

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 28.

Onsdagen den 18 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wagnssons interpellation angående beskjutningen i Österrike av svenska Rädda barnens bil, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Wagnsson till mig riktat följande interpellation:

Ang. beskjutningen i Österrike av svenska Rädda barnens bil.

»Är hans excellens i tillfälle delge kammaren resultatet av en genom utrikesdepartementets försorg gjord utredning rörande de med beskjutningen i Österrike av svenska Rädda barnens bil förknippade omständigheterna?»

Jag finner det angeläget besvara denna interpellation redan nu med stöd av de telegrafiska rapporter, som utrikesdepartementet emottagit från beskickningen i Wien.

På förmiddagen den 11 juni avreste doktor Arnéus från Budapest, där han inspekterat Rädda barnens verksamhet, för att fortsätta till Sverige via Österrike och Tjeckoslovakien. I Kittsee på den österrikiska sidan av gränsen till Ungern väntade intendenten Arne Karlsson, t. f. chef för »Svenska Hjälpkommittén» i Österrike, med en Rädda barnen-bil för att föra doktor Arnéus via Bratislava till Prag. Karlsson skulle därefter återvända till Wien. I bilen medföljde Karlssons maka och minderårige son, båda på semesterresa till Prag. Bilen var av märket DKW, helt vitmålad med två svenska flaggor 30 × 50 cm målade på motorhuvu och en på baksidan av vagnen. På båda dörrarna fanns målat »Svenska Rädda Barnen» med knappt decimeterhöga svarta bokstäver på ryska, engelska och tyska språken. Bilen var vidare försedd med en svensk nummerplåt och svensk nationalitetsskylt.

Doktor Arnéus anlände till gränsen på eftermiddagen och fortsatte färden i Rädda barnen-bilen. Bilen körde in på den första avtagsvägen med vägvisaren »Bratislava» men hejdades av en österrikisk gränsvakt och hänvisades av denne — enligt doktor Arnéus' uppgifter — till nästa avtagsväg mot Bratislava över stationen Berg. Bilen fortsatte därefter till ett vägskäl med vägvisaren »Stationen Berg och Bratislava» och for in på denna väg, där sedermera beskjutningen inträffade. Något anslag att vägen var spärrad fanns icke. Klockan var omkring halv åtta på kvällen, och dagsljus rädde.

När bilen hade tillryggalagt mellan 500 och 1 000 meter på sistnämnda avtagsväg, iaktogs på vägen ett taggtrådsstängsel, på vars andra sida en rysk vaktpost befann sig. Så snart Karlsson märkte avspärrningen, vände han bilen för att fara tillbaka. Detta torde ha skett knappt 50 meter från spärren. När bilen hunnit omkring två billängder från vändningsplatsen hördes ett skott. Omedelbart därefter föll Karlsson medvetlös framåt, träffad bakifrån av ett skott från vaktposten. Bilen körde mot ett träd. Kulan gick in knappt en decimeter bakom vänstra örat och gick ut vid vänstra ögonbrynet. Efter fyra minuter upphörde hjärtverksamheten. De övriga i bilen blevo oskadade.

Så långt dr Arnéus' berättelse.

Första kammarens protokoll 1947. Nr 28.

Ang. beskjutningen i Österrike av svenska Rädda barnens bil. (Forts.)

Enligt vittnesutsago återgivet i den österrikiska polisrapporten om händelsen skulle den ryska vaktposten två gånger på ryska ha ropat »halt» (»stoj»), vilket emellertid till följd av motorbullret ej kunnat höras. Någon uppgift i överensstämmelse med dr Arnéus' berättelse att en österrikisk gränsvakt anvisat väg återfinnes icke i denna rapport. Undersökning härom pågår emellertid.

Att döma av det österrikiska obduktionsprotokollet synes skottet ha avlossats från något avstånd. Kulan torde ha varit av kaliber 7,62 mm.

Med anledning av det inträffade har ryska beskickningen i Wien framfört politiska representantens och överbefälhavarens beklaganden samt utlovat sitt biträde vid utredningen.

Utrikesdepartementet har instruerat beskickningen i Wien att göra en officiell framställning till ryska beskickningen om att snarast få del av de ryska myndigheternas fullständiga utredning om händelsen. Beskickningen skall därvid förbehålla svenska regeringen rätt att senare inkomma med skadeståndsanspråk.

Jag begagnar detta tillfälle att till intendenten Karlssons familj uttala regeringens varma deltagande samtidigt som jag ger uttryck för regeringens uppskattning av det mycket förtjänstfulla och skickliga arbete som intendenten Karlsson på en svår och utsatt post uträttat till fromma för svensk humanitär hjälpverksamhet.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag ber först att till hans excellens herr utrikesministern få framföra mitt tack för det av honom här lämnade svaret. Alldeles särskilt tackar jag för att han med så berömvärd snabbhet svarat på den av mig framställda frågan.

Den av utrikesministern lämnade redogörelsen sammanfaller ju i allt väsentligt med den skildring av händelseförloppet, som lämnades i interpellationen. Det som härvid synes vara det väsentliga är att den ryska vaktpost, som avlossade det olycksbringande skottet, knappast kunde vara i ovetskap om att det gällde en svensk bil. Skottet torde, såsom framgår av den av utrikesministern här lämnade redogörelsen, ha lossats ungefär 50 meter från bilen, och tvärs över bilens baksida fanns målad en svensk flagga, som var en halv meter lång och 30 cm bred. Bilen var dessutom helt vitlackerad i likhet med Rädda barnens övriga bilar i Österrike och Ungern. Då dessa bilar äro välkända i huvudstäderna och vid gränstationerna, som de mycket ofta passera, är händelsen så mycket mera anmärkningsvärd. Även om — vilket är förklarligt — order från militärmyndigheterna föreligger att beskjuta bilar, som inte på tillrop stanna, synes handlingssättet i detta fall knappast försvarligt. Vaktposten borde ha kunnat förstå, att en bil som backar och vänder förorsakar ett motorbuller, som överröstar ett kommando från 50 meters håll. Då han dessutom inte kunnat undgå att se, att det i detta fall icke rörde sig om en österrikisk eller ungersk bil, hade man kunnat kräva andra åtgärder från hans sida för att stoppa bilen än dödande av chauffören. Ett varningsskott eller ett skott lossat mot bildäcken hade varit fullt tillräckligt.

Olyckan är emellertid nu skedd. Svensk humanitär hjälpverksamhet har lidit en stor förlust. Att den, som för endast några veckor sedan färdades i dessa trakter i samma bil och med Arne Karlsson vid ratten, känner sig uppörd, förundrar väl ingen. Arne Karlsson har gjort sig känd och mycket omtyckt i vida kretsar i Wien. Hans gedigna karaktär, hans självupppoffrande arbete och hans hurtiga och vänsälla väsen ha i hög grad bidragit därtill. Minnet av hans betydelsefulla insats kommer säkerligen att länge leva i Wien. Han har hedrat Sverige.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 63, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lönegradsplacering av distriktslantmätare m. m.

På framställning av herr talmannen beslöts att ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende skulle redan vid detta sammanträde företagas till avgörande.

På sedermera gjord proposition godkändes den i förevarande memorial föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen yttrade, att under förutsättning att den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd även av andra kammaren, enligt överenskommelse med nämnda kammars talman gemensam omröstning i ämnet komme att anställas vid kamrarnas sammanträden fredagen den 20 innevarande månad.

Vid ånyo skedd föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Jugoslaviska Federativa Folkrepubliken träffad handelsöverenskommelse m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 12 regeringsformen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om överflyttning till utrikesutskottet av granskningen av statsrådsprotokollen i utrikesärenden.

Ang. granskningen av statsrådsprotokollen i utrikesärenden.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 14 i första kammaren av herr *Herlitz* och nr 27 i andra kammaren av herr *Fast* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till 1948 års riksdag om grundlagsändringar i syfte att överflytta granskningen av statsrådsprotokollen i utrikesärenden till utrikesutskottet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Herlitz och Fast*, vilka inom utskottet yrkat bifall till motionerna.

Herr *Herlitz*: Herr talman! I den motion, som behandlas i förevarande betänkande av konstitutionsutskottet, ha herr *Fast* och jag hemställt om att granskningen av statsrådsprotokollen i utrikesärenden skall överflyttas från konstitutionsutskottet till utrikesutskottet.

Motivet för detta förslag ligger väl i öppen dag. Konstitutionsutskottet kan icke utöva någon kontroll över regeringens utrikespolitik. Det beror inte på att konstitutionsutskottets ledamöter äro mindre begåvade, mindre omdömesgilla och mindre orienterade i utrikes angelägenheter. Det kan ju hända att vi äro det också, men det är inte skälet, utan skälet är att konstitutionsutskottet inte får, inte kan få och inte bör få tillgång till det material, som ensamt skulle göra det möjligt för det att tränga in i utrikespolitiska frågor och fälla ett verkligt sakkunnigt omdöme om regeringens åtgärder på det området.

Jag förstår de ledamöter av utskottets majoritet, som inte dela denna synpunkt, utan verkligen leva i den tron, att konstitutionsutskottet lämpligen kan

Ang. granskningen av statsrådsprotokollen i utrikesärenden. (Forts.)
på det viset koxa in i rikets utrikespolitiska hemligheter och därmed utföra en nyttig gärning. Men nog är det försmädligt att, när man har en sådan utgångspunkt, vara i följe med dem som se saken precis lika realistiskt som jag och ha fullkomligt klart för sig, att det inte kan bli något av med konstitutionsutskottets arbete på det här området, som därav dra den slutsatsen, att det gärna kan få vara som det är, och som med jämnmod finna sig i att det inte blir något av med kontrollen i utrikes angelägenheter överhuvud taget.

Konstitutionsutskottet har gjort saken lätt för sig genom att inte ta upp, jag vågar nästan säga någon som helst diskussion i sakfrågan. Utskottet har inte tagit upp något resonemang om de skäl, som motionärerna anfört för en förändring. Det är endast två ynkliga små skäl som ha anförts. Sålunda pekar man på svårigheten att dra en gräns mellan utrikesutskottets och konstitutionsutskottets uppgifter. Det är naturligtvis en svårighet, men värre svårigheter har man fått lösa i lagstiftningsarbetet. Det andra skälet tycker jag verkligen är lustigt. Det sägs nämligen i utlåtandet, att genom en uppdelning äventyras möjligheten av en konsekvent tillämpning av enhetliga principer vid protokollsgranskningen. En utomstående, som läser detta, får, förmodar jag, en mycket stark respekt för de viktiga och betydelsefulla principer som vi sålunda enligt uppgift lära följa vid vårt dechargearbete i konstitutionsutskottet och som skulle äventyras. För min del är jag alldeles okunnig om några sådana principer. Jag tycker att vi handla från fall till fall, och jag avvaktar med intresse vad utskottets talesmän ha att meddela om innebörden i de där principerna.

Men det finns naturligtvis en invändning mot vårt förslag. Jag skall ta upp den, ty jag vet vilken den är. Man säger att det inte är rimligt, att ett statsorgan kontrollerar sig självt, men i detta fall skulle ju utrikesutskottet kritisera sådana åtgärder som utskottet i egenskap av utrikesnämnd varit med om. Den invändningen kunde vara berättigad, i fall det verkligen vore så, att man inom riksdagen kände ett behov av kontroll över vad utrikesnämnden har gjort och alltså med andra ord första kammaren kände verklig tillfredsställelse av att veta, att herrar Jones Erik Andersson, Gottfrid Karlsson, Ström, Herlitz, Karl August Johanson, Björck o. s. v. verkligen sitta och rannsaka hur utrikesnämnden har skött sina åligganden, och se till, att den gjort det på ett bra sätt. Jag tror inte att kammaren har något sådant behov. Jag tror tvärtom att kammaren anser att sedan en åtgärd har vidtagits av regeringen i samförstånd med riksdagens representanter i utrikesnämnden, bör saken därmed vara definitivt ur världen. Då känna de inte något behov av någon efterföljande kontroll. Det ligger, annorlunda uttryckt, inte alls något betänkligt i att utrikesutskottet efter en överflyttning av kontrollverksamheten naturligtvis inte kommer att anmärka på sådana åtgärder som äro vidtagna av regeringen i samförstånd med utrikesnämnden.

Men den föreslagna anordningen kan i andra sammanhang ha sin betydelse. Det har sin betydelse, att en minoritet i utrikesutskottet kan rikta anmärkning mot åtgärder, vilka de såsom utrikesnämndsledamöter inte ha velat vara med om. Det kan vara till nytta att anmärkningar kunna framställas i sådana lägen, då regeringen har tagit sig för att handla utan tillbörligt samråd med utrikesnämnden. Och det kan i konfliktsituationer, då det kanske kan inträffa att regeringen handlar i strid med majoriteten inom utrikesutskottet, vara av värde att det finns en väg öppen för kritik från riksdagens sida. Det är att märka att på sådana punkter kan utrikesutskottet med en på sakkunskap och tillgång till handlingarna grundad kännedom om förhållandena framföra en helt annan kritik än den som kan utvecklas av konstitutionsutskottet.

Ändå vill jag säga, att det ingalunda framstår för mig såsom någonting önskvärt att ens i de situationer, som jag antydde, kritik efteråt riktas mot

Ang. granskningen av statsrådsprotokollen i utrikesärenden. (Forts.)
den utrikespolitik, som har förts. Med hänsyn till de utrikespolitiska angelägenheternas ömtåliga natur är idealet för mig att det inte sker någon rafistulering om dem i efterhand i riksdagen. Därför har för mig den föreslagna överflyttningen av granskningen till utrikesutskottet sin största betydelse inte däri, att denna rätt verkligen tages i anspråk, utan däri att dess förhandenvaro kan utgöra ett argument för regeringen att i största möjliga utsträckning åstadkomma kontakt med utrikesnämnden och att inom utrikesnämnden göra sitt yttersta för åstadkommande av samförståndslösningar av de frågor som där äro före.

Jag ser med andra ord, herr talman, den föreslagna anordningen som ett led i den intensifiering av utrikesnämndens verksamhet, för vilken utskottsmajoriteten i ett annat betänkande har visat sig intresserad. Jag tror på den föreslagna anordningen som en drivkraft till den sammansvetsning av olika viljor och olika riktningar, som för mig står som ett livsbehov då det gäller utrikespolitiska angelägenheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Andersson, Jones Erik: Herr talman! Vi veta ju alla fuller väl att motionärerna, herrar Herlitz och Fast, äro mycket kunniga män och att de kunna ha sina skäl att andraga för sina krav i förevarande hänseende. Men när herr Herlitz här ställer sig som domare och gör gällande, att utskottsmajoriteten framför ynkliga skäl — jag hörde nog inte fel därvidlag — för sitt ståndpunktstagande, undrar jag i alla fall, om inte herr Herlitz kanske bedömer saken litet för hårt.

Man kan väl ändå inte komma ifrån, att det uppstår en dualism vid dechargegranskningen, om det skall bli en dylik uppdelning, ty som utskottet här säger finns det ärenden, som ha utrikespolitisk karaktär och ändock tillhöra andra departement än utrikesdepartementet. Det kan ju inte vara trevligt med en uppdelning av ärenden från skilda departement och en prövning av dylika ärenden inom olika riksdagsutskott. Motionärerna ha ju också blivit, låt mig kalla det, kringskurna kungar inom utskottet, där den kompakta majoriteten enat sig om ett yrkande om avslag på motionerna.

Vi hålla dock före att man i alla händelser inte kan nonchalera sådana justitie- och handelsdepartementsärenden, som äga en utrikespolitisk karaktär, men granskningen får väl ske på vanligt sätt under konstitutionsutskottets överinseende. Jag vill gärna hålla med herr Herlitz om att det kan brista åtskilligt i denna granskning — det är jag fullt medveten om — och man har ju rätt mycket den känslan, att statsrådsprotokollen borde vara mera utförliga för att möjliggöra ett bättre bedömande av ärendena. Men det är ju en sak för sig, som borde kunna rättas till med bibehållande av det nuvarande granskningsförfarandet.

Med dessa korta ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förordragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs änyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt *Om stärkande av riksdagens kontrollmakt över regering, förvaltning och rättskipning.* *Om stärkande av riksdagens kontrollmakt.*

Om stärkande av riksdagens kontrollmakt. (Forts.)

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 15, av herr *Herlitz* hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt och om framläggande för riksdagen av de förslag, vilka kunde föränledas av utredningen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Jones Erik Andersson, Herlitz, John Gustavson, Englund, Nolin, Kyling, Lindmark, Edberg* och *Johnsson* i Stockholm vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen I:15 ville uppdraga åt riksgäldskontoret att föranstalta om utredning angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt och för riksdagen framlägga de förslag, vilka föränleddes av utredningen.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag åter uppträder, men jag rår verkligen inte för att konstitutionsutskottet samma dag har lämnat fram betänkanden rörande fyra av mig väckta motioner. Det kan kanske utgöra ursäkt för mig, om jag uppträder flera gånger i dag.

Jag har i den motion, varom här är fråga, framställt ett yrkande om en utredning, åsyftande en effektivisering överhuvud taget av riksdagens kontrollmakt. Utgångspunkten för denna motion är den självklara, för oss alla uppenbara iakttagelsen, att vår statsapparat under senare år har svällt på ett alldeles oerhört sätt, varigenom naturligtvis ha skapats mångahanda möjligheter till missbruk och godtycke av olika slag, som jag inte här behöver närmare beskriva.

• Det framstår som ganska orimligt att inför en så våldsamt ökad statsverksamhet ha en apparat för riksdagens kontroll över denna verksamhet, som är praktiskt taget densamma som den, vilken inrättades år 1809. Desto mera angelägen framstår väl i våra dagar en effektiv riksdagskontroll över regering, förvaltning och rättsskipning, som riksdagen ju mer och mer hänvisas till att släppa från sig beslutanderätten i allehanda viktiga angelägenheter till regeringen. För riksdagen inte vara med om att besluta, är det så mycket angelägnare att den har ordentliga möjligheter att i efterhand kontrollera vad som sker.

Jag har att framföra mitt värdsamma tack till utskottsmajoriteten för det artiga erkännande, som i några vänliga ord har ägnats åt grundtanken i denna motion. Men därvid stannar min tacksamhet, ty utskottsmajoriteten har inte dragit några slutsatser av sitt uttalande. Den har konstaterat, att i fråga om statsrevisionen är intet att göra, ty riksdagen har i år redan beslutat om en utredning angående denna revision. I fråga om justitieombudsmannen litat man fullkomligt på att han själv framlägger förslag, om han tycker att någonting inte är bra. Vad konstitutionsutskottets eget arbete angår sägs det att utskottet givetvis självt bör ta de initiativ, som äro behöfliga. Men ehuru majoriteten säger, att mycket där är galet, anser den att det inte kan ifrågakomma att konstitutionsutskottet *nu* skulle ta något initiativ.

Vi reservanter ha däremot ansett att det verkligen är lämpligt att nu företa en framstöt på bred front, där problemet ses i ett sammanhang. Jag skulle vilja stryka under orden »i ett sammanhang». För oss har det varit en ganska väsentlig sak att de olika kontrollinstitut, som representera riksdagen, betraktas i sitt samspel med varandra och under utnyttjande av erfarenheter från skilda håll, från ombudsmännen, konstitutionsutskottet och statsrevisio-

Om stärkande av riksdagens kontrollmakt. (Forts.)

nen o. s. v., medan däremot majoriteten i sitt resonemang liksom slagit sönder den tanken genom att dela upp frågan i särskilda avsnitt, som bedömas var för sig.

Jag hade för min del gärna sett, att vi reservanter, som inte varit med på utskottets linje, hade kunnat bli i tillfälle att framlägga några bestämda riktlinjer för den utredning, som vi finna påkallad. Jag beklagar, att det inte har blivit fallet. Jag beklagar naturligtvis ännu mera, att inte utskottsmaioriteten, hos vilken man på ett tidigare stadium förnam rätt mycket intresse för den här saken, har velat vara med om det.

Att vi reservanter inte ha framlagt några sådana riktlinjer, beror helt enkelt på att konstitutionsutskottet icke har funnit anledning att ta upp denna motion till behandling förrän i början av juni månad. Jag får bekänna, att sedan jag i motionen slungat fram en mängd olika frågor — det är verkligen ett övermått av olika frågor — hade jag verkligen tänkt mig, att konstitutionsutskottet skulle vilja ägna denna sak något av verklig eftertanke, men jag tror ingen av utskottsledamöterna kan säga att jag är orättvis, om jag säger att det vid behandlingen av motionen mest gick till på det sättet, att man nagelfor motionärens olika uppslag. Jag hade ju utmanat ödet genom att kasta fram alla möjliga uppslag, som skulle kunna vara någonting att fundera på och vidare utveckla. Ja, de kritiserades, och man var inte nöjd med det ena och det andra, men jag märkte så oändligt litet av den vilja att finna andra utvägar, som jag med utgångspunkt från det allmänna erkännandet om problemets vikt hade väntat mig skulle vara för handen.

Jag hör någon säga att detta är mycket begärt. Jag kan emellertid inte finna annat än att konstitutionsutskottet, som skall vårda rikets grundlag och är skyldigt att ta initiativ till vad som på det området befinnes nödigt eller nyttigt, haft anledning att tänka litet mera på denna fråga. Men man var på majoritetshåll inte mer intresserad av saken än att den avfärdades efter några timmars behandling. Under sådana förhållanden ha reservanterna inte kunnat lägga fram något färdigt förslag som anger hur de vilja ha saken ordnad. För övrigt beklagar jag egentligen inte detta. Inte är det väl nödvändigt att varje utredning, som sättes i gång, får en av ett riksdagsutskott uppgjord matsedel av frågor som skola lösas. För närvarande arbetar en kommitté på frågan om riksdagens arbetsreformer utan att ha fått några som helst direktiv eller tankar med sig på vägen från konstitutionsutskottet. Min erfarenhet säger mig, att åtminstone ibland, mina damer och herrar, röra sig tankarna litet lättare och kommer man lättare till positiva resultat i en kommitté än i ett riksdagsutskott.

Nåväl, reservanterna påyrka nu en utredning om problemet, och de ha inte velat binda utredningen vid det ena eller det andra framkastade reformförslaget. Men för att inte kammarens ledamöter skola få det intrycket, att inte något praktiskt är att göra och inte någonting att peka på, skall jag be att ändå få stryka under några punkter, utan alla anspråk på att göra det med fullständighet.

För det första: *statsrevisorernas verksamhet*. Man har alltid haft känslan av att statsrevisorernas arbete är på något sätt ineffektivt, men jag får säga, att jag knappast hade föreställt mig, att det var så ineffektivt, som uttalanden av en del förutvarande statsrevisorer i konstitutionsutskottet givit vid handen, vilka skildrat statsrevisionen såsom en ytterligt passiv, föga verkningskraftig institution. Det finns åtskilliga möjligheter att effektivisera arbetet inom denna institution. Jag skall här bara kasta fram en möjlighet, som aldrig blev nämnd vid utskottsbordet men som förefaller mig tänkvärd. Hur vore det, om de av riksdagen valda partirepresentanterna i sitt arbete med statsrevisionen

Om stärkande av riksdagens kontrollmakt. (Forts.)
finge direkt kooperera med ledamöter, som vore tagna utifrån, men med erfarenhet från räkenskapsväsen och ekonomiskt liv, och som kunde tillföra statsrevisionen synpunkter, som kanske inte komma riktigt av sig själva?

För det andra: *JO-institutionen.* Jag hyser den allra största respekt för det arbete, som vår nuvarande justitieombudsman, liksom hans företrädare, utfört. Det framstår dock för mig såsom en påtaglig brist, föranledd utan tvivel av arbetets omfattande beskaftenhet, att justitieombudsmannen i så ringa omfattning riktar sin uppmärksamhet på den egentliga förvaltningen. Jag roar mig varje år med att i berättelsen dela upp å ena sidan anmärkningar, som hänföra sig till domstolsväsendet, polisväsendet och de exekutiva myndigheterna, och å andra sidan anmärkningar, som hänföra sig till förvaltningen i övrigt, och det har alltid varit en för mig påfallande iakttagelse, hur litet som faller på den senare delen. År 1946 var det på domstolssidan 21 ärenden och på förvaltningssidan 7. Motsvarande siffror för år 1947 voro 19 och 6.

Jag upprepar att jag icke klandrar JO. Jag förstår att hans arbetsbörda är oerhörd, men det är dock uppenbart, mina damer och herrar, att behovet av kontroll över förvaltningen är alldeles särskilt framträdande. Förvaltningen är så oerhört mycket mera omfattande än rättsskipningen och har så många-handa möjligheter att gripa in i medborgarnas liv och leverne, och till yttermera visso kan man när det gäller förvaltningen ingalunda alltid räkna med den respekt för enskild rätt, som helt naturligt hålles vid makt hos domarkåren genom dess utbildning.

Det står för mig såsom ett utomordentligt betydelsefullt önskemål, att kontrollen över förvaltningen från justitieombudsmannens sida blir mera effektiv. Jag vill i detta sammanhang ägna en tanke åt herr Schlyters motion om inrättande av en anstaltsombudsmannabefattning. Jag har varit med om att avstyrka denna motion, därför att jag tycker, att den överdriver betydelsen av denna speciella sida av rättsskyddsbehovet, nämligen behovet av rättsskydd för dem som interneras på anstalt, men arbetsområdet för den tilltänkta anstaltsombudsmannen är en viktig del av arbetsområdet, så som jag tänker mig det, för en eventuellt blivande ny ombudsman för förvaltningsverksamheten.

För det tredje: *konstitutionsutskottets verksamhet.* Beträffande denna verksamhet är utskottets inställning ungefär den, att det är någonting galet med konstitutionsutskottets verksamhet. Det kan inte bli någon riktig rätsida på detta arbete, anser man, men så som det är får det förbli. Såsom nioårig ledamot av konstitutionsutskottet vill jag säga till dem, inom och utom utskottet, som hysa denna uppfattning, att om man nu är på det klara med att konstitutionsutskottet är ett omodernt, olämpligt och trubbigt vapen, d. v. s. är någonting som inte har något värde i vår tid, tycker jag verkligen, att man bör se till att avskaffa dessa ålderdomliga arbetsformer eller också modernisera dem. Det är icke tillständigt att begära, att femtio riksdagsmän, som ju ändå ha vissa kvalifikationer, skola förlita tid, som till äventyrs kunde användas till samhällsnyttiga uppgifter, med att sköta en maskin, som man med glädje ser förrostas.

Detta är bakgrunden för tanken på att konstitutionsutskottet skulle kunna verka i vissa nya former, som jag inte här skall redovisa men som stå angivna i min motion. Det är också bakgrunden för vår önskan, att det skall kunna göras allvar av reservationerna till konstitutionsutskottets dechargebetänkande.

Slutligen vill jag också peka på nödvändigheten av samordning av de olika kontrollinstituten och nödvändigheten av att se dem i sitt naturliga sammanhang. På denna punkt skall jag nöja mig med att påpeka en sak, som utskottet alldeles blundat för, nämligen det påfallande förhållandet, att Kungl.

Om stärkande av riksdagens kontrollmakt. (Forts.)

Maj:ts disposition över av riksdagen anslagna medel faktiskt icke blir föremål för någon som helst kontroll. När statsrevisorerna stå inför dylika frågor, säga de alltid: »Vi granska ämbetsverks och myndigheters förvaltning, men någon Kungl. Maj:ts åtgärd våga vi inte ge oss in på att granska. Det är konstitutionsutskottet som gör det.» I konstitutionsutskottet återigen säger man: »Inte äro vi satta att vara några finansiella granskare! Vi granska ur konstitutionella synpunkter» — dessa berömda konstitutionella synpunkter, som ingen kan definiera vad det är för någonting — »men något finansiellt bedömande ge vi oss inte in på.» Där ha vi således en stor lucka i kontrollen.

Jag har, herr talman, på detta sätt velat ta upp några lösryckta punkter i ett mycket vidlyftigt program bara för att göra klart för kammarens ledamöter att det här inte är fråga om en utredning alldeles i det blå, utan att här verkligen finnas synpunkter anförda och förslag framställda.

Om man, såsom utskottsmajoriteten, erkänner att vi här stå inför ett problem, skapat av utvecklingen och tidsläget, kan jag inte se, att det finns något skäl att inte ta itu med detta problem. Jag tycker att något av den energi, som så påtagligt visas av riksdagsmajoriteten, då det gäller att sätta i gång med allsköns nya företag, också kunde ägnas åt omvårdnaden om och utvecklingen av de institutioner vi ha.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Andersson*, *Jones Erik*, och herr *Gustavson*.

Herr Johanson, Karl: Herr talman! Det skulle inte falla mig in att ingå på ett teoretiskt bedömande av professor Herlitz' motion eller av hans anförande här i dag. Det torde också kunna vara litet för mycket begärt, att en lekman skulle kunna ta upp en saktidiskussion med en ledamot av den kapacitet, som herr Herlitz företräder.

Anledningen till att jag begärde ordet var herr Herlitz' uttalande, att vi varit verklighetsfrämmande inom utskottet och att vi gått förbi väsentliga punkter i hans motion. Jag vill därvidlag helt kort och gott hänvisa till den utförliga redogörelse, som lämnats i utskottets utlåtande, och till utskottets motivering, som tillsammans uppta inte mindre än fjorton hela sidor. Jag tycker att denna redogörelse jämte utskottets motivering äro till fyllest såsom underlag för utskottsmajoritetens ståndpunktstagande i denna fråga. Jag skall inte trötta kammaren med några citat, utan ber att få hänvisa till vad utskottet anført såsom skäl för sitt avslagsyrkande på motionen.

Jag kan dock inte underlåta att i detta sammanhang trycka på en sak, som berörts av såväl utskottet som reservanterna, nämligen statsutskottets förslag vid innevarande riksdag att uppdraga åt riksgäldsfullmäktige att föranstalta om en skyndsamt utredning av frågan rörande riksdagens revisorers verksamhet. Detta förslag accepterades av både första och andra kammaren — jag tror det var den 21 maj — dock med en liten brasklapp i första kammaren av konstitutionsutskottets vice ordförande, som hävdade att ett antagande av detta förslag inte skulle lägga hinder i vägen för upptagande av de frågor, som beröras i herr Herlitz' motion.

Det problem, som vi nu diskutera, omspanner ofantliga områden, och vi äro ense med herr Herlitz om att någonting måste göras. Men vi böra då komma ihåg, att riksdagen redan beslutat en utredning om statsrevisorernas verksamhet, och jag vill i detta sammanhang också erinra om det interpellationssvar i andra kammaren denna vecka, i vilket finansministern meddelade, att förslag kommer att framläggas bl. a. om insyn i de statligt ägda bolagens verksamhet. Jag tycker att detta interpellationssvar också ger belägg för de synpunkter, som konstitutionsutskottet anlagt vid bedömandet av herr Herlitz' motion.

Om stärkande av riksdagens kontrollmakt. (Forts.)

Jag tror inte, herr Herlitz, att man med fullt fog kan göra gällande den uppfattningen, såsom herr Herlitz gjort, att utskottet varit verklighetsfrämmande för motionen. Vi ha nog läst den. Även om vi inte suttit och tragglat igenom hela motionen i utskottet, ha vi säkert var och en på sin kammare gått igenom den litet mera ingående.

Jag har i denna herr Herlitz' motion funnit en hel del saker, som gjort mig mycket betänksam. Jag tänker närmast på uttalandet i motionen, att reservationsanmärkningar vid dechargede-batten böra bli föremål för kammarens bedömmande på samma sätt som majoritetsanmärkningar. Vi ha ju ett bra skol-exempel på hur det skulle bli, om vi skulle knäsetta denna princip, från årets dechargebetänkande med dess tretton reservationsanmärkningar.

Jag anser alltså, herr talman, att utskottsmajoriteten i detta fall är inne på rätt väg och att den har bedömt denna fråga riktigt. Jag skall inte trötta kammaren med några vidlyftigare utläggningar, då jag tycker att både motionen och utskottsutlåtandet äro så pass klara, att man bör kunna fatta ståndpunkt i denna fråga.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt där- under förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Herlitz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser, samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68:

Nej — 56.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om inrättande av en be-fattning såsom »anstälts-ombudsman». Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om inrättande av en riksdagens ombudsmannabefattning för övervakning av frihetsberövanden.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 17 i första kammaren av herr *Schlyter* m. fl. och nr 28 i andra kammaren av herr *Rylander* m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till nästkommande års riksdag om

Om inrättande av en befattning såsom »anstaltsombudsman». (Forts.)
inrättande av en riksdagens ombudsmannabefattning för övervakning av frihetsberövanden å anstalter av olika slag, tillhörande såväl rättsvården som socialvården.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Ström* och fru *Lindström*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fru Lindström: Herr talman! Endast med några ord vill jag motivera, varför mitt namn står vid den blanka reservation, som finns fogad till föreliggande utskottsutlåtande.

Jag skulle vilja fästa kammarens uppmärksamhet på den redogörelse, som utskottet ger för JO:s inspektionsresor under år 1946 och början av detta år. Av denna redogörelse framgår, liksom för övrigt av de upplysningar JO personligen lämnat utskottet, att han inspekterar cirka ett dussin anstalter om året. »Övervakningen av frihetsberövanden å anstalter av skilda slag utgör», säger utskottet. »en betydande del av JO:s arbete.» I likhet med herr *Herlitz* nyss betvivlar jag inte, herr talman, att JO arbetar mycket och samvetsgrant. Tvärtom är jag övertygad därom, men inte desto mindre är det ofrånkomligt att JO inte kan hinna med att inspektera ens en gång årligen alla de anstalter, som skulle behöva inspekteras av JO och som till sitt antal äro många gånger fler än tolv.

Om man, i likhet med utskottet, anser att det med hänsyn till svårigheterna med gränsdragningen mellan de olika ombudsmännens verksamhetsområden och med hänsyn till den osäkerhet detta skulle kunna skapa hos allmänheten är olämpligt att inrätta ytterligare en ombudsmannabefattning, bör man väl därför inte förneka det uppenbara faktum, att JO:s tid och krafter inte på långa tag räcka till för de övervakningsuppgifter, som de borde räcka till för. Detta är som sagt inget klander av JO:s ämbetsutövning. Man kan bara inte begära, att en människa skall räcka till för allt.

Utskottet borde utan alla omsvep ha gjort klart att här föreligger ett påtagligt behov av en utökning av JO-ämbetets arbetskraft, om man nu inte vill gå med på att tillsätta en särskild anstaltsombudsman. Utskottet uttrycker sig enligt min mening alltför försiktigt, då det säger: »För att ytterligare effektivisera denna övervakning är det möjligt, att en utökning av JO-ämbetets arbetskraft kan visa sig erforderlig.» Det är, mina damer och herrar, inte alls bara möjligt, utan det är ett faktum, att övervakningen behöver effektiviseras och JO:s arbetskapacitet förstärkas. Enligt JO:s egen utsago ges vid hans besök på sinnessjukhusen inte mycket utrymme för personlig kontakt med de intagna patienterna. Att svåra brister och missförhållanden föreligga erkände han i alla fall. Visserligen beror det enligt JO mera på anslagens otillräcklighet, på personalbrist och personalöveransträngning än på själva förfarandet vid frihetsberövandet av människor, och det kanske han har rätt i. Det bästa sättet att tvinga fram de behövligen anslagen är emellertid ändå en kraftig publicitet kring de brister i dessa frihetsberövade människors behandling, som de otillräckliga anslagen ha skuld i, och denna publicitet, som ideligen behöver skapas, är det JO:s sak att ombesörja. Men för det ändamålet kräves det ju att JO hinner besöka flera anstalter än dussinet om året, och jag anser därför att utskottet i sin skrivning starkare än som skett borde ha vitsordat behovet av en utökning av JO-ämbetets arbetskraft.

I detta anförande instämde herr *Ström*.

Om inrättande av en befattning såsom »anstaltsombudsman». (Forts.)

Herr Bergquist: Herr talman! Det syfte, som föreliggande motion vill tjäna, är enligt min mening gott och behjärtansvärt. Jag har tidigare under denna riksdagssession haft anledning framhålla, att det enligt min mening är angeläget att undanröja alla orsaker till misstro på detta område. I detta sammanhang underströk jag, att det nog inte finns så mycket reellt att anmärka på de nuvarande förhållandena, då det gäller s. k. administrativa frihetsberövanden och då det gäller behandlingen av dem, som av en eller annan anledning äro intagna på anstalt. Men detta är enligt min mening inte avgörande, utan det är den ganska allmänt utbredda misstro, som förekommer på detta område och som det för samhällsmakterna måste vara en angelägenhet av vikt att försöka undanröja. Det är betydelsefullt att även de, som äro missanpassade i samhället, få en stark känsla av att åtgärder inte vidtagas mot dem utan att det finns laga och starka skäl för det.

Då det gäller att tillgodose rättssäkerhetskravet på detta område kan man ju gå fram på olika vägar. Det viktigaste är dock enligt min mening att man skapar sådana garantier för det rättsliga förfarande, som föregår intagningen på anstalt, att där inte kan förekomma någonting, som man brukar beteckna såsom administrativt godtycke, utan att man redan där så långt det är möjligt försöker tillgodose rättssäkerhetskravet. Jag är emellertid inte blind för att därutöver kan behövas en övervakning. En sådan behövs på alla områden och inte minst då det gäller personer, som av sociala eller medicinska eller andra skäl ha blivit berövade sin frihet.

I den föreliggande motionen har nu föreslagits, att vi skulle utöka vår ombudsmannakår, så att vi skulle ha inte bara en justitieombudsman och en militieombudsman, utan också en anstaltsombudsman. Konstitutionsutskottet har avvisat detta förslag, och jag delar därvidlag konstitutionsutskottets uppfattning. Jag tror inte det är nödvändigt eller önskvärt att vi skapa fram för många ombudsmän, som var och en specialiserar sig på sitt område och sedan står främmande för andra grenar av administration eller rättsskipning.

Konstitutionsutskottet har för sin del rekommenderat en förstärkning av arbetskraften för JO:s vidkommande, och det är givetvis en väg, som man kan gå för att möjliggöra för JO att ännu effektivare än hittills övervaka förhållandena på detta område. Jag har emellertid närmast begärt ordet för att rekommendera, att man vid en undersökning om vad som bör göras på detta område även tar upp till behandling en del andra spörsmål.

Arbetsfördelningen mellan de två ombudsmän, som riksdagen har, är som bekant mycket ojämn. Under de gångna krigsåren med dess beredskapstjänstgöring var det en oerhörd arbetsbelastning för MO. JO:s arbetsbörda stod inte i proportion till denna. Nu ha emellertid väsentligt förändrade förhållanden inträtt. På grund av beredskapens upphörande har MO:s arbete minskat i avsevärd mån. Vidare föreligger ju ett förslag om att krigsdomstolarna skola avskaffas i fredstid, vilket förslag, om det — vilket jag antar — kommer att genomföras, leder till en ytterligare minskning av MO:s arbetsbörda, eftersom det blir de vanliga domstolarna som skola handlägga även krigsrättsmål och JO som skall vaka över denna rättsskipning.

Jag skulle därför vilja rekommendera, att man vid en översyn på detta område tar upp frågan om arbetsfördelningen mellan JO och MO, såväl då det gäller arbetet på deras respektive kanslier som då det gäller fördelningen av arbetet mellan de båda ombudsmännen. Här skulle man mycket väl kunna tänka sig att få en rationalisering till stånd genom att anordna gemensamt kansli för justitie- och militieombudsmännen. Man borde också kunna utarbета regler, som gäve större möjligheter till en smidig fördelning av ärendena mellan JO

Om invärtande av en befattning såsom »anstaltsombudsman». (Forts.)
och MO. I en tid, då MO har mycket litet att göra, skulle alltså en del av JO:s ärenden kunna flyttas över till MO och kanske också vice versa.

Jag hoppas att Kungl. Maj:t i anledning av den skrivning, som konstitutionsutskottet här har framlagt, upptager frågan om effektivisering på detta område till undersökning och att därvid också beaktas de synpunkter beträffande smidigare regler för fördelningen av ärendena mellan de två ombudsmännen, som jag här har tillåtit mig att framhålla.

Jag har, herr talman, i nuvarande läge inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Schlyter: Herr talman! När jag skrev denna motion, insåg jag mycket väl att det inte fanns några utsikter att första gången tanken på en anstaltsombudsman framfördes i riksdagen få ett positivt förslag från riksdagens konstitutionsutskott. Jag erinrar om att förslaget rörande en MO-institution på sin tid också avvisades, när det första gången framfördes i riksdagen.

Vid behandlingen av föregående konstitutionsutskottsärende beklagade sig herr Herlitz över det sätt, varpå utskottet hade behandlat hans motion. Han hade önskat, att konstitutionsutskottet skulle ha ägnat motionens förslag något av verklig eftertanke. Jag hade, herr talman, faktiskt samma känsla, när jag började läsa utskottets nu ifrågavarande utlåtande. På dess första sida — s. 17 i häftet — redogör utskottet för en rad av gällande bestämmelser och förefintliga institutioner med syfte att tillvarataga de intressen, som också skulle bevakas av anstaltsombudsmännen. Jag har i min motion redogjort för samma saker och desutom framställt invändningar mot dessa organs användbarhet för det ifrågavarande syftet, vilka invändningar utskottet dock ej berör. Vid den fortsatta läsningen fann jag emellertid, att utskottet var mera positivt än man av dess första uppläggnings av ämnet hade anledning att antaga.

Jag hade som sagt inte väntat mig något bifall till motionen, men jag hade trott, herr talman, att utskottet skulle taga under övervägande den möjlighet som herr Bergquist nyss här har fört på tal, nämligen en bättre arbetsfördelning mellan JO och MO. Nu har utskottet i stället, såsom vi ha sett, kommit med det positiva uppslaget, att man skulle åstadkomma en ökning av JO-ämbetets arbetskrafter.

Nuvarande justitieombudsmannen har, såsom framgår av utskottets utlåtande och såsom jag är den förste att erkänna, gjort en verkligt berömvärd insats på de områden, som här äro i fråga. Inte minst vad han denna vår uträttat har varit av synnerligt gagn. Hans åtgärder visa, att de intagnas rättssäkerhet kan bevakas utan åsidosättande av några andra allmänna intressen. Jag vill i det sammanhanget, herr talman, från en debatt i denna kammare den 26 mars angående frågan om ökad rättssäkerhet vid administrativa frihetsberövanden citera ett uttalande av herr Bergquist: »Man har gång på gång i debatten framställt saken så, som om vi som yrka på ökad rättssäkerhet för dem som hotas av administrativt frihetsberövande därvid helt och hållet skulle förbise behovet av skydd för dem som äro offer för dessa sociala individer. Jag vill stryka under, att ökad rättssäkerhet för dem som hotas av ingrepp icke är och icke får vara detsamma som minskad rättssäkerhet för deras offer. Det är inte omöjligt att skapa bättre förhållanden på detta område utan att offren för de sociala på något sätt bli lidande.»

Jag behöver, herr talman, för att belysa detta bara erinra om en av de åtgärder, som justitieombudsmannen i vår har vidtagit. Han inspekterade förhållandena på Långholmens sinnessjukavdelning och konstaterade, att medan det i lagen är föreskrivet att utlåtanden om sinnesbeskaffenhet böra avgivas inom sex veckor, så fanns det personer intagna där, som inte skulle kunna bli

Om inrättande av en befattning såsom »anstaltsombudsman». (Forts.)
 slutligt undersökta förrän efter fem à sex månader. Detta oeffterrättighetstillstånd är naturligtvis inte på något sätt ägnat att skydda de intagnas offer. Utan att på något vis åsidosätta dessas intressen bör man kunna inrikta sig på att skydda de omhändertagna mot ett sådant missbruk som att de för en sinnesundersökning bli berövade friheten under fem à sex månader.

Vår nuvarande justitieombudsman skulle efter min uppfattning kunna bli en alldeles idealisk anstaltsombudsman. Det visa hans gärningar på detta område. Och han kommer att bli det, om han får tillräcklig arbetskraft på sin expedition.

Jag förutsätter, att utskottets uttalande är att tolka så, att utskottet vill ge stöd åt tanken att på JO:s expedition får anställas en byråchef, som skall ägna hela sin arbetstid åt de frågor, som avses i motionen. Jag hoppas att justieombudsmannen kommer att begära detta, såvida han inte efter samråd med militieombudsmannen skulle finna, att en bättre linje är den av herr Bergquist förordade, nämligen en jämkning mellan JO:s och MO:s arbetsområden. För övrigt tror jag, att det ena inte behöver hindra det andra. Utskottet har avstyrkt den utredning, som herr Bergquist talade för, men man får hoppas att en utredning likväl kommer till stånd, om inte på annat sätt så genom JO:s eget initiativ, och att den kommer att omfatta de olika uppslag som i dag berörts här i kammaren.

Med denna motivering och denna tolkning av innebörden i utskottets uttalande har jag, herr talman, ingenting att erinra mot ett bifall till utlåtandet.

Herr Andersson, Jones Erik: Herr talman! Det torde vara onödigt att tillfoga många ord utöver vad som här är sagt av de första talarna, särskilt av herr Bergquist.

Aven om det är omvittnat, att JO-ämbetet är arbetstyngt och att hjälpåtgärder därvidlag kunna tarvas, tror jag att det i alla händelser kan vara klokare att förstärka de arbetskrafter, som stå till ämbetets disposition, än att tillsätta en ny ämbetsutövare vid sidan av de redan nu befintliga. Ha vi ändå inte en ganska allmän känsla av att vi böra vara försiktiga med detta sonderplottrande? Det blir annars ombudsmannabefattningar på alla möjliga områden. Vi ha för närvarande en MO och en JO, och i det här fallet skulle vi få en AO. Och det är inte säkert, att det stannar vid detta. Vi böra sätta en gräns för detta söndersplittrande.

När vi äro inne på detta kapitel, må det inte förmenas oss, herr talman, att här i kammaren ge uttryck åt en ganska vanlig känsla bland allmänheten som sådan, att det kanske kunde vara anledning till ingripande på annat sätt. Vi läsa i dessa dagar i tidningarna om hur asociala individer undan för undan ta sig ut från anstalterna och begå svåra brott, som förorsaka en allmän osäkerhet. Man får nästan intrycket att det är flera som komma ut än som tagas in. Här kunde det kanske vara anledning att ingripa.

Vad utskottet i detta utlåtande har sagt torde visa, herr talman, att det allaredan nu finns möjligheter att skaffa hjälp och understöd åt den redan befintliga ombudsmannen på detta område och att fullt betryggande åtgärder till allmänhetens båtnad kunna vidtagas utan tillsättande av denna nya ämbetsman.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Englund: Herr talman! Jag tror inte att man ur utskottsutlåtandet får läsa ut mera än som står där.

På flera håll inom utskottet ansåg man det inte tillräckligt ådagalagt, att en utvidgning av JO-ämbetets arbetskrafter erfordrades. Det har hittills inte framhållits i debatten, att vid sidan av justitieombudsmannen finns en rad spe-

Om inrättande av en befattning såsom »anstaltsombudsman». (Forts.)
ciella inspektionsorgan. Denna anordning är efter vad jag tror mycket naturlig. Frågeställningarna på en rad av de här ifrågavarande fälten äro sådana, att det knappast kan förutsättas att en jurist, han må ha en hur förträfflig juridisk utbildning och karriär som helst, skall vara den lämpliga experten att avgöra, vilken samhällelig hållning som i det särskilda fallet är den ändamålsenliga.

Detta gäller de två största här ifrågavarande områdena, alkoholistvårdens och sinnessjukvårdens. Det var rätt karakteristiskt, att justitieombudsmannens rimliga känsla av osäkerhet inför sin uppgift beträffande sinnessjukvården föranlett honom att, såsom framgick av hans redogörelse inför utskottet, i åtskilliga mål av detta slag, som hänskjutas till honom, träda i sådan förbindelse med den särskilda inspektören på detta område, att det i själva verket blir en gemensam prövning av JO och denne särskilde inspektör.

Jag tror att läget vad gäller alkoholistvården är om inte alldeles så dock i viss mån likartat. Det karakteristiska för åtminstone ett övervägande antal av denna vårds klienter är, att de sakna sjukdomsinsikt. Deras klagomål kännetecknas många gånger av en fulständig enögdhet i deras syn på sina egenskaper och sin egen ställning. De förbigå eller söka till oigenkännlighet mildra de objektiva data om deras missbruk som finnas. Och de äro benägna att behandla dessa fakta som luft och att påkalla en större frihetssfär än som ur samhällelig synpunkt kan ges dem.

Jag erinrar mig att jag i ett fall hade att handlägga ett besvärsmål på detta område, där bara uppräknigen av alla fylleriförseelser och interneringar på alkoholistanstalt, som vederbörande var belastad med, tog en halv foliosida. När personen i fråga fick avskriften av bolagets motivering för dess vägran att ge honom en motbok, förklarade han, att han begärde en mera uttömmande motivering för bolagets ståndpunkt. Vad bolaget på denna halva sida anfört fann han fullkomligt intetsägande.

Som i ett nötskal fångar detta exempel den oförmåga att bedöma sin egen position, vilken är ett så väsentligt drag hos många av de personer, som här komma i fråga. Då det inte kan dokumenteras, att nykterhetsnämnderna för närvarande begå några väsentliga fel på detta område, frågar jag mig: är det anledning att införa en juridisk procedur, som bara kommer att sluta i ett konstaterande av att vederbörande helt och hållet felbedömt omfattningen av sitt missbruk och de sociala ingrepp, som med hänsyn till detta kunna anses påkallade?

Jag tror för min del, herr talman, att ett övervägande av åtgärder på detta område får vara alldeles förutsättningslöst, och det har det i varje fall varit för flera av konstitutionsutskottets medlemmar. Den benägenhet, som låg bakom herr Sehlyters anförande, att i utskottsutlåtandet intolka en anslutning till den principiella tankegången i motionen, måste nog betraktas såsom förfelad. Åtminstone kan han inte bakom ett sådant ståndpunktstagande rada upp konstitutionsutskottets majoritet i dess helhet.

Herr Ström: Herr talman! Jag har reserverat mig i utskottet, inte därför att jag motsätter mig utskottets kläm, utan därför att jag såväl av utlåtandet som av debatten inom utskottet finner, att utskottet har gått fram med hartassen då det gäller viktiga områden och motiv i motionärens framställning.

Som herr Englund säger, voro meningarna inom utskottet väsentligen delade, dock endast i fråga om detaljer, och jag kanske till och med kan säga ganska små sådana. I det stora hela var man enig om att en särskild, ny ombudsman icke borde tillsättas, därför att en sådan åtgärd skulle förtaga kraften hos den justitieombudsman, som vi nu ha, och den institution som han repre-

Om inrättande av en befattning såsom »anstaltsombudsman». (Forts.)
senterar. JO har sin styrka däri, att han är riksdagens ombudsman. Det är väsentligt, och jag tror inte att det vore bra att ha flera sådana ombudsmän än de nuvarande. Man bör i stället utvidga möjligheterna för justitieombudsmannen att genom sakkunniga medhjälpare i tillräcklig utsträckning noggrant följa de angelägenheter, som berörts i motionen och även i utskottets yttrande.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, därför att jag inte kunde finna att den föregående talaren har alldeles rätt i sina reflexioner. Jag tror att han ser på denna fråga minst lika enögt som motparten. Jag har under ganska många år haft kontakt med hithörande problem därigenom att många närstående till dem, som varit intagna på anstalter, ha vänt sig till mig och bett att jag skulle försöka tala med de på området sakkunniga om huruvida inte här kunde ske någon ändring i förhållandena, huruvida inte en ny omprövning skulle kunna ske o. s. v. Under denna min verksamhet för dessa olyckliga människor har jag kommit till den uppfattningen, att det mycket egendomliga skall gentemot läkarna på dessa områden, som man ofta möter, är ofantligt överdrivet. Läkarna göra säkerligen sitt bästa och sträva, så långt de ha tid och möjlighet att med sina små hjälpresurser tränga ett problem in på livet, att vara objektiva och opartiska. Trots detta kan man säga, att det ofta sker misstag och orättvisor. Många läkare ha sagt till mig: »Hur skall man kunna begära, att vi verkligen skola kunna fullgöra vår främsta plikt, nämligen att söka bota dessa människor, när vi ha så ringa hjälpkrafter till vårt förfogande och när de lokala förhållandena äro så svåra och bristen på skötare och sköterskor är så stor?» Dessa läkare ha försäkrat mig, att man snabbare och effektivare skulle kunna bota både alkoholister och mer eller mindre sinnessjuka människor, om samhället ställde till förfogande först och främst bättre sinnessjukhus och bättre vårdmöjligheter för alkoholister och vidare tillräckligt antal läkare och andra krafter på sjukhusen.

Jag har en gång tidigare berättat, hur jag för en flyktings räkning, som blivit intagen på en sådan anstalt, sökte upp överläkaren där. Han sade till mig: »Jag har på detta väldiga sjukhus ett par, tre underläkare till förfogande. Vi skola sköta journalerna, brevskrivningen, rapporterna och hela den administrativa apparaten. Det är helt enkelt omöjligt för oss, ehuru vi arbeta ofta ända till 14 och 15 timmar om dygnet.» Fjorton dagar därefter var denne överläkare död, och alla hans kolleger voro ense därom att hans död förorsakats av överanstängning på grund av att otillräckliga hjälpkrafter stått till hans förfogande.

Det som nu sker, är därför i allra högsta grad orätt mot läkarna och även mot patienterna, som icke kunna få den hjälp läkarna vilja och kunna ge dem. Det finns icke moderna sjukhus och tillräckligt antal läkare och andra erforderliga krafter, och härigenom uppstår hos dem, som äro intagna på dessa sjukhus, den uppfattningen att de inte få den vård, som de verkligen behöva. Man anser, att det mera är en samhällets skyddslinje, som här kommer till uttryck, än linjen att läka, vårda och återställa.

Jag vet inte var skulden ligger till att vi, trots att våra kroppssjukhus äro så goda, ha så erbarmliga, under all kritik varande sinnessjukhus, med en överbelastning, som ingen kan göra sig en föreställning om, som inte har varit i kontakt med läkare och patienter vid dessa sjukhus. Här har samhället — stat, landsting och kommuner — en väldig skuld att betala till de sjuka och till läkarna, som med orätt ha blivit utsatta för en så skarp kritik som fallet har varit.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vald utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner angående vidgad medbestämmanderätt för riksdagen beträffande författningar, som innebära väsentliga ingrepp i medborgares frihet och egendom, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet och behandling-
Om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet m. m.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de till utskottet hänvisade motionerna nr 13 i första kammaren av herr *Herlitz* om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet och nr 197 i andra kammaren av herr *Håstad* angående behandlingen i riksdagen av handelspolitiska frågor.

I motionen I: 13 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta, att samråd med utrikesnämnden komme att äga rum i större omfattning än hittills skett, och för riksdagen framlägga förslag till sådana grundlagsändringar, som för detta syfte kunde vara erforderliga.

I motionen II: 197 hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till nästa års riksdag om sådana ändringar eller tillägg i grundlagarna, enligt vilka riksdagens partier finge större möjligheter än för närvarande att vid riksdagens behandling av de allt viktigare handelspolitiska frågorna tillföra riksdagens rådpläggande eller beredande organ den speciella handelspolitiska sakkunskapen i kamrarna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen i anledning av motionen I: 13 i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om en skyndsam utredning av frågan om utrikesnämndens allmänna ställning, organisation och arbetsformer i syfte att stärka kontakten mellan regering och riksdag i utrikesärenden; samt

2) att motionen II: 197 måtte anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt.

Reservation hade anmälts av herr *Herlitz* i fråga om viss del av motiveringen.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag vill uttala min glädje över den anslutning, som konstitutionsutskottet i detta ärende har givit grundtankarna i en av mig väckt motion.

Visserligen har inte motionens yrkande blivit direkt upptaget av utskottet — det gick ut på en hemställan till Kungl. Maj:t om att samråd med utrikesnämnden måtte äga rum i större omfattning än hittills — men i realiteten har utskottet på ett mycket tacknämligt sätt sagt detsamma som motionen syftar till. Utskottet hänvisar nämligen på s. 7 i avseende på innebörden i regeringsformens bestämmelser i detta ämne till ett mycket viktigt uttalande av utskottet år 1934 i samband med det då ifrågasatta ryssavtalet. Utskottet inskräppte där vikten av och innebörden i bestämmelsen, att utrikesnämnden skall i viktiga angelägenheter höras »före avgörandet». Under årets dechargede-batt diskuterades innebörden i detta stadgande, och mot bakgrunden av denna debatt är jag så mycket gladare över att utskottet här med skärpa har understrukt uttalandet av år 1934, låt vara att det kanske inte genast faller i ögonen.

Det är emellertid självklart, herr talman, att inte alla utskottets ledamöter i ett betänkande kunna få fram sina speciella synpunkter, och det är några ny-

Om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet m. m. (Forts.)
anser i uppfattningen av problemet om utrikesnämndens ställning, som för mig äro väsentliga och som jag måste be att i korthet få understryka. Jag får kanske uttrycka det så, att om jag för min del är intresserad av en intensifiering av utrikesnämndens arbete, så är det inte i och för sig på den grund, att jag anser det viktigt, att inte bara statsråd utan även riksdagsmän skola vara insatta i utrikesärendena. Låt mig, för att konkretisera vad jag menar, antaga att vi här i landet hade en högerregering. Jag får bekänna, att om det sålunda i regeringen satt sådana män, som jag hade politiskt förtroende för, så skulle jag inte känna behov av att veta, att ytterligare ett antal högermän sutto i utrikesnämnden och fingo del av utrikesärendena. Nej, det väsentliga i utrikesnämndens uppgift är för mig, att den ger möjlighet för dem, som stå i opposition mot regeringen, att taga del i utrikesärendenas handläggning. Den skapar en möjlighet för att utrikespolitiken i detta land byggs upp i samförstånd mellan så många som möjligt inom folkrepresentationen. Detta är, herr talman, för mig en hjärtesak. Det har alltid varit en hjärtesak för mig, och det är det med mångdubbel styrka just i nuvarande tider, då vi se vad oenighet i utrikespolitiska angelägenheter inom ett folk betyder. Vi ha ett brett bälte i Europa av stater, där på det mest ödesdigra sätt utrikespolitiska, maktpolitiska motsättningar sammanflyta med de inrikespolitiska. Det leder till vacklan och växlingar i utrikespolitiken, och dessa växlingar bidra i sin tur till att ytterligare intensifiera det utländska trycket. Förr eller senare blir själva grundvalen för en nationell politik undanryckt, och ingenting synes mig, herr talman, i närvarande stund angelägnare än att vi i Sveriges riksdag göra klart för oss, att vi befinna oss i farozonen. Det är en bjudande nödvändighet för oss att upprätthålla en gemensam syn i utrikespolitiska angelägenheter, så att vår väg ligger rak och fast och oberoende av växlingar, som kunna ske i fråga om regeringsmakten.

Nu är ju något sådant endast delvis möjligt i detta land. Här finns ett parti, som har andra utgångspunkter än de andra, ett parti som arbetar med utrikespolitiska målsättningar, vilka äro främmande för oss andra. Med det partiet är intet samförstånd möjligt. Men då är det desto angelägnare att försöka vidmakthålla ett samförstånd mellan de övriga partierna. Det gick under kriget, och det bör kunna gå även nu.

Det är alltså angeläget, att utrikespolitiken i detta land drives i så intimt samråd som möjligt med representanter för alla de partier, som sålunda ha en gemensam målsättning, och det är av denna anledning som en intensifiering av utrikesnämndens arbete för mig ter sig som någonting så betydelsefullt. Jag tänker mig därvidlag en intensifiering, som kanske går åtskilliga steg längre än vad en hel del av utskottets ledamöter egentligen ha tänkt sig, då de skrevo under det här betänkandet. I en tid, då utrikespolitiken är av så stor vikt, är det angeläget att sammanträden i utrikesnämnden hållas mycket tätare än vad som nu är fallet. Det är angeläget att nämndens ledamöter få möjlighet att följa de löpande ärendena, där det ständigt och jämt, undan för undan förekommer viktiga ståndpunktstaganden. Det är angeläget att det blir tillfälle till verkligt ingående debatter i utrikesnämnden, till utförliga föredragningar, till frågor och svar. Det är angeläget att de ledamöter, som sitta där, verkligen på allvar och icke endast formellt tränga in i frågorna.

Ur den synpunkten är jag glad åt att utskottet har givit sin anslutning till en tanke som jag hade kastat fram, nämligen att man borde överväga möjligheterna att för ett sådant intensifierat arbete i viss utsträckning använda en mindre delegation inom nämnden.

Däremot är det en missräkning för mig, att konstitutionsutskottet så bestämt har slagit vakt om den uppenbart orimliga anordningen, att jämväl supplean-

Om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet m. m. (Forts.)

terna i utrikesnämnden äga närvara vid dess sammanträden, så att dessa komma att bevistas av en samling på ett trettiotal personer. Den reservation med avseende på motiveringen, som jag har anfört, hänför sig till att utskottet icke vill veta av någon ändring i bestämmelserna härom.

Det är självklart och uppenbart, att en sådan församling aldrig kan bli effektiv. Den kan inte bli ett medel till ett allvarligt, förtroligt och inträngande samråd. Det är självklart, att de upplysningar, som nämnden får med en sådan organisation, lämnas på ett ytligare sätt, mycket mindre ingående än som kunde vara önskvärt.

Det förvänar mig, att konstitutionsutskottet inte inser, att man genom att upprätthålla kravet på närvarorätt för suppleanterna i själva verket motverkar strävandet efter en effektivisering av riksdagens deltagande i utrikespolitiken. Att upprätthålla detta krav är att gapa efter mycket, med säker utsikt att mista hela stycket. Jag vet ju inte, hur utrikesministern ser på den här saken, men nog skulle jag kunna tänka mig en utrikesledning, som med hemlig förtjusning skulle se konstitutionsutskottet slå vakt om en ordning, vilken är så uppenbart omöjlig med hänsyn till ett effektivt samarbete, att utrikesledningen är fullt försvarad, i fall den sköter utrikespolitiken på egen hand utan all inblandning.

Jag hoppas emellertid — eller kanske skall jag formulera det så, att jag uttrycker en förväntan — att utrikesministern, som själv under många år har varit ordförande i utrikesutskottet, måtte se saken annorlunda. Då måste han också, vad konstitutionsutskottet än har skrivit om saken, ta upp till allvarlig prövning, huruvida det är rimligt att upprätthålla den uppenbart odugliga arbetsform, som skapades för några år sedan genom införandet av suppleanternas rätt till tillträde till utskottet.

I den förhoppningen, herr talman, ber jag att, trots min från utskottets mening avvikande åsikt i fråga om en punkt i motiveringen, få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Karlsson, Gottfrid: Herr talman! Jag begärde ordet närmast i anledning av herr Herlitz' från utskottets avvikande mening i fråga om suppleanternas i utrikesnämnden rätt att närvara vid nämndens sammanträden. Jag vill, herr talman, erinra därom, att under den första tiden av utrikesnämndens tillvaro inkallades suppleanter endast i sådana fall, då någon av nämndens ordinarie ledamöter avgick. Efter några år ändrades bestämmelserna därhän, att om någon av de ordinarie ledamöterna hade anmält förfall för något särskilt tillfälle, så blev en suppleant inkallad i dennes ställe. Ytterligare några år senare bestämdes det efter framställningar från ledamöter i riksdagen, att suppleanterna skulle bli kallade och få rätt att närvara, även om ingen av de ordinarie ledamöterna hade förfall.

Herr talman! Då jag vid de föregående tillfällen, då denna fråga har varit föremål för prövning, har varit med om att tillstyrka denna utvidgade rätt för suppleanterna i utrikesnämnden att vara närvarande vid dess sammanträden och då det åtminstone enligt mitt sätt att se inte har framförts några sådana skäl, som motivera en ändring härvidlag, så har jag vid behandlingen av det här ärendet i utskottet mycket bestämt hållit fast vid att jag inte vill vara med om någon återgång till de förhållanden, som rådde innan de senaste ändringarna kommo till stånd. Även utskottet har ju anslutit sig till detta, och det står klart uttryckt i utskottets motivering, att vi inte vilja vara med om någon sådan förändring.

Nu säger herr Herlitz, att det inte är möjligt att nämnden kan få de meddelanden, som den borde få, då det är så många personer som skola få del av

Om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet m. m. (Forts.)

de ärenden av mer eller mindre delikat och hemlig natur, som utrikesministern kan ha att förelägga nämnden. Jag ifrågasätter dock, herr talman, om det talet kan vara riktigt, då det ju enligt bestämmelserna finns möjlighet att ålägga såväl nämndens ledamöter som deras suppleanter absolut tystnadsplikt i fråga om vad de kunna få veta i sin egenskap av ledamöter respektive suppleanter i utrikesnämnden. Men med tanke på möjligheten att det skulle bli några synnerligen besvärliga frågor som skulle föredragas inför nämnden har ju, såsom herr Herlitz underströk, utskottet dessutom i sin motivering nämnt möjligheten att inom nämnden skapa en mindre delegation, som kunde fungera i dylika fall. Jag vill alltså göra det bestämda uttalandet — som en motvikt mot de uttalanden som ha gjorts från herr Herlitz' sida — att vi inte vilja vara med om en återgång till de förhållanden och den ordning i detta avseende, som rådde tidigare.

Det skulle ju kunna vara frestande att sedan gå in på en diskussion med herr Herlitz om en tankegång, som han tog upp här och som han också i någon mån har tagit upp till diskussion i utskottet, nämligen hans resonemang om på vilket sätt utrikesnämnden bör vara sammansatt. Han talade om att den egentligen borde bestå endast av representanter för de partier, som stå i opposition mot den vid tillfället sittande regeringen. Vi finna denna uppfattning något egendomlig och ha inte kunnat acceptera den. Men det finns ju inte någon anledning att ingå på något längre resonemang om den saken, och då herr Herlitz — helt naturligt, höll jag på att säga — inte har ställt något yrkande i fråga om det slut, vartill utskottet har kommit och om vilket utskottet var överens med motionären, så har, herr talman, inte heller jag anledning att ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag vill bara rikta en vädjan till herr Gottfrid Karlsson: om det skall lämnas upplysningar till kammaren om resonemang, som ha förts i ett utskott, så böra vi vara mycket angelägna om att dessa upplysningar äro exakta.

Den tanken, att vi skulle skapa en delegation, bestående *endast* av medlemmar av oppositionspartierna, vet jag mig aldrig ha framkastat. I varje fall står det uttryckligen i min motion — det är alltså inga hemligheter jag nu talar om för kammaren — att nämnden i viss utsträckning skulle kunna överflytta funktioner, som tillkomma den, till en mindre delegation, där *särskilt* dessa partier borde vara representerade. Jag har velat att detta skulle tillrättaläggas.

Herr Karlsson, Gottfrid: Herr talman! Jag åsyftade inte några resonemang som ha förts i utskottet, men inledningsvis fällde herr Herlitz i sitt anförande här i kammaren ett yttrande, som jag antecknade och som gick i den riktning jag angav.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

*Anslag till
överstyrelsen
för yrkes-
utbildning.*

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till överstyrelsen för yrkesutbildning jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 231 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 280 och II: 422,

Anslag till överstyrelsen för yrkesutbildning. (Forts.)

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1947/48, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för överstyrelsen för yrkesutbildning, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 april 1947 anförte;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48;

c) till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 730 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 280, av herr *Aman* m. fl., och II: 422, av herrar *Kylin*g och *Allard*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i stället för en byråingenjörsbefattning i lönegraden Eo 21 i personalförteckningen för överstyrelsen för yrkesutbildning med tillämpning tills vidare från och med den 1 juli 1947 skulle upptagas en förste byråingenjörsbefattning i lönegraden Eo 24.

Vid utlåtandet hade reservation anförts av herr *Hesselbom*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Hesselbom**: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande fogat en blank reservation, och jag vill med några ord ange anledningen till denna.

Jämte herr *Aman* och fru *Lindström* har jag i denna kammare väckt en motion, i vilken det föreslås en högre löneplacering för en byråingenjör på överstyrelsens första byrå. Vi ha i denna motion bland annat framhållit det oriktiga i att den formella kompetensen skall vara avgörande för en viss befattningshavares lönegradsplacering. Vi ha hävdadt den uppfattningen — och därvid ha vi stött oss bland annat på ett av överstyrelsen avgivet yttrande över försvarets tjänsteförteckningssakkunnigas betänkande — att det är vederbörandes kvalifikationer för arbetsuppgiften som måste vara utslagsgivande för löneplaceringen och inte det sätt, varpå dessa kvalifikationer ha förvärvats.

Jag anser, att de motiveringar för en högre lönegradsplacering, som ha anförts i motionen, borde ha föranlett statsutskottet att tillstyrka bifall till motionens yrkande. Utskottet har inte ansett sig kunna biträda vårt yrkande men förutsätter dock, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan. Jag vill under dessa förhållanden inskränka mig till att uttala en vädjan till vederbörande departementschef, att han skall ta denna fråga under omprövning, och jag vill uttala den förhoppningen, att han vid en sådan omprövning skall finna det möjligt att föreslå en högre lönegradsplacering för denne befattningshavare.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till domkapitlen och stiftsnämnderna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående närmast erforderliga åtgärder för tillgodoseende av Sveriges behov av matematikmaskiner; samt

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 93, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att å kapitalbudgeten, statens allmänna fastighetsfond, till Nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 1 340 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Oscar Olsson, Johan Eric Ericson, Näsström* och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att viss del av utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till Nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm för budgetåret 1947/48 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 1 340 000 kronor;

2) av herrar *Bergvall, Mårtensson* och *Åkerström*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Anderson, Gustaf Iwar: Herr talman! Då jag har deltagit i tredje avdelningens behandling av detta ärende men var förhindrad att närvara när det förekom vid statsutskottets plenum, ber jag att här få deklarerat, att i händelse jag hade fått tillfälle att deltaga i sistnämnda sammanträde, hade jag utan tvekan anslutit mig till reservanterna.

Avdelningen har behandlat detta ärende vid upprepade tillfällen och mycket omsorgsfullt, och vi ha också haft en föredragning av en representant för medicinalstyrelsen; det var en icke-medicinare som höll föredragningen. Vid den redogörelse, som vi då fingo, fick åtminstone jag ett mycket starkt intryck av vilket stort behov det är av att denna fråga bringas till sin lösning. Nu innebär Kungl. Maj:ts förslag, att en rättsläkarstation skall uppföras i anslutning till den redan under uppförande varande rättsmedicinska institutionen. Därigenom vinnes den utomordentligt stora fördelen, att en mycket dyrbar apparatur kan användas av de båda institutionerna gemensamt. Det synes mig, som om utskottsmajoriteten icke tillräckligt beaktat denna sida av saken, och den har heller icke beaktat att den föreslagna lösningen innebär besparing av arbetskraft, som det ju också är stor brist på.

Jag har kommit till den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag i det långa loppet innebär en rationalisering och en mycket praktisk lösning, som avsevärt kommer att förbilliga driftkostnaderna i framtiden. Nu hänvisar utskottsmajoriteten till det beträngda läget på byggnadsmarknaden. Javäl, vi äro nog alla ense om att situationen i detta hänseende är åtstramad, men jag ber att få hänvisa till att riksdagen alldeles nyss anslag åtskilliga miljoner kronor till statliga byggnader — för att nu inte nämna de många miljoner vi tidigare vid årets riksdag ha beviljat för liknande ändamål. Jag passar på tillfället att säga, att jag i samtliga dessa fall betraktar det som självklart, att den omständigheten, att riksdagen ställer medel till förfogande för byggnadsändamål, inte kan inne-

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)
bära detsamma som att byggnadstillstånd lämnas. Jag förutsätter därför, att alla sådana byggnadsärenden komma under byggnadsberedningens prövning.

Följer man nu utskottsmajoritetens förslag, så uppskjutes ärendets avgörande till en obestämd tidpunkt i framtiden. Majoriteten begär visserligen en skyndsam utredning, men jag måste säga, att en sådan utredning ändå skulle komma tre à fyra år för sent. Därtill kommer, att det föreligger ett avtal med Stockholms stad beträffande karolinska institutets nuvarande tomt och att ett uppskov med stor sannolikhet skulle komma att komplicera även denna del av frågan.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtagandet fogade reservationen, vilken går ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Wistrand: Herr talman! För närvarande utbygges ju karolinska institutet som avses skola bli färdigt mycket snart, på norrbackaområdet, och på den motsatta sidan av samma område ligger karolinska sjukhuset. Det är ett avsevärt avstånd mellan dessa båda byggnadskomplex, och att ha ett direkt samarbete mellan institutionerna på var sin sida om området är oerhört vanskligt.

Statsutskottet har nu begärt, att det än en gång skall undersökas huruvida inte den rättsläkarstation, som man skall anlägga, skulle kunna förläggas till karolinska institutets patologiska institution. Herr Anderson yttrade, att detta uppslag kom ett par tre år för sent. Det är nog inte alldeles riktigt, ty uppslaget kom redan för fem år sedan. Fader till tanken var generaldirektör Björek; det är hans civila byggnadsberedning som har framfört den. Den prövades av myndigheterna år 1942, blev enhälligt avstyrkt av karolinska institutets lärarkollegium, och den ledde inte heller till någon-ting.

Den enda grunden till tanken på att förlägga statens rättsläkarstation till samma plats som karolinska institutets patologiska institution är den, att vid båda dessa institutioner obducerar man lik. Men anledningen till att man obducerar är helt olika vid de båda institutionerna.

Den patologiska institutionen bildar en integrerande del av karolinska sjukhuset, och dess material utgöres huvudsakligen av på sjukhuset avlidna, som där obduceras, men till en del också av avlägsnade vävnadsdelar, som man vill ha diagnostiserade. Den tjänstgör alltså som ett centrallaboratorium för klinikerna, och där utföres ett dagligt arbete i sjukvårdens tjänst. Med myndigheter av något slag eller med allmänheten har den patologiska institutionen inte någonting att skaffa.

Helt annorlunda är det med den rättsmedicinska institutionen, ty denna står i mycket nära kontakt med rättsläkarstationen. Den står också i ständig kontakt med polismyndigheterna, som ofta ha att avlägga besök där. Dit skola införas döda från staden och landsbygden, ofta lik som på grund av att de blivit sent tillvaratagna visa höggradig förruttelse, dit skola anhöriga vandra för att se om man kan identifiera okända lik o. s. v. Den rättsmedicinska institutionen är med andra ord i alla väsentliga delar olik den patologiska, och att förlägga en anstalt av rättsmedicinsk natur som rättsläkarstationen till ett sjukhus' område, måste vara synnerligen olämpligt. Man behöver bara tänka på att här skola liken strömma in från staden, hit skall allmänheten komma för att se på dessa lik, här skola polisbilarna åka o. s. v.

Gent emot detta säger man, att det kan väl anordnas en annan ingång till denna station än huvudingången till sjukhuset, men detta är ytterligt svårt.

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

Man skulle då hålla dubbel portvaktspersonal, även på natten o. s. v. Dessutom är just den väg, som i så fall skulle användas för detta ändamål, egentligen reserverad för en laboratoriebyggnad. Det är således en mycket besvärlig sak.

Sedan Kungl. Maj:t tog ståndpunkt till saken, när det anvisades medel för uppförande av den rättsmedicinska institutionen, som redan är under uppförande, har ingenting inträffat som ändrat sakläget. Att rättsläkarstationen nu skall uppföras av staten står i samband med att den rättsmedicinska verksamheten överförs från staden till staten. Detta skedde icke utan en viss ovilja från Stockholms stads kommunala myndigheter, men staten tog på sig denna icke oväsentliga kostnad just därför att det för undervisningen i rättsmedicin, vilken särskilt inför den förestående omläggningen av rättsläkarväsendet måste betraktas som synnerligen betydelsefull, ansågs nödvändigt, att en rättsläkarstation fanns ansluten till den rättsmedicinska institutionen. Skulle nu denna station förläggas på en annan plats och i samband med den patologiska institutionen, som ligger på ungefär en kilometers avstånd från den rättsmedicinska anstalten, ginge ju det allra väsentligaste av de värden som man velat vinna genom att staten övertagit rättsläkarstationen helt och hållet förlorat. Man skulle stå där man började, man skulle ha åtagit sig en hel del utgifter från statens sida men icke ha vunnit något för undervisningen. Att det inte gärna skulle kunna försiggå någon effektiv undervisning vid lokaler som ligger en kilometer från varandra, där de studerande först skulle obducera på den patologiska anstalten för att sedermera utföra laboratoriearbetet på den rättsmedicinska anstalten, torde ligga i tämligen öppen dag. Jag tror jag har rättighet att meddela, att professor i rättsmedicin förklarat, att han under sådana omständigheter icke kan fungera som chef för rättsläkarstationen, och därmed vore något mycket väsentligt sönderbrutet av den tillgång, som statsmakterna velat tillskapa.

Huruvida det finns utrymme för att göra obduktionerna på den patologiska anstalten, är mycket tvivelaktigt. Uppenbart är emellertid att det inte finns utrymme för de hastigt påkommade kumulationer i tillströmningen av lik, som kunna förekomma vid en rättsläkarstation, och lika uppenbart är, att det där inte finns tillräckligt utrymme för förvaring av lik för både institutionens och rättsläkaranstaltens krav. Under sådana förhållanden måste en tillbyggnad företagas av den patologiska institutionen. De utrymmen som nu verkligen finnas lediga i den patologiska anstalten äro f. ö. i huvudsak diskonterade. De erfordras för den förestående utvidgningen av den patologiska institutionen som är följden av den utökade forskningsverksamhet, som redan föreslagits, och för en likaledes planerad undervisning av tandläkareelever.

Man kommer således, såvitt jag förstår, ingen vart med att i nuvarande situation ännu en gång göra denna vidlyftiga undersökning, som redan en gång har givit ett negativt resultat. Bakom uppfattningen att det är omöjligt att förlägga rättsläkarstationen till den patologiska institutionen står en enhällig direktions för karolinska sjukhuset och ett enhälligt lärarkollegium vid karolinska institutet. Under av mig åberopade förhållanden, herr talman, måste det vara oklokt att icke bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Jag är därvid fullkomligt på det klara med att detta, som herr Gustaf Iwar Anderson påpekade, kanske icke innebär detsamma som att man omedelbart bygger denna rättsläkarstation. Det kan ju tänkas att man kan träffa en överenskommelse med Stockholms stad, att anstalten får ligga kvar på det gamla karolinska institutets område under ett eller annat år ännu. Jag vet inte, om det är möjligt, men det är ju en tanke, som till nöds kan effektueras. I så fall skulle naturligtvis också den rättsmedicinska institutionen stanna kvar

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)
i samma lokaler under samma tid. Men ett uppskov, med motivering att det ännu en gång måtte övervägas huruvida den Björckska tankegången att förlägga denna institution i samband med patologiska institutionen är genomförlig, det anser jag vara av föga värde.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

I herr Wistrands yttrande instämde herr *Forslund*.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Det vore verkligen ganska underligt, om man inte skulle kunna anföra starka motiv för att man skall bygga en rättsläkarstation i samband med den rättsmedicinska anstalten. Det är klart att man kan göra det. Utskottsmajoriteten har inte heller förnekat, att det skulle vara lämpligt att göra så. Men jag skulle kunna räkna upp hundratals för att inte säga tusentals fall, där de mest motiverade byggnadsarbeten i våra dagar föreligga och där motiven enligt min mening kunna vara ända starkare än de skäl som föreligga för detta arbete men där man ändå inte kan tänka på att få utföra arbetet på grund av att vi leva anno 1947 och icke låt mig säga 1932, då arbetskraft och materielltillgångar voro praktiskt taget obegränsade. Bakgrunden till utskottsmajoritetens ståndpunkt är att allt vad man kan låta bli att bygga just i det nuvarande besvärliga läget, det bör man uppskjuta både på grund av arbetsmarknads- och materielsituationen och på grund av de penningpolitiska synpunkterna. Vi ha inte menat, att man för all framtid skall lägga samman rättsläkarstationen med den patologiska institutionen. Man behöver alltså inte offra för mycket ord på att visa, att det inte är den idealiska lösningen. Vi ha menat, att eftersom det finns möjligheter av olika slag att uppskjuta saken, så böra de begagnas för att nu slippa göra denna investering, och de möjligheterna ligga bland annat däri att, efter vad jag har kunnat få reda på genom att höra mig för på vederbörligt håll, det inte är någon större utsikt, att Stockholms stad kommer att få byggnadstillstånd för ett nämndhus, som skulle ligga där nere i kvarteret Glasbruket. Det kunde tänkas, att man från regeringens sida kan med den bakgrunden göra upp om att man kan få under ännu några år bibehålla stationen där den nu ligger. En annan möjlighet är att provisoriskt ordna saken på något annat ställe.

Jag är medveten om att det finns få saker som bjuda den svenska nationalkaraktären emot så som att sköta en institution, då inte alla lokaler äro av yppersta och mest fullödiga slag som man kan tänka sig. Däri skilja vi oss, skulle jag tro, från de flesta andra länder. Om man reser i vårt grannland Danmark, finner man att det där åstadkommes mycket förnämliga resultat både i fråga om kvalitet och kvantitet med lokaler, som icke gå upp till hälften av vad vi använda här i Sverige för samma sak. Jag vet t. ex. att en centraldispensär i Köpenhamn med ungefär 50 kvadratmeters lokalutrymme avverkar ungefär dubbelt så många undersökningar som en normal svensk landstingscentraldispensär med 150 kvadratmeters lokalutrymmen. Därför förstår jag den motvilja som här reser sig från alla vederbörande mot att tänka sig att ens för några år leva en smula provisoriskt och utan att allting är i sitt yppersta skick och i definitiv ordning, men vi få inte i dessa dagar alltjämt resonera på det sättet. Därför bör man faktiskt inhibera denna investering, om det finns några möjligheter att göra det.

Jag förstår också, att sedan det kommit en proposition på riksdagens bord, alla som beröras av detta äro uppfyllda av den tron, att de skola slippa ifrån ett sådant där provisorium. De tro det i detta skede på ett helt annat sätt än de skulle ha gjort, om inte någon proposition hade lagts fram. Hade även departementet ställt dem inför ett bestämt krav och sagt, att det inte blir fråga

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)
om att bygga, hade man säkerligen på det stadiet kunnat få fram lösningar, som, även om de inte accepterats, dock hade kunnat bli användbara. Nu vill utskottet återföra saken till detta läge, och jag tror inte det finns något annat sätt än att icke bevilja pengarna och därigenom skapa ett direkt tvång att försöka med de möjligheter som finnas ordna ett provisorium på några år. Då herr Gustaf Iwar Anderson och herr Wistrand säga, att medelsbeviljande icke är detsamma som byggnadstillstånd, så måste jag svara, att jag icke tycker det är det lämpligaste sättet, att riksdagen i realiteten överlåter penningbeviljandet, som borde vara riksdagens sak att bestämma, till byggnadsberedningen eller arbetsmarknadskommissionen. Det är inte principiellt riktigt att göra så, i varje fall inte när det gäller en sådan sak som denna. Jag höll på att säga att det skulle vara feigt. Detta är den allmänna bakgrunden till utskottsmajoritetens ställning.

Jag anser, som sagt, att det icke är omöjligt att undersöka, om man inte kan få vara kvar i de nuvarande lokalerna, men jag skall något beröra det fallet, att man icke kan få det. Vi ha inom avdelningen gjort rätt noggranna undersökningar om detta. En av suppleanterna i avdelningen är synnerligen väl bevandrad på karolinska sjukhusets område. Han är ordförande i en kommitté, som skall förbereda byggandet av nya kliniker där ute, och känner till ungefär allt som finns om dessa ting. Vi ha haft ritningar uppe på avdelningens bord och studerat dem grundligt, och det har visat sig att följande fakta föreligga. På den patologiska institutionen finns det mycket goda utrymmen. Där finnas tre rum eller salar för obduktioner, som användas relativt litet, merendels några timmar på förmiddagen, och något av dem knappast alls. Där finns en stor laboratoriehall, ungefär så stor som statsutskottets sammanträdesrum, och i den sitta två flickor i ena ändan och se ensamma ut. Skulle inte rättsläkarstationens laborationer kunna ske där? Så finns det ett fullkomligt oanvänt utrymme på ungefär 150 kvadratmeter, som ligger alldeles intill detta. Där förvaras några tomlådor och litet träull i utrymmen, som jag antar ha kostat kanske hundratals kronor kvadratmetern, och det kylrum för förvaring av lik som finns är dock ganska stort. Vi ha icke blivit övertygade om att den relativt begränsade mängd lik som rättsläkarstationen kan behöva förvara där, icke skulle få plats. Det finns plats för 20 stycken, och där förekomma ungefär 340—350 obduktioner om året, d. v. s. ungefär en om dagen. Visserligen kan det somliga dagar bli en anhopning, men sådana där stora olyckshändelser, då massor av lik skola obduceras, förekomma ju ytterst sällan, och man kan inte ha anordningar för de allra mest påfrestande dagarna, som förekomma en gång vart femte år. Det lönar sig inte.

Nog går det; det har avdelningen blivit övertygad om, även om vi förstå att det är besvärligt för olika föreståndare och professorer att samsas. Det är väl ungefär som det skulle vara för två familjer att samsas om samma kök, fast jag inte tror det är fullt så besvärligt.

Möjligheterna att komma dit äro utmärkt goda. Det finns en särskild väg till patologiska institutionen och dess laboratorium. Jag tror herr Wistrand sade att den är upptagen för andra ändamål, men så trafikerad är den väl inte, att man inte kan köra dit med någonting annat än det som behövs för patologiska institutionens räkning.

Jag menar inte, att man skall ordna saken på detta sätt för all framtid, utan jag är fullt på det klara med att det lämpligaste är att rättsläkarstationen och rättsmedicinska anstalten ligga tillsammans med varandra. Emellertid kan man inte hålla på allt för länge med att fördjupa sig i ett sådant här ärende. Jag vill bara försöka göra klart för kammarens ledamöter, att avdelningen icke har beslutat föreslå avslag av en nyck. Vi ha haft ärendet uppe

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)
flera gånger, vi ha inhämtat yttrande från professor Bosæus och hört vederbörande statssekreterare. Vi ha skaffat fram ritningar och skickat en representant till platsen för att se på det hela. Allt detta sammanlagt har lett oss fram till vårt resultat, och detta har alltså icke kommit till lättvindigt. Jag tycker det finns skäl att nu i denna svåra tid försöka taga det enklare än de vanor som vi annars kanske väl mycket kommit in på här i Sverige i fråga om fordran på stora och gentila lokaiteter för alla möjliga ändamål.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka att kammaren, i likhet med vad andra kammaren nyss gjort, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition bifaller utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag vågar påstå, att vi i våras inom departementet underkastade denna fråga en mycket noggrann behandling. Den investeringskvot som står till vårt förfogande för byggnader för sjukhusändamål och andra liknande ändamål är för närvarande så oerhört liten, att det var med verkligt tungt hjärta som jag lade fram denna proposition med vetskap om att det belopp, som Kungl. Maj:t här begärt, skulle komma att minska möjligheterna till andra nyttiga byggnationer på sjukvårdsväsendets område. Men det var en omständighet, som för mig var avgörande, och den anser jag ha sitt fulla värde även sedan andra kammaren nu har fattat det beslut, som herr Mannerskantz nämnde, och avslagit propositionen.

Kammaren har sig väl bekant, att hela denna fråga sammanhänger med det stora markavtal som kronan och Stockholms stad ingått med varandra. Enligt detta markavtal, som alltså är ett för kronan juridiskt bindande avtal, har Kungl. Maj:t och kronan civilrättsligt förpliktat sig att den 1 juli 1948 — alltså om ett år — frånträda den fastighet, i vilken rättsläkarstationen nu är inrymd. Detta är ett avtal, som icke kan ensidigt ryggas av vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen. Det kan ryggas endast därigenom att Stockholms stad och Kungl. Maj:t med riksdagens godkännande fatta ett nytt beslut om att tidpunkten för detta markavtals ikraftträdande skall framflyttas. Jag hyser själv den förhoppningen, att ett sådant avtal skall träffas och att alltså Stockholms stad och kronan skola kunna komma överens om att markavtalet skall träda i kraft vid en senare tidpunkt än den 1 juli 1948. Herr Mannerskantz var litet orolig för de banor, på vilka vi höllo på att slå in i fråga om statens byggnadsverksamhet, men jag, herr Mannerskantz, är minst lika orolig för de banor, på vilka riksdagen uppenbarligen håller på att slå in med hänsyn till den helgd som ingångna avtal skola ha. Så länge det icke har träffats ett avtal om framflyttning av markavtalets ikraftträdande, har jag ansett, att statsmakterna borde agera på det sättet att man i varje fall hade ett anslagsläge, som gjorde det möjligt för Kungl. Maj:t att effektuera det ingångna avtalet och jag har mycket svårt att komma ifrån att denna synpunkt är den enda riktiga i ett rättssamhälle.

Om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts proposition, så innebär det ingalunda, att Kungl. Maj:t omedelbart skulle springa i väg och sätta i gång detta bygge. Med det hårda tryck på byggnadsmarknaden som vi ha kommer Kungl. Maj:t att uppskjuta detta bygge så länge detta överhuvud taget är möjligt. Men till det datum, då kronan förpliktat sig att vara ute ur den fastighet, där rättsläkarstationen nu ligger, måste vi ha lokaler för en ny institution. Det är detta som föranlett propositionens framläggande i år.

Avsikten är att denna nya rättsläkarstation skall samarbeta mycket intimt med rättsmedicinska institutionen. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skola dessa två anläggningar byggas ihop i ett byggnadskomplex. 1946 fattade riksdagen ett beslut att bygga den rättsmedicinska institutionen. Byggandet av denna

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)
institutionen pågår för närvarande. Den institution, som sålunda nu bygges, är dimensionerad och utformad med tanke på att alldeles intill densamma skall ligga en rättsläkarstation, med vilken den skall samarbeta. Detta betyder att vissa lokalutrymmen i den rättsmedicinska institutionen äro så stora, att de skola tillgodose båda anläggningarnas behov, men å andra sidan saknas det i den rättsmedicinska institution som nu är under uppförande vissa utrymmen, som behövas men som enligt planen skola finnas i rättsläkarstationen. Detta betyder att den rättsmedicinska institutionen icke kan fungera, om det inte antingen blir en rättsläkarstation i närheten eller också göres en tillbyggnad.

Jag skall nämna ett par exempel. Den rättsmedicinska institutionen innehåller för båda anläggningarna avsedda utrymmen för fotografiavdelning, patologiskt-histologiskt laboratorium, laboratorium för olika specialundersökningar, djurexperimentavdelning, avdelning för föreståndare, bibliotek och arkiv. Allt detta är dimensionerat så att det räcker för två institutioner. Men å andra sidan saknar rättsmedicinska institutionen sådana viktiga lokaler som obduktionsavdelning och bårhusavdelning. De mest centrala lokalerna finnas alltså icke i den institution som nu bygges, därför att de enligt den ursprungliga tanken skola ligga i den rättsläkarstation som skall byggas vägg i vägg. Nu har utskottet vid sin granskning tänkt sig, att det skulle vara möjligt att inrymma rättsläkarstationen inte vägg i vägg med rättsmedicinska anstalten utan i samma byggnad som den patologiska institutionen. Jag förmodar att anledningen till detta utskottets ståndpunktstagande bland annat är, att det i den patologiska institutionen finnes både obduktionsavdelning, bårhusavdelning och patologiskt-histologiskt laboratorium, alltså avdelningar som skola finnas i en rättsläkarstation. Men de uppgifter som jag förmodar att utskottet haft tillgängliga och som även jag införskaffat, visa att obduktionsavdelningen icke räcker till för de obduktioner, som skola göras både på den patologiska institutionen och på rättsläkarstationen. Enbart rättsläkarstationen har mellan 500 och 600 obduktioner per år. Detta betyder att en avsevärd tillbyggnad måste göras på denna punkt.

Beträffande det bårhus som finns på patologiska avdelningen vill jag lämna den uppgiften, att enbart rättsläkarstationen behöver ett bårhus som är dubbelt så stort som det bårhus, som nu finnes på patologiska institutionen och som alltså enligt utskottets förslag skulle bli gemensam för båda inrättningarna. Den patologiska institutionens bårhus är så litet, att enbart det antal lik som på en gång kan vara inlagt på rättsläkaranstalten är större än antalet platser för likförvaring på patologiska institutionens bårhus. En hel rad andra lokaler måste också byggas till, om man skall sammanslå rättsläkarstationen och den patologiska institutionen, och detta skulle innebära en ganska kostsam ombyggnad av den sistnämnda institutionen.

Vidare säger utskottets majoritet, att det finns vissa outnyttjade utrymmen inom patologiska institutionen, som skulle kunna tagas i anspråk för rättsläkarstationens räkning. Ja, dessa utrymmen äro sammanlagt 117 kvadratmeter, men samtliga dessa 117 kvadratmeter gå åt för att placera de nya tjänstemän vid den patologiska institutionen, som föreslås skola tillsättas enligt proposition nr 272 till årets riksdag. Praktiskt taget hela rättsläkarstationens behov av lokaler skulle alltså få lov att tillgodoses genom tillbyggnad av den patologiska institutionen. Därtill kommer att både rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen enligt den tänkta utformningen dagligen skola samarbeta med varandra. Lägges därför rättsläkarstationen i den patologiska institutionen, bli de två institutioner, som alltså skola stå i daglig kontakt med varandra, belägna på ett inbördes avstånd av omkring 900 meter. Det skulle ta en tid av mellan 15 och 20 minuter för tjänstemännen att gå fram och tillbaka mellan

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

dessas platser; detta måste de kanske göra flera gånger dagligen. Vidare skola instrument och material bäras mellan de bägge institutionerna. Driftkostnaderna bli säkerligen ganska dyra, om man löser förlägningsfrågan på det sättet.

Jag har alltså kommit till den uppfattningen, att om en nybyggnad nu skall äga rum — vilket jag hoppas det skall bli möjligt att skjuta på — så bör man hålla sig till den ursprungliga tanken att sammanbygga den rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen.

Herr talman! Jag ber att få sluta mitt anförande med att upprepa, att ännu gäller det avtal mellan Stockhoms stad och kronan, som innebär, att kronan civilrättsligt har förpliktat sig att den 1 juli 1948 ha utrymt de lokaler, som rättsläkarstationen nu använder. Jag anser, att riksdagen bör fatta ett beslut, som icke i realiteten innebär att den ensidigt rygggar ett avtal med Stockholms stad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Det förefaller mig som om inte statsrådet Mossberg hade åhört början av mitt förra anförande. Jag har aldrig sagt, att vi skulle här fatta något beslut som innebure ett ensidigt upphävande av det mellan staten och Stockholms stad gällande avtalet om denna byggnad. Jag menar bara att man kan fråga, om detta inte möjligen skulle kunna tagas upp till ny diskussion. Säger Stockholms stad nej, så är staden ju i sin fulla rätt att vidbliva avtalet. Men hur många gånger förekommer det inte här i livet, att ingångna avtal tagas upp till diskussion; ett avtal kan ju inte hävas ensidigt av den ena parten, utan båda parterna måste var med därom. Denna sak kunde i varje fall prövas, och jag tycker inte det skulle ligga så illa till, om man visste att något nämndhus inte nu kan få byggas på tomten i fråga.

Statsrådet Mossberg har vidare framfört en del materiella uppgifter, som jag tycker att man bör något granska.

År 1946 beslöt riksdagen att bygga den rättsmedicinska anstalten. Ja, det kan ju möjligen vara ett bevis för att man har gått litet för hastigt fram under de senaste åren med en del sådana saker, men dessutom är bygget ännu inte klart. Efter 1946 har dock inträffat, vilket är av rätt avgörande betydelse, att läget här i landet framför allt på byggnadsområdet har avsevärt skärpts och försämrats, och den omständigheten att riksdagen fattat detta beslut får ju inte vara bindande för att åtgärderna skola fullföljas oavsett hur utvecklingen blir. Man måste ju ta hänsyn till utvecklingen på hela området, och alla de, som få sina framställningar om mycket nödvändiga, ja, nästan ofrånkomliga byggnationer avslagna, ha nog svårt att förstå, att ett sådant bygge som det nu här förevarande skall få sättas i gång.

Jag har också sagt att vi inom vederbörande utskottsavdelning inte ha tyckt att man för all framtid skulle ha denna station liggande på patologiska institutionen utan endast till dess att det inte åstadkommer så skadlig verkan att gå in för ett så pass stort bygge som det här är fråga om. Det rör sig dock om en byggnadskostnad av 1 340 000 kronor, och redan beloppets storlek tycker jag kan visa att bygget förefaller vara onödigt stort planerat just med tanke på vad statsrådet Mossberg här nyss nämnt, nämligen att en stor del av rättsläkarstationens lokalbehov redan är tillgodosett på den rättsmedicinska anstalten. Det är huvudsakligast bårhus- och obduktionsavdelningar och laboratorium som skulle tillkomma. Detta är ytterligare ett bevis på våra svenska, inte så mycket arkitekters som huvudmäns bristande förmåga att begränsa sig och

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)
ändå få ut full effekt av planerade lokaler. Sålunda tror jag att jag, efter de undersökningar som vi gjort på platsen, faktiskt måste bestrida de uppgifter, som herr statsrådet här lämnade om att obduktionsutrymmena på patologiska institutionen skulle vara för små. Det finns nämligen inget skäl att hundraprocentigt godtaga vad en professor säger, som riskerar att få sitt område något inkräktat — han är jävig i sådana fall. De obduktionsrum, som finnas på patologiska institutionen, innehålla 300 kvadratmeters yta, men det är så att dessa utrymmen dels knappast någonsin helt utnyttjas och dels endast användas under kortare tider av dagen. Jag tror att det skall vara svårt att göra gällande, att det inte skulle kunna gå att få rättsläkarstationens obduktioner verkställda där. Svårigheterna kunna vara något större på bårhusavdelningen, och jag tycker det skulle ha legat mera av sannolikhet i herr statsrådets påpekande här, om han hade inskränkt sig till att tala om bårhusavdelningen. I medeltal kommer det in högst ett sådant lik om dagen — någon gång kan det bli fråga om några stycken på en dag — men som jag nyss sade kan man inte tänka sig att ha en bårhusavdelning så stor att den utan minsta svårigheter skulle kunna ta emot det maximum, som någon gång kan tänkas förekomma under en femårsperiod. Därför anser jag det vara omotiverat att planera för sådana exceptionella anhopningar, utan man får försöka klara sig med enklare anordningar.

De undersökningar som vi ha gjort beträffande hur antalet för obduktion avsedda lik varierar, ha visat, att antalet inte är så oerhört fluktuerande. Någon apparatur behöver inte bäras fram och tillbaka dessa 800 meter, som det i själva verket är fråga om. Om avståndet är några meter över de 800, böra vi väl också ange det till 800 meter hellre än att genast säga att det är en kilometer. Detta skulle väl i praktiken kunna ordnas så att laboratorietrustningen kunde finnas kvar på patologiska institutionen och man sluppe flytta den. Denna sak ges alltför stora proportioner för att på så sätt motivera att man måste få allting nytt och fint ordnat. Jag förstår så väl, att de, som äro inkopplade i detta, försöka gripa chansen att få det ordnat på detta sätt, men med tanke på svårigheterna i fråga om byggnationen överhuvud taget i landet får man väl finna sig i att ha det en smula provisoriskt ordnat i detta avseende under någon tid.

Jag förstår, herr talman, att det kan vålla svårigheter med ett provisorium, men tiden är nu så full av svårigheter, att dessa dock äro små för att inte säga obetydliga i förhållande till de svårigheter människorna landet runt få finna sig i. Vi ha som sagt inom vederbörande utskottsavdelning forskat rätt mycket i denna fråga. Vi ha därför inte kunnat godtaga alla de påståenden, som kommit från dem, som äro direkt inkopplade i saken. Detta gör att jag tror att herr statsrådet måste sägas ha förstorat vissa ting till sådana dimensioner som de inte behövde ha. Återföres denna fråga till den dimension den hade, innan propositionen blev framlagd eller förberedd finns det möjligheter att lösa den, antingen genom att Stockholms stad låter tala vid sig och dröjer med uppförandet av sitt nämndhus, eller genom att man tills vidare använder de utrymmen, som finnas tillgängliga på patologen.

Det var en sak, som herr Wistrand nyss omnämnde, som jag kanske borde bemöta, nämligen vad han sade om att de lediga utrymmena skola stå redo för de planerade utvidgningarna. Jag anser att det blir lagom att dessa planerade utvidgningar komma till stånd, då rättsläkarstationen har använt dessa lokaler under ett par tre år och under tiden hunnit få sitt nya hus färdigt. Det kommer väl ungefär att till tidpunkten sammanfalla med den utvidgning som behövs, och sammanfalla tidpunkterna inte därvidlag så böra de bringas att sammanfalla.

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag skall bara säga ett par ord i fråga om avtalet med Stockholms stad, som för mig framstår såsom det väsentliga i detta sammanhang.

Herr Mannerskantz yttrade, att det här inte alls var fråga om något ensidigt ryggande av avtalet utan endast gällde ett uttalande om lämpligheten av att man toge upp ett resonemang med Stockholms stad om framflyttning av tidpunkten för markavtalets ikraftträdande.

Jag vill omnämna för kammaren att för någon tid sedan en sådan framställning har riktats till Stockholms stad. Något svar från Stockholms stad har ännu icke ingått. Allt fortfarande gäller alltså avtalet om utflyttning den 1 juli 1948 ur de lokaler, som nu användas för rättsläkarstationen. Skulle det bli på det sättet att Stockholms stad av någon annan anledning ville hålla på avtalet, t. ex. för att staden själv skulle utnyttja dessa lokaler — jag vet ingenting därom — är detta tillfälle det sista riksdagen har att i tid bevilja anslag till en nybyggnad för rättsläkarstationen. Till nästa riksdag är det för sent, och i den situationen har jag ansett att man inte borde ställa statsmakterna i ett sådant anslagsläge att, om en framflyttning av markavtalets ikraftträdande icke kommer till stånd, kronan inte skulle ha möjlighet att effektuera det avtal, som kronan tidigare har ingått.

Herr **Anderson, Gustaf Iwar**: Herr talman! Jag blev uppkallad av ett uttryck som herr Mannerskantz använde i sitt första anförande. Jag kan försäkra herr Mannerskantz att jag ingalunda betraktar det som fejt, om man biträder ett förslag och ställer medel till förfogande för ett byggnadsändamål men förutsätter att byggnadsberedningen skall pröva ärendet. Jag skulle vilja erinra herr Mannerskantz om att den logiska slutsatsen av hans resonemang blir, att alla de mångahanda nybyggnader, vartill årets riksdag beviljat medel, utan vidare skulle kunna sättas i gång. Jag upprepar vad jag sade i mitt första anförande, att jag förutsätter att samtliga dessa fall bli föremål för byggnadsberedningens prövning.

Den omständigheten att andra kammaren har biträtt utskottsmajoritetens förslag bör enligt min syn på saken inte hindra första kammaren att ha en annan mening än andra kammaren. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Näsström*.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag hade inte tänkt deltaga i denna diskussion. Det förefaller som om statsrådet Mossbergs anförande varit så klargörande att det vore ganska orimligt — men även det orimliga kan naturligtvis ske — om kammaren skulle följa statsutskottets majoritet.

För min del skulle jag särskilt vilja ytterligare understryka det faktum, att kammaren kan komma att fatta ett beslut, som innebär, att Kungl. Maj:t inte kan effektuera den åtagna förpliktelsen att till Stockholms stad på avtalad tid överlämna de lokaler, vari rättsläkarstationen nu är inrymd.

Det är mycket bra att herr Mannerskantz här står och försäkrar oss en hel del. Jag hörde i andra kammaren en talare, som visserligen inte tillhörde majoriteten i egentlig mening men som slutade sitt anförande med att yrka bifall till majoritetens förslag — han kunde aldrig tänka sig att byggnadsberedningen skulle lämna Stockholms stad tillstånd att på ifrågavarande tomt uppföra ett nytt nämndhus, och därför ansåg han att det vore onödigt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Jag får säga att det är något fullkomligt nytt för mig att höra att man i riksdagen resonerar på ett så ytterst lättvindigt sätt. Jag kan över-

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)
huvud taget icke förstå, att man är redo att fatta ett beslut, som faktiskt kan få den konsekvensen att förpliktelsen enligt avtalet inte kan uppfyllas.

Nu har statsrådet Mossberg försäkrat att byggandet, om det finns några möjligheter att skjuta på det, skall bli uppskjutet. Det förhåller sig inte på det sättet att Kungl. Maj:t eller några myndigheter, som ha med detta att göra, längta och trängta efter att få denna byggnad uppförd. Det är bara fråga om att man på detta sätt vill skapa de formella förutsättningarna för att utrymning skall kunna ske, om den visar sig bli nödvändig.

Jag får för min del säga, att om riksdagen inte har så mycket förtroende för Kungl. Maj:t att den kan taga ett sådant uttalande på allvar och finna det vara rimligt att anslå erforderliga medel så att de finnas, om de verkligen skulle komma att behövas, så vore det i alla fall ganska förvånande. En sak är att andra kammaren beslutat på sitt sätt. Jag skulle för min del vilja säga, att andra kammarens beslut är ett lunchätaresbeslut — tillåt mig påpeka det. Det fanns knappast några ledamöter i den kammaren, när beslutet där fattades. Hade flera av andra kammarens ledamöter varit närvarande vid diskussionen i denna fråga, undrar jag, om statsutskottets majoritet hade segrat där. Ty om jag skulle bedöma det sakliga innehållet i de anföranden, som hölls för och emot, så var det som i sak sades till förmån för reservationen absolut mera övertygande och överlägset den motivering, som anfördes för statsutskotts-majoritetens förslag.

Riksdagen ikläder sig inte själv eller Kungl. Maj:t någon förpliktelse med ett positivt beslut i denna sak, och för min del hoppas jag, att första kammaren åtminstone skall kunna gå så långt att den bereder tillfälle till en gemensam votering på denna punkt för att ge andra kammaren — vilket har hänt förr — tillfälle att ändra mening.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag vill gentemot herr Mannerskantz säga, att man nog inte kan ta så enkelt på frågan, att man förklarar, att de laboratorieundersökningar, som måste göras på grund av obduktioner vid den patologiska institutionen för rättsläkarstationens räkning, också skola göras vid denna institution. De böra naturligtvis verkställas vid den rättsmedicinska anstalten, dit undervisningen i rättsmedicin är förlagd.

Herr Mannerskantz sade vidare, att det i alla fall inte skulle bli fråga om att för andra ändamål använda dessa ökade utrymmen på patologiska institutionen förrän om några år, och till dess kunde man godtaga ett provisorium. Men det förhåller sig inte så, utan dessa lokaler komma att tagas i anspråk mycket snart. Såsom statsrådet Mossberg meddelat kommer den utökning av personalen vid den patologiska institutionen, som är föreslagen i forskningens intresse, att kräva så gott som alla dessa utrymmen, och resten behövs för ett annat ändamål, vars tillgodoseende det inte heller går att dröja med.

Jag tror att det av denna debatt ganska klart framgätt, att vi alla äro överens om att en uppgörelse kan nås med Stockholms stad om att rättsläkarstationen får ligga kvar på sin nuvarande plats under ett eller annat år. så är det ingen som har så mycket emot att rättsläkarstationen och rättsmedicinska institutionen tills vidare bevaras där förenade och att man i så fall i nuvarande situation kan uppskjuta byggandet för den nya rättsläkarstationen. Det farliga är emellertid, att man mer eller mindre medvetet strävar hän emot en lösning, enligt vilken rättsmedicinska anstalten förlägges till en plats och rättsläkarstationen till en annan. Det är denna förläggning på olika håll, som faktiskt måste betraktas som en oframkomlig lösning.

Mycket pengar ha lagts ned på forskning och undervisning inom medicinen. Det har varit en hederssak för Sveriges riksdag att se till, att det karolinska

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)
institutets nya byggnader skola bli ändamålsenliga och skola kunna i långa år tjäna sitt ändamål. Det har varit en grundläggande princip vid riksdagens handläggning av institutets byggnadsfråga. Att nu på grund av en som jag tycker ovanligt illa placerad sparsamhet skapa till provisorium, som av dem, som ha hand om forskningen och undervisningen, uppfattas såsom ohållbart för att inte säga olidligt, och om vars långvarighet man intet säkert vet, måste enligt min uppfattning betraktas som ett allvarligt missgrepp. En sådan felaktigt applicerad sparsamhet möter oss tyvärr inte för första gången just på byggnadsområdet. Den sparsamhet, som kommit till uttryck inom statens byggnadsväsen, innebär ej sällan att man drager på sig vilka driftkostnader, vilka besvär och vilka svårigheter som helst, endast själva byggnaden drager så liten kostnad som möjligt. Men icke ens den sparsamheten har något värde i nuvarande situation, när alla parter äro överens om att det för närvarande inte skall byggas, om det går att få en överenskommelse med Stockholms stad om anstaltens kvarblivande t. v. på sin gamla plats.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Statsrådet Mossberg yttrade nyss att en framställning hade gjorts till Stockholms stad, men att svar därpå ännu icke hade ingått. Jag finner det ganska naturligt, att staden, när ärendet ligger under riksdagens behandling, väntar med sitt svar, till dess den får se frågans utgång i riksdagen.

Utskottet har vidare tryckt på det förhållandet, att utredningen i frågan är bristfällig och att det enligt dess mening tarvas en bättre utredning. Jag måste säga, att de meningsskiljaktigheter, som framkommit under denna diskussion, just visat sig vara sådana, att man inte bör gå till ett positivt beslut utan i stället bör följa statsutskottets anvisning.

Härtill kommer ju — vilket man har alla skäl att beakta — att vi nu befinna oss på toppen av en högkonjunktur med sträng ransonering av material och arbetskraft på alla områden. När det alltså behövs ytterligare undersökning, är det då klokt, att under denna högkonjunktur anvisa så pass betydande belopp för uppnåendet av ett mål, som det vore lämpligare att uppnå vid en mera normal tid?

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Mossberg: Herr Johansson försökte i sitt anförande kasta fram den tanken, att Stockholms stad skulle ligga liksom lurpassande i avbidan på riksdagens beslut i denna fråga. Jag tror inte alls, herr Johansson, att frågan ligger till på det sättet.

Herr Johansson vet säkerligen bättre än jag, vilket invecklat avtal mark-avtalet mellan kronan och Stockholms stad är. Det är inte bara kronan, som skall fullgöra vissa prestanda, utan det är även Stockholms stad, som skall göra det.

Jag hyser alltså den förhoppningen, att det skall ligga i Stockholms stads positiva intresse att gå med på en förlängning av detta avtal, men jag kan inte för min egen del antecipera att ett avtal ändras, innan ett sådant nytt avtalsläge är för handen.

Beträffande meningsskiljaktigheterna är det ju faktiskt så, att i år tydligen en ny uppfattning har kommit fram hos statsutskottets majoritet, nämligen att man skall utreda frågan om rättsläkarstationens förläggning till den patologiska institutionen. Men det får väl vara litet konsekvens mellan vad riksdagen beslutar 1946 och 1947. År 1946 beslöt riksdagen uppföra en rättsmedicinsk institution, som till hela sin utformning förutsatte att vägg i vägg

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)
med den skulle ligga en rättsläkarstation. Om riksdagen nu alltså skulle besluta att ändra på detta och i stället vilja förlägga rättsläkarstationen till den patologiska institutionen, måste ju riksdagen även besluta att bygga till den rättsmedicinska institutionen. Situationen är nämligen den, att den rättsmedicinska institutionsbyggnad, som nu håller på att uppföras, i sin nuvarande utformning helt enkelt inte kan fungera för sitt avsedda ändamål, eftersom den saknar såväl obduktionslokal som bårhus. Båda dessa lokaliteter måste i så fall tillbyggas, antingen så att de inrymmas såsom en fristående rättsläkarstation eller som en tillbyggnad till den rättsmedicinska institutionen. Det är den enkla sanningen.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag förmodar, att statsrådet Mossberg låtit sig influeras av statsrådet Möllers yttrande om lunchen till att upprepa vad han redan en gång sagt, när han nu sett att några av dessa lunchätare infunnit sig här. Jag skulle vilja hemställa, att jag inte behöver känna mig förpliktad att ånyo bemöta vad jag redan en gång har bemött. Jag kan emellertid säga, att ingen här väl skall tro, att den omständigheten, att vi ha ett avtal med Stockholms stad och att detta inte ensidigt kan uppsägas, är det som skall avgöra denna fråga. Utskottet har ju icke ens visat på den möjligheten utan det har visat på möjligheten att under några år provisoriskt reda sig med de utrymmen, som finnas på karolinska institutet och som äro dåligt utnyttjade eller icke alls utnyttjade, till dess läget på byggnadsområdet blivit bättre än det nu är.

För övrigt hoppas jag, att det är de ledamöter, som varit närvarande här under debatten, som skola avgöra frågan, och inte lunchätarna.

Herr statsrådet Mossberg: Herr talman! Jag vill bara — med någon glädje — konstatera, att jag under denna debatt hört även herr Mannerskantz upprepa sig.

Herr Forslund: Herr talman! Jag måste uttala min förvåning över att herr Mannerskantz, som eljest har ett så klart och redigt ekonomiskt sinne, i dag har alldeles förvillats av den förbindelse han synes ha haft med de personer, som ha stått i spetsen för den så många gånger fördyrade sjukhusbyggnadsverksamheten här i landet. Här rekommenderar han, att vi skola överväga att bygga någonting provisoriskt. När man frågar honom, vet han knappast själv, vilken byggnad han vill rekommendera till en påbyggnad. På s. 17 i utskottets utlåtande står ju ändå nämnt, vilken byggnad man vill bygga på med en våning. Göra vi det, spara vi väl inga 1,3 miljoner kronor, som det är fråga om här, utan då få vi vara med om en påbyggnad, som därtill blir mycket besvärande i driftsavseende. Det kan väl inte vara en sund ekonomi.

Herr statsrådet har också sagt, att vi inte skola bygga, om vi kunna göra upp med Stockholms stad. Vi vilja, att riksdagen skall vara konsekvent i sina beslut. Pengarna skola beviljas, så att man kan bygga, om man blir tvungen därtill. Här är det bara fråga om ett fullföljande av ett tidigare fattat beslut, ty, som statsrådet Mossberg nyss sade, detta hör ju samman med 1946 års beslut. Är det riksdagen värdigt att 1947 med denna kringelkrokiga motivering avslå Kungl. Maj:ts förslag? Jag vädjar till kammaren att inte biträda majoriteten i utskottet utan tillmötesgå sakkunskapen, som väl ändå representeras av de människor, vilka skola arbeta i dessa institutioner. Man kan inte skriva bort dem så där lätt som herr Mannerskantz nyss gjorde. Vi ha en så vacker skapelse på Norrbacka, att jag inte tycker vi skola misspryda den genom att göra på det sätt utskottsmajoriteten föreslagit.

Jag vill för min del starkt understryka vikten av att följa reservationen.

Ang. nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wistrand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 174, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—51;

Nej—77.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbrukets byggnadsstudiekommitté;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till täckning av vissa vid skifferoljeverket vid Kinne-Kleva uppkomna driftsförluster och avvecklingskostnader;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till statens provningsanstalt;

nr 178, i anledning av väckt motion angående anslag för budgetåret 1947/48 till bidrag till upprättande av en livräddningsstation på Hanö;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kristillägg till erkända arbetslöshetskassor;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet rörande arbetarskydd;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 185, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till bekostande av hörapparater för döva och lomhörda m. m.; samt

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av djurgårdskommissionen m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. avveckling av omsättningsskatten för vissa motorfordon.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon.

I en den 25 april 1947 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 249, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet anfört:

»I föreliggande proposition föreslår departementschefen, att frågan om omföring av den allmänna omsättningsskatten å vissa motorfordon till en varus katt åtminstone för närvarande får förfalla och att vid sådant förhållande omsättningsskatten å nämnda fordon avvecklas från och med den 1 juli 1947. Inom utskottet har uttalats tveksamhet, huruvida icke det penningpolitiska läget skulle kunna anses tala för ett bibehållande av förevarande skatt å vissa motorfordon i avvaktan på genomförandet av den ifrågasatta omläggningen av varubeskattningen. Då emellertid den nu föreslagna avvecklingen av omsättningsskatten å vissa motorfordon ej synes kunna föregripa ovanstående omläggning av varubeskattningen och bibehållandet av en omsättningsskatt enbart beträffande dessa fordon i nuvarande läge icke skulle få någon penningpolitisk betydelse, anser sig utskottet oförhindrat tillstyrka bifall till propositionen.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 249, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon.»

Herr Karlsson, Gustaf: Herr talman! Denna proposition är dagtecknad den 25 april och innehåller, som kammarens ledamöter finna, en framställning om att allmän omsättningsskatt på tyngre motorcyklar, sidovagnar till motorcyklar och bilar skall upphöra efter den 30 juni 1947. Jag är tämligen säker om att därest denna proposition skulle ha övervägts i dag, hade den icke kommit på riksdagens bord. Det ekonomiska läget har ju försämrats, inflationsfaran har trängt oss närmare in på livet, sedan denna proposition framlades, och i kretsar, som rekommendera regeringen att ta i med hårdhandskarna för att mota inflationsfaran, har till och med antytts, att det inte vore ur vägen, om den gamla omsättningsskatten återinfördes. Det måste då te sig som en in-

Ang. avveckling av omsättningsskatten för vissa motorfordon. (Forts.)

konsekvens åtminstone i dessa kretsar, om denna del av omsättningsskatten nu skall upphöra. Även om man inte gillar kravet på den allmänna omsättningsskattens återinförande — och jag gör det inte — så bör man dock vidta åtgärder på olika områden, och jag tror, att här skulle man kunna tänka sig en lyxbeskattning i någon form.

Det är mot denna bakgrund, som jag tillåter mig, herr talman, att ställa ett yrkande om avslag på det föreliggande utskottsutlåtandet. Det innebär då, att skatten skall vara kvar på bilar och de fordon, som innefattas i den nu gällande förordningen. Ett beslut av kammaren i den riktningen skulle säkerligen ute i landet uppfattas som ett bevis på att riksdagen till fullo förstår det allvarliga läge, som har inträtt, och är beredd att stödja alla de åtgärder som här äro nödvändiga.

Herr talman! Jag yrkar alltså avslag på det föreliggande utskottsutlåtandet.

I detta anförande instämde herr *andre vice talmannen* och herr *Karlsson, Gottfrid*.

Herr Andersson, Elon: Jag kan inte annat än instämma i de bekymmer, som den föregående ärade talaren uttalade i anledning av den försämring av den ekonomiska situationen, som har inträtt, inte bara under de veckor som ha gått innan denna proposition framlades utan också dessförinnan. Om jag i hans uttalande skulle kunna förnimma en bestämd avsikt att även i övriga avseenden yrka avslag på av Kungl. Maj:t under de senaste veckorna lämnade propositioner, där detta skulle ha ännu större betydelse i kampen mot inflationen, än den nu förevarande frågan har, så skulle min tillfredsställelse bli ännu större. Jag avvaktar inte utan intresse den reaktion, som på liknande grunder kan komma till synes emot andra, mera genomgripande och mera betydelsefulla förslag.

I den relativt ringa detalj, som kammaren nu har att besluta om, vill jag ingalunda bestrida, att det kan finnas vissa skäl, som tala för att också den inbegripes i ett stort ekonomiskt program. Men jag tror inte, att man skall överskatta de materiella och inte heller de psykologiska verkningar, som ett avslag på propositionen och ett bibehållande av den allmänna omsättningsskatten på bilar skulle få. Om den föregående ärade talaren eventuellt förmenar, att den allmänna omsättningsskattens bibehållande på motorfordon skulle i någon mån kunna bidra till en begränsning av en valutaslukande import av bilar, så skulle jag vilja säga, att i den mån det överhuvud taget är möjligt med gällande handelsavtal att åstadkomma någon importbegränsning utöver den, som de materiella förhållandena ha ålagt oss under föregående år, så vinner man ett sådant resultat avgjort mycket bättre genom att skärpa importregleringen på dessa varor än genom att bibehålla omsättningsskatten på motorfordonen. Det är möjligt, att omsättningsskatten i någon mån och vissa fall kan verka begränsande på köplusten, men den alldeles avgörande insatsen i det avseendet måste ju komma via en importreglering, och där äro som sagt våra möjligheter ganska begränsade. I den mån sådana möjligheter finnas, förutsätter jag, att de skola tas till vara.

Även med erkännande av den mycket behjärtansvärda tankegång, som ligger bakom den föregående ärade talarens yrkande, har jag således svårt att förstå, att just denna lilla detalj skall vara den, där riksdagen allra kraftigast visar sitt intresse för inflationskampens hårdhünta förande. Det är främst av den anledningen, att det här rör sig om en till sina materiella och även psykologiska verkningar rätt obetydlig detalj, där den eventuella nyttan knappast

Ang. avveckling av omsättningsskatten för vissa motorfordon. (Forts.)
skulle uppvägas av de olägenheter, som äro förbundna med att behålla omsättningsskatten på dessa slag av varor, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Karlsson, Gustaf: Den inflationskamp, som herr Elon Andersson talade om, torde bestå av en hel del i och för sig kanske ganska obetydliga detaljer. Den ena detaljen länkas in i den andra för att åstadkomma ett system. Med den syn jag har på detta ser jag just här en sådan detalj, som jag tycker, att vi kunna foga in i det system, som måste byggas upp för att åstadkomma en utjämning eller en skärpt kamp mot inflationen. Jag kan inte, herr talman, ge den föregående ärade talaren något löfte om hur jag skall ställa mig i än det ena, än det andra fallet. Jag tror, att man får pröva från fall till fall. Det råder ju ingen enighet om vad som kan vara det bästa i det ena eller det andra fallet. Därom bli alltid meningarna delade. Men jag är här övertygad om att man skall kunna åstadkomma något.

Utän att på något sätt vilja påverka kammaren med det argumentet, då jag vet, att första kammaren alltid sätter en ära i att handla självständigt, vill jag ändå nämna, att andra kammaren med mycket stor majoritet har avslagit denna utskottets framställning.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag skall ge herr Elon Andersson rätt i att ett bibehållande av omsättningsskatten på bilar naturligtvis inte i och för sig kan tänkas begränsa importen med något större antal vagnar, men motsatsen kan ännu mindre bli fallet. Jag fick det intrycket, att herr Elon Andersson i grund och botten talade för avslag på utskottets framställning, så lam var hans argumentering. Det enda skäl han hade mot ett avslag var egentligen, att det skulle bli litet trassligt, men så vitt jag förstår är detta en av de få åtgärder man kan vidta för att få inkomster till statskassan, och det är den ena sidan av kampen mot inflationen. Man är ju säker om att få ett visst belopp, och det kräver inga extra kontrollanordningar. Vi ha hela apparaten i gång. Jag skulle inte alls ha blivit förvånad, om herr Elon Andersson, t. ex. rätt oss att i stället höja skatten till 10 eller 20 procent. Vill man något sådant, försätter man sig genom att ta bort denna omsättningsskatt i precis samma tråkiga läge som vi på grund av allmänt kända omständigheter och biomständigheter ha kommit i beträffande den allmänna omsättningsskatten.

Jag instämmer i herr Karlssons i Munkedal yrkande.

Herr Andersson, Elon: Om min argumentation föreföll herr Björnsson ganska lam och försiktig, så sammanhänger det, herr talman, med mitt allmänna lynne att vara ganska försiktig och inte använda så hårda ord. Jag försäkrar herr Björnsson, att jag har en fullkomligt ärlig uppfattning om att utskottets betänkande bör bifallas och att mina försiktiga ord således inte voro ett camouflage för en efter utskottsbehandlingen ändrad ståndpunkt.

Herr Gusaf Karlsson i Munkedal vill inte avge någon försäkran om att han skulle fortsätta sin behjärtansvärda kamp mot inflationen, när vi komma till större och allvarligare saker. Jag tar, som det heter på högtidligt språk, hans förklaring ad notam, men jag tror mig också kunna försäkra honom, att jag inte skall underlåta att påminna honom om det mycket starka intresset att man avslår sådana förslag från Kungl. Maj:ts sida, som kunna verka hindrande på den nu igångsatta hårdhänta kampen mot inflationen.

Herr Franzon: Herr talman! Jag måste säga, att det hade varit lyckligare, om den tveksamhet, som man hyser i dagens fråga, hade kommit fram i decem-

Ang. avveckling av omsättningsskatten för vissa motorfordon. (Forts.)
ber 1946, då man behandlade den allmänna omsättningsskattens slopande. Jag vågar säga det, därför att jag då tillhörde dem i denna kammare, som ansågo, att de 400 miljoner kronorna var det bättre att ha i statskassan än att lämna ut till allmänheten. Men då propositionen kom och det blev en ganska enig anslutning till densamma, var det kanske inte annat att göra. Själv förordade jag då att man skulle uppskjuta avskaffandet åtminstone ett par månader.

Nu finns mitt namn under detta utskottsutlåtande. Jag anser då, herr talman att man i alla väder skall hålla huvudet kallt och se till sakens reella innebörd. Har man avskaffat omsättningsskatten, därför att man anser den beröra en del nyttosaker, måste man även gå in på prövning av detta. Det finns dock en del bilar, som äro nyttobilar, och enligt den utredning, som här är redovisad, skulle endast cirka 5 procent kunna betecknas som lyxbilar. Om man sätter skatten ganska hög skulle den kunna ge staten en inkomst på cirka en miljon kronor. Det är ingen föraktlig summa, men som utskottet säger betyder den penningpolitiskt inte så förfärligt mycket. Jag tror också, att man får komma med en lyxbeskattning i någon form, men det bör då övervägas att ge den andra former än den allmänna omsättningsskatten hade. Då bör man också pröva, i vad mån denna skatt skall gå ut på sådant, som betraktas som nyttosaker — även nyttobilar, de böra prövas på samma sätt som allt annat.

Man får här ta konsekvensen av ett förut fattat beslut. Saken betyder ingenting penningpolitiskt, och det kan bli fråga om en demonstration utan någon nytta i dagens läge. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag tillhör inte dem som anse, att om man gjort en dumhet, bör man göra en till, utan tvärtom anser jag, att när man gjort en dumhet, bör man försöka handla riktigt den andra gången, om man har tillfälle därtill.

Jag var bland dem som ansågo att det var ett misstag att avskaffa omsättningsskatten, sådan situationen då var. Visserligen är det riktigt, som herr Elon Andersson säger, att detta är en detalj — han upprepade det med olika adjektiv: en ringa detalj, en betydelselös detalj — men alla goda gärningar göras kanske i etapper. Jag kan därför inte se, att frågans ringa betydelse skulle vara ett motiv för att man i detta fall skall ta bort omsättningsskatten. Även om det innebär en ringa åtgärd med hänsyn till inflationens bekämpande att behålla omsättningsskatten, är det ändå en riktig åtgärd, och det vore oriktigt att gå den andra vägen.

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till herr Karlssons yrkande.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Jag får erkänna, att jag står i en något besvärlig situation.

I varubeskattningskommittén hade man på grund av riksdagens beslut förra året uppe spörsmålet om beskattning av bilar och bedömde då saken med hänsyn till frågan om bilarnas umbärlighet. Att dra upp en gräns mellan bilar, som voro umbärliga och därför mera lyxbetonade, och nyttobetonade bilar kunde varubeskattningskommittén inte göra. Kommittén kom därför till det resultatet, att man ur den synpunkt, ur vilken kommittén hade att behandla denna fråga, inte kunde framlägga något förslag om lyxbeskattning av bilar. Kommittén tog ingen ställning till frågan, huruvida det av fiskaliska eller andra skäl kunde erfordras en beskattning av personbilar, utan ansåg, att denna fråga låg utanför de bedömningar, som kommittén enligt sina direktiv måste göra.

Nu får jag ju erkänna, att jag hela tiden har varit mycket olustig inför

Ang. avveckling av omsättningsskatten för vissa motorfordon. (Forts.)
 denna proposition, vilket är bevillningsutskottets medlemmar bekant. Sedan bevillningsutskottet har behandlat frågan, har regeringen meddelat, att den eventuellt ämnar föreslå en utvidgad varubeskattning för att på det sättet söka motverka inflationstendenserna. Hade utskottets ledamöter känt till detta vid tidpunkten för utskottsbehandlingen, undrar jag, om inte utskottet måhända hade intagit en annan ståndpunkt. Det var flera än jag som voro mycket tveksamma inom utskottet, inte minst dess ärade ordförande, som tyvärr är borta i dag.

Men jag skulle vilja säga en sak till — inte som medlem av bevillningsutskottet, utan som medlem av varubeskattningskommittén. Några tekniska svårigheter att behålla denna skatt föreligga inte, eftersom den skärpta omsättningsskatt, som enligt vårt förslag skulle omvandlas, kommer att kvarstå, ända till dess riksdagen nästa år fattar beslut i saken, och därmed kvarstår den apparat, som erfordras för att klara den skärpta omsättningsskatten. Därtill kommer, att skatten på bilar är den av alla lyxbeskattningar som är lättast att genomföra och kontrollera — särskilt gäller detta försäljningen av nya bilar. Några tekniska svårigheter kunna därför säkerligen inte målas upp i detta fall. Här gäller det ju närmast att behålla den 5-procentskatt, som hittills har utgått. Det är ingen ny skatt. Jag undrar, om inte både finansdepartementet och bevillningsutskottet — trots att det senare är enhälligt — skulle bära med rätt stort lugn, om första kammaren här gick på en annan linje än bevillningsutskottet har föreslagit.

Herr talman! Jag kan egentligen inte närmare uttrycka min tanke än jag har gjort med detta!

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Ang. rationalisering av riksdagsstrycket.

Föredrogs ånyo bankouts-kottets utlåtande nr 44, i anledning av ifrågasatta åtgärder för rationalisering av riksdagstrycket m. m.

I anslutning till förslag av 1945 års statsrevisorer hade 1946 års riksdag, med bifall till hemställan av bankouts-kottet i utlåtande nr 5, beslutit uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta utreda frågan om en rationalisering av riksdagstrycket i syfte att vinna förenkling och större överskådlighet samt

Ang. rationalisering av riksdagstrycket. (Forts.)

ett nedbringande av kostnaderna ävensom att för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

För att verkställa den begärda utredningen hade fullmäktige den 23 maj 1946 tillsatt en kommitté med uppdrag att till fullmäktige inkomma med förslag i ärendet.

Sedan kommittén, som antagit benämningen 1946 års kommitté för riksdagstrycket, den 24 april 1947 till fullmäktige avgivit betänkande med förslag till rationalisering av riksdagstrycket, hade fullmäktige med skrivelse den 29 i samma månad till bankoutskottet överlämnat nämnda betänkande.

Över betänkandet hade yttrande avgivits av kamrarnas herrar talmän, vilka därvid överlämnat ett från riksdagens kanslideputerade inhämtat yttrande ävensom en av kamrarnas sekreterare avgiven promemoria i ärendet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att de av 1946 års kommitté för riksdagstrycket uttalade synpunkterna i fråga om ernående av mer lättläst och överskådligt riksdagstryck måtte beaktas vid avfattningen och utformningen av Kungl. Maj:ts propositioner till riksdagen;

2) uppdraga åt kanslideputerade att i överensstämmelse med vad kommittén förordat verkställa en översyn av sakregistret till riksdagstrycket i syfte att nedbringa dess omfång och öka dess överskådlighet;

3) uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i enlighet med vad utskottet i utlåtandet förordat undersöka möjligheterna att ernå snabbare publicering av riksdagens protokoll;

4) besluta, att vid tryckning av kamrarnas protokoll skulle senast från och med 1949 års riksdag användas spaltsättning och stilsorten borgis; samt

5) godkänna av utskottet förordat förslag om införande av innehållsförteckningar till de olika protokollshäftena.

Herr Sten: Herr talman! När denna fråga senast behandlades — jag vill minnas, att det var med anledning av några funderingar av statsrevisorerna — tillät jag mig ensam och allena att föra den konservativa betänksamhetens talan. Det gällde då närmast att införa det s. k. akt- eller dossiersystemet för riksdagstrycket. Jag finner av det nu föreliggande utlåtandet, att jag tydligen var på rätt spår den gången, eftersom den kommitté, som närmare har övervägt dessa ting, har kommit till det resultatet, att systemet icke lämpligen kan genomföras beträffande det svenska riksdagstrycket. Jag styrkes därav i den uppfattningen, att det beslut som kammaren nu står i begrepp att fatta är förhastat och att dessa frågor hade behövt övervägas ytterligare. Närmast syftar jag på fjärde punkten, där utskottet av någon anledning föreslår, att det skall ingå i kammarens beslut, vilken spaltsättning och vilken stilsort som skall användas vid tryckning av kamrarnas protokoll. Jag tvivlar på att kammaren är mogen för att fatta något sådant beslut, som skulle innebära, att man i fortsättningen vore bunden i det avseendet.

De riktlinjer i fråga om språkvård och användande av förkortningar, som voro bilagda kommittébetänkandet, äro i och för sig ett intressant aktstycke ur samma synpunkter som exempelvis professor Wellanders arbete på denna punkt givetvis har varit av värde. Men jag har svårt att förstå, vad det har att göra med denna fråga, och jag antecknar med tillfredsställelse, att det i bankoutskottets utlåtande heter, att en förenkling av det s. k. kanslispråket framstår såsom önskvärd. Alltså är det inte meningen, att man skall utrota det, såsom kommittén eller i varje fall författaren synes ha avsett. Det får

Ang. rationalisering av riksdagstrycket. (Forts.)

väl vara någon måtta också på rationalisering och likriktning. Jag har givetvis den största aktning för journalistsvenskan, som jag själv efter fattig förmåga använder. då den är på sin plats. Men jag kan inte finna, att den bör upphöjas till något föredöme för Kungl. Maj:ts kansli och för dem som föra pennan i riksdagens utskott, utan jag hade fattat saken på det sättet, att det gäller för journalisterna att akta sig för att bli influerade av kanslispråket. Vi veta ju, att det finns olika system, olika skolor, när det gäller att behandla svenska språket. Vi veta exempelvis i fråga om kommatering, att skollärarna sätta komma, där det skall vara, och journalisterna sätta komma, där det behövs. Men man kan väl därför inte säga, att den ena uppfattningen är riktigare än den andra och att man ovillkorligen skall föra något utrotningskrig mot eller uttala någon förkastelsedom över det ena eller det andra systemet.

Jag hade god lust att yrka avslag åtminste på den fjärde punkten i utskottets hemställan, då jag finner det orimligt, att kammaren skall besluta i sådana rent tekniska frågor. Men jag föreställer mig, att det måhända är för mycket begärt, att kammaren i två ärenden efter varandra skulle visa självständighet, och därför får jag väl nöja mig med att rädda min egen själ och inskränka mig till att framföra mina betänkligheter. Jag är emellertid övertygad om att hade det funnits rådrum till ett annat år, skulle resultatet ha blivit detsamma som beträffande aktsystemet, nämligen att man inte hade bort företa någon ändring.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag tycker, att herr Sten använder väl expressiva uttryck, när han går att försvara positioner, som äro dömda att falla. Jag hade inte väntat, att han skulle försvara kanslissvenskan. Jag har tyckt mig märka, att han inte använder den själv, då han uttrycker sig i skrift. När han här säger, att det skall vara någon måtta på rationaliseringen och att man inte bör föra ett utrotningskrig mot kanslispråket, tillgriper han större ord än nöden kräver. Jag vill påpeka, att utskottet för sin del i sina klämmar inte ens talat om kanslispråket, utan i motiveringen anslutit sig till kommitténs funderingar och menat, att de böra vinna efterföljd.

Utskottet talar inte heller om journalistsvenskan. Den är för resten inte något särskilt språk, vilket man kan säga att kanslissvenskan är. I journalistiken försöker man snarare uttrycka sig enkelt och begripligt, så att vanligt folk inte bara förstår, utan lätt förstår vad det är fråga om. I det skriftprov, som är bifogat kommitténs betänkande, ges ju flera exempel på hur man uttrycker sig i kanslispråket. Det framgår av dessa exempel, att utmärkande för detta språk är, att författarna i allmänhet söka skriva så långt som möjligt. En sak, som kan uttryckas kort, göres lång, helst dubbelt så lång som behövs. Framför allt rör man sig ju med substantiveringar. Vad som kan uttryckas genom ett enkelt verb förvandlas till ett substantiv med vidhängande hjälpverb.

Det där är ju ett inrotat system. Våra ämbetsmän och många andra äro uppvuxna med det. Såsom jag sade i utskottet, är det svårt att lära gamla hundar att sitta. Jag tror inte att det går på ett år eller på ett årtionde eller kanske ens på flera årtionden att lära de herrar, som vant sig vid kansli- och kurialspråkets avrundade vändningar, att uttrycka sig så kort, koncist och begripligt som möjligt. Men det är ett mål att uppställa även i fråga om riksdagens protokoll och övriga handlingar. Visserligen kan man säga, att när propositionerna och utlåtandena utnyttjats här och protokollen tryckts, skickas de till arkiven och att om det några årtionden efteråt kanske kommer en herre som vill studera dem för att bli doktor, gör det allmänheten detsamma, om han

Ang. rationalisering av riksdagstrycket. (Forts.)

har svårt eller lätt att tillägna sig vad som står där. Men det är väl önskvärt, att riksdagsmännen lätt kunna tillägna sig handlingarnas innehåll. Jag vill inte fråga herrar och damer riksdagsledamöter, hur mycket de läsa av alla papper de få, men vi kunna väl alla med handen på hjärtat säga, att vi inte läsa allt och inte ens det mesta, i hög grad beroende på att handlingarna äro avfattade på ett språk, som erbjuder stora svårigheter, kanske inte att tillägna sig, men att njuta av. Om vi komma fram till en annan ordning, så att man uttrycker sig enkelt och kort och på ett språk, som så mycket som möjligt ansluter sig till det språk, som vi tala i vardagslivet, skola riksdagsmännen också läsa en större procent av de pappersbalar vi även i dessa pappersransonerings-tider få försöka tröska igenom.

Jag tror alltså, att herr Sten inte skall vara alltför ängslig för att det blir ett utrotningskrig mot kurial- och kanslisvenskan. Det kommer nog inte att gå så fort som man skulle kunna önska, det kommer tvärtom att gå ganska långsamt. Men jag hoppas för min del livligt, att det enkla språk- och skriftideal, som kommittén och dess experter ha uppställt, förr eller senare skall användas i riksdagens tryck.

Herr Sten reagerade särskilt mot fjärde punkten, där det rekommenderas spaltsättning och stilsorten borgis. Det kan ju se litet egendomligt ut att ett utskott förordar en viss stilsort och att riksdagens kamrar skola besluta om den. Jag påpekar i alla fall, att spaltsättningen här är det väsentliga, och förslaget härom har ju tillkommit framför allt med hänsyn till läsligheten. Det är oerhört svårt att läsa ett tryck, där man måste låta pekfingret följa med för att inte tappa bort raderna. Om man har spaltsättning av det slag som finnes i tidningarna, behöver man inte använda pekfingret. Det är faktiskt mycket lättare att läsa en smal spalt, satt med borgis, alltså den något mindre stilen, än en dubbelspalt eller en hel sådan sida satt med korpus. Att man i detta sammanhang förordar borgisstilen beror naturligtvis framför allt på att man önskar på ett mindre utrymme än eljest få in vad som skall sättas.

Jag tror inte, att de farhågor herr Sten har uttalat äro berättigade. Jag vill ju inte förespegla kammarens ledamöter, att man genom dessa reformer vinner så mycket ekonomiskt, men det lilla som man vinner är värt att tillvarata. Framför allt komma reformerna att leda till att riksdagsmännen lättare än förut kunna hantera det myckna tryck, som vi i detta pappersland tyvärr måste röra oss med.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 8 februari 1947 avslutad internationell överenskommelse rörande bibehållande och återställande av rättigheter på den industriella äganderättens område, m. m.;

nr 50, i anledning av väckt motion angående utredning i syfte att trygga patenthavares rätt även under tider av krig eller krigsfara; samt

nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315) samt om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock väckt motion om åtgärder till förstär-

kande av rätten för utlänning, som är gift med svensk kvinna, att vistas här i riket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 61 § 2 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. vissa
ändringar
i lagen om
arbetsdomstol.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol, m. m.

Genom en den 18 april 1947 dagtecknad proposition, nr 224, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;

2) lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.; samt

3) lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol icke kunna i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;

B. att riksdagen måtte antaga de genom förevarande proposition framlagda förslagen till lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m. samt till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

I utskottets förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol hade såsom 26 § upptagits följande stadganden, vilka saknade motsvarighet i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget:

Domen skall i första hand grundas å vad vid huvudförhandlingen förekommit. Dock må domstolen till grund för domen lägga jämväl andra i målet förebragta omständigheter.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Linder* ansett, att utskottet bort tillstyrka förevarande proposition i oförändrat skick.

Herr *Linder*: Herr talman! Jag har kommit att inta en särställning, när utskottet behandlat denna fråga. Jag skall emellertid med hänsyn till min ensamma ställning inte tynga kammarens protokoll med de skäl, som jag har att andraga, utan endast säga, att jag har funnit de skäl bärande, som justitieministern har anført för att framlägga propositionen, och att jag yrkar bifall till propositionen.

Ang. vissa ändringar i lagen om arbetsdomstol. (Forts.)

Herr Wistrand: Herr talman! Beträffande arbetsdomstolen råder det ju alldeles särskilda processförhållanden. Där uppträda inte, såsom vid de allmänna domstolarna, advokater eller i allmänhet rättsbildade ombud för parterna, utan dessa representeras i regel av sina organisationers tjänstemän eller föra personligen sin talan. Naturligtvis är det dem obetaget att anlita advokater, men det sker relativt sällan. Följden blir, att man enligt utskottets uppfattning inom arbetsdomstolen inte kan tillämpa exakt samma stränga och schematiska regler, som gälla för de allmänna domstolarna.

Det förslag, som Kungl. Maj:t med en viss justering vidarebefordrat till riksdagen i propositionen, var uppgjort av arbetsdomstolens mångårige ordförande och, jag skulle dessutom vilja säga skapare, Arthur Lindhagen. Detta förslag till lagtext innehöll en punkt, som i utskottets förslag återfinnes i 26 § och som justitieministern utslutit. Där står: »Domen skall i första hand grundas å vad vid huvudförhandlingen förekommit. Dock må domstolen till grund för domen lägga jämväl andra i målet förebragta omständigheter.»

Denna bestämmelse »att domstolen må till grund för domen lägga jämväl andra i målet förebragta omständigheter» gäller inte för de allmänna domstolarna, och där kanske den kan undvaras med hänsyn till att parterna vanligen företrädas av rättsbildade personer. Vid arbetsdomstolen däremot uppträda som sagt för organisationerna personer, vilka ofta — åtminstone när det gäller arbetarsidan; på arbetsgivarsidan är det vanligen annorlunda — sakna juridisk utbildning, och det är faktiskt mycket svårt för dem att på ett tillfredsställande sätt klara av hela bevisningen vid själva huvudförhandlingen. Det kan då vara praktiskt — och det har också gång på gång skett vid arbetsdomstolen — att låta vederbörande få komma in med någon komplettering efteråt. Att så skett, har bara tjänat saken.

Det är inte någon tillfällighet, att de stora huvudorganisationer, som finnas företrädda i arbetsdomstolen, arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, ha varit fullt eniga i en önskan, att den av presidenten Lindhagen föreslagna men av justitieministern utslutna bestämmelsen skulle få gälla vid processen i arbetsdomstolen. Jag kan inte heller för min del förstå, att det skulle innebära en olägenhet för processen vid de allmänna domstolarna, att man med hänsyn till arbetsdomstolens egenart lagfäste denna av behovet mycket starkt påkallade avvikelse från det vanliga processförfarandet.

Med denna motivering ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Linder: Herr förste vice talman! Eftersom herr Wistrand har öppnat debatten, skall jag be att få svara honom.

Jag tror för min del förvisso, att det kommer att föra med sig en olägenhet, om man vid arbetsdomstolen tillåter, att domen grundar sig på upplysningar, som inkomma efter huvudförhandlingen. Jag kan nämligen inte förstå annat än att då komma också andra att finna det förenligt med sina intressen att få åberopa upplysningar efteråt. Varför skulle t. ex. inte jordägare och arrendatorer kunna få lov att komma efteråt med upplysningar? Varför skulle inte skogsägare och bolag kunna få komma med upplysningar i efterhand? Varför skulle inte vid leveranstvister parterna kunna få komma efteråt med upplysningar? Det kan jag inte förstå. Det ena följer med det andra. Det blir snart bekant bland den stora allmänheten, att parterna vid arbetsdomstolen få lov att komma efteråt med upplysningar.

Herr Wistrand skall inte tro, att arbetsdomstolen är någonting så märkvärdigt, fastän herr Wistrand har suttit i den, att inte bestämmelser, som gälla där, skulle kunna åberopas även på annat håll. Jag befarar, att man med

Ang. vissa ändringar i lagen om arbetsdomstol. (Forts.)

denna bestämmelse om, att parterna få komma med upplysningar, sedan huvudförhandling ägt rum, kommer att skjuta en bräsch i hela det nya rättegångsförfarandet. Det är det som jag inte vill.

För övrigt måtte det väl innebära en förmån för parterna att rättegången avslutas med huvudförhandlingen och att ingenting kommer därefter. Då har man fått lägga ned verklig möda på att söka efter och vid huvudförhandlingen lägga fram alla de skäl, med vilka man vill styrka sin talan. Skulle det vara så återigen, att parten kan resonera som så: »Ja, jag vet det och det skälet också, men jag väntar med det så länge», kunna vissa överraskningsmoment föras in i rättegången. När så motparten skall bemöta detta nya skäl, som framförs, kommer han med en skriftlig inlaga. Detta kommer att utvidga processen till en skriftlig process, vilket är just vad man med det nya rättegångsförfarandet velat förhindra. Detta är anledningen till att enligt justitieministerns mening, såvitt jag kan fatta den rätt, ytterligare upplysning inte bör tillåtas, sedan förberedelse och huvudförhandling en gång ägt rum.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till den kungl. propositionen.

Herr Wistrand: Herr talman! Herr Linder säger, att han inte kan förstå varför utskottet kommit till den uppfattning, som utskottet här intar. Det måste i så fall ha rent subjektiva grunder, ty jag har klart utvecklat skälen. Det är just för att parterna vid arbetsdomstolen i allmänhet inte företrädas av jurister, vilket det moderna processförfarandet eljest i stort sett bygger på. Vad arbetsdomstolen beträffar är det ju synnerligen önskvärt, att processen där kan bevara sin omedelbarhet. Det är till fördel för parterna att kunna uppträda utan förmedling av advokater och ombud, som äro tagna utifrån. Parternas egen inställelse har på detta särpräglade rättsområde varit till ovärderlig nytta.

Jag vill inte så mycket uppehålla mig vid herr Linders onekligen ganska enkla argument, att jag skulle tycka processen vid arbetsdomstolen vara så särskilt märkvärdig därför att jag själv tillhört domstolen. Det kan dock hända, att den omständigheten, att jag har tillhört arbetsdomstolen, gör att jag har en större sakkunskap på detta område än herr Linder med sina i övrigt rika erfarenheter från en lång domarbana. När herr Linder tror, att en bestämmelse, som möjliggör för parterna att lämna in någon felande handling även efter huvudförhandlingen, skulle innebära ett återinförande av den skriftliga processen, finner jag detta så verklighetsfrämmande som tänkas kan. Det innebär endast, att man skall få göra vad man hela tiden under tillämpning av muntligt processförfarande gjort i arbetsdomstolen. Arbetsdomstolen har ju, som herr Linder vet, varit den domstol, som först i detta land tillämpat det muntliga rättegångsförfarandet och gått i spetsen för detta långt innan den allmänna rättegångsreformen var beslutad. Vad arbetsdomstolen begär och vad de parter på arbetsmarknaden, som skola föra rättegång vid arbetsdomstolen, ha intresse av, är att processen där skall äga samma karaktär som tidigare. Och det är i alla hänseenden muntlig process.

Jag vill också än en gång fästa uppmärksamheten på, att det förslag, som föreligger, är upprättat av den mest kompetenta person som gärna kan tänkas. Sällan torde ett lagförslag upprättats av en person som med större rätt kan göra anspråk på att behärska sitt ämne. Dess upphovsman är den, som burit upp arbetsdomstolen under nästan hela den tid, som den varit i verksamhet och som därför bättre än någon annan känner rättegångsförfarandet vid densamma och dess förutsättningar. Jag ifrågasätter slutligen om herr justitieministern i själva verket ledes av samma schematiska tankegångar som herr Linder och anser utslutandet av den omtvistade bestämmelsen så angeläget som herr Linder tycks göra.

Ang. vissa ändringar i lagen om arbetsdomstol. (Forts.)

Herr Linder: Herr talman! När herr Wistrand säger, att parterna vid arbetsdomstolen inte företrädas av advokater, så är det ett misstag. Det har tydligen ändrats en del sedan herr Wistrands tid. Numera bruka i allmänhet till och med arbetarna ha med sig kunniga, skickliga och på arbetsrättens område väl insatta advokater, och dessa bruka jämte arbetarnas ombudsmän lägga det hela utmärkt till rätta för domstolen, säger herr Lindhagen i den utredning, som kanske herr Wistrand inte läst tillräckligt noga. Beträffande arbetsgivarna säger herr Lindhagen, att de kanske inte äro precis lika kunniga som rutinerade advokater men att de äro juridiskt kunniga, och det tillmäter han en viss betydelse. Han säger, som mycket riktigt herr Wistrand också erinrar om, att många arbetsgivare inte äro särskilt kunniga utan föra en talan sådan den kan bli. Men dessa äro inte anslutna till någon organisation, antagligen beroende på att de inte vilja vara det; de tycka, att de äro för självständiga för att lyssna till råd. Det kan väl hända, att dessa fall inte äro så lyckliga, men jag vill dock påstå, att advokaterna inte äro sällsynta i arbetsdomstolen numera och att de ha ganska tungt vägande ord att säga där.

Herr Wistrand säger att man vill ha arbetsdomstolen sådan som den är för att kunna mera oförmedlat tala och skriva som man vill o. s. v. Ja, herr Wistrand, det har ju varit det spörsmål, som det varit fråga om, även när det gäller de allmänna domstolarna. Även de ville sitta i lugn och ro och ha det så ställt, som arbetsdomstolen nu har och även haft det tidigare. Men det fingo de inte göra! Riksdagen har beslutat, att en ny rättegångsbalk skall tillämpas. Det vill också justitieministern. Han vill, att i och med huvudförhandlingen skall processen vara avslutad, och efteråt skola inte några upplysningar få lämnas. Jag kan inte finna annat än att det är mycket förmånligt för parterna, att det blir så ställt. Jag måste gratulera herr Lindhagen till att han kommit till Svea hovrätt, så att han får lära sig, att hädanefter skola processerna vara avslutade med huvudförhandlingen och inte med upplysningar, som komma efteråt.

Herr Wistrand: Herr talman! Herr Linder citerar ju långa rader av och åberopar herr Lindhagens yttrande. Det enda herr Linder inte vill godkänna är det resultat som herr Lindhagen kommer till. Det förefaller mig något egendomligt.

Jag är inte alls så främmande för arbetsdomstolens nuvarande arbetssätt som herr Linder tror. Ännu detta år har jag vid ett par tillfällen varit inkallad som ledamot i domstolen, så jag vet allt fortfarande hur det går till där. Även om det förekommer — vilket jag aldrig bestritt — att advokater och andra jurister uppträda även för arbetarorganisationerna, så är det fortfarande det normala och det för domstolens utredningsarbete nyttigaste, att parternas egna ombudsmän komma, då ju domstolen har att söka få fram hur det verkligen går till på det viktiga område av samhället som arbetslivet utgör. Det målet kan inte med samma säkerhet nås av främmande advokater; det är bäst att parterna själva få komma, på samma sätt som i domstolen sitta representanter för sakkunskapen på arbetsmarknaden.

Därför är man å båda sidor, både bland arbetare och arbetsgivare, ytterst angelägen om att ett med fördel tillämpat förfarande må förbli tillätet även i fortsättningen. När både arbetsdomstolen och parterna på arbetsmarknaden föreslå detta, måste herr Linders invändningar mot utskottets förslag anses föga befogade.

Herr Strand: Herr talman! Jag vill endast bekräfta, vad som här anförts av herr Wistrand, nämligen att arbetarparten i regel inte använder advokater

Ang. vissa ändringar i lagen om arbetsdomstol. (Forts.)
vid förhandlingar inför arbetsdomstolen, utan att det sker genom anställda ombudsmän. Det har förekommit, att även advokater använts, men i regel är det så att förhandlingarna skötas av ombudsmännen själva.

Herr **Linder**: Herr talman! Jag glädjer mig åt att få höra herr Strands uppfattning, men jag vill säga, att jag inte är obekant med den. Herr Strand, som numera är ordförande i landsorganisationen, har naturligtvis i likhet med alla andra som vant sig vid den gamla ordningen, stort intresse av, att det förblir som det är nu.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomma yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Om skärpt
lagstiftning
rörande
uthyrning
av bostäder.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckta motioner om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 205 i första kammaren av herr *Johannesson* och nr 306 i andra kammaren av herr *Sköldin*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Kungl. Maj:t göra framställning om skyndsamt utredning och förslag dels rörande skärpt lagstiftning om skyldighet för fastighetsägare att anmäla hyresledighet till den kommunala bostadsförmedlingen, dels rörande införande av skyldighet för fastighetsägarna att av det hyressökande bostadsklientel, som funnes anmält hos den kommunala bostadsförmedlingen, söka och taga sina hyresgäster, dels ock rörande införande av bestämmelser, som skapade större förutsättningar för familjer med barn att erhålla bostad, dock med beaktande av den begränsning i denna fastighetsägarnas skyldighet, som angivits i motionerna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet gjort vissa uttalanden rörande de frågor, som berörts i motionerna, varefter utskottet yttrat:

»På grund av det anförda får utskottet — som förutsätter, att Kungl. Maj:t följer utvecklingen på bostadsmarknaden med den största uppmärksamhet och, därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt, för riksdagen framlägger de förslag, som kunna erfordras för att säkra tillgången på bostäder för dem, som äro i största behov därav — hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännagiva vad utskottet härovan anfört.»

Reservation hade anmälts av herr *Hage* mot vissa delar av utskottets motivering.

Om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)

Herr **Johannesson**: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att knyta några reflexioner till det föreliggande utskottsutlåtandet, speciellt med hänsyn till att utvecklingen på det område, som denna fråga berör, har skärpts under de månader, som motionen förelagat till behandling i utskottet. Men innan jag gör det, skulle jag vilja anföra några allmänna synpunkter på hela frågan.

Såväl motionären som utskottet och vederbörande remissinstanser äro — det är en självklar sak i denna fråga — överens om att skall man kunna övervinna svårigheterna på bostadsförsörjningens område, måste man bygga flera bostäder. Det är alltså den självklara regeln. Men det är också i samtliga fall klart utsagt, att så inte kan ske i tillräcklig utsträckning, vilket är allmänt bekant. Man pekar i första hand på att kommunerna, som ha att svara för denna frågas lösning, böra inrikta sig på att i fråga om nyproduktionen tillgodose de sociala rättfärdighetssynpunkter, som ha påtalats. Som vi visat i motionen äro kommunerna i detta hänseende utsatta för stora påfrestningar. Man pekar på att kommunerna här skola kunna, med utgångspunkt från att de äro förmedlande organ för de statliga tertiärlånen och själva sköta sekundärbelåningen vid nyproduktion, klara den socialt nödvändiga försörjningen med bostäder för framför allt barnfamiljer och övriga kategorier, som socialt sett böra stå i första ledet när det gäller att komma åt en ransonerad vara, som ju bostäder i dagens läge i själva verket äro.

Det må tillåtas mig, eftersom jag sitter här på stockholmsbänken, att ta mina exempel från Stockholm. De äro ändock allmängiltiga, ty de äro precis likartade över hela landet, även om storleksordningen är något större för Stockholms vidkommande.

Vi ha här i Stockholm sökt att klara av de problem, som innefattas i motionen, så långt de kommunala myndigheterna ha möjlighet att göra det. Vi ha använt oss av den påpekade möjligheten att vid beviljande av stadens egna sekundärlån och vid förmedling av tertiärlånen bestämma, att stadens bostadsförmedling skall kunna just ur de angivna synpunkterna fördela den tillgängliga bostadsreserven. Men vi ha gått ännu längre. Vi ha nämligen använt oss av det gamla och inarbetade tomträttsinstitutet, och vid utlämnande av mark till byggmästare av alla kategorier skola dessa ställa sig samma bestämmelse till efterrättelse, det vill säga ta sina hyresgäster över den kommunala bostadsförmedlingen. Dessutom är det en självklar sak, att den största delen av bostadsproduktionen, som numera omfattas av kommunens egna bostadsföretag, är inrangerad under samma bestämmelse.

Det har emellertid visat sig att alla dessa åtgärder till trots är situationen så svår — och den skärpes för varje dag — att det är omöjligt att bemästra frågan ur dessa viktiga sociala synpunkter, om man inte också får tillgripa någon metod att skapa prioritet för framför allt barnfamiljerna att komma in i också det äldre bostadsbeståndet. Jag är liksom utskottet livligt medveten om att det är förknippat med oerhörda nackdelar — jag använder utskottets starka uttryck »oerhörda nackdelar» — att tränga in på detta område, som av hävd varit förbehållet det fria avtalet parterna emellan. Jag måste emellertid samtidigt säga, att situationen nu är sådan — och det måste var och en på sin ort, som sysslat med problemet, medgiva — att man inte får hesitera ens inför denna allvarliga sak, utan man måste söka få fram metoder, genom vilka man kan avhjälpa den mest skriande och den socialt sett mest prekära bostadsnöden. Skall man kunna lyckas med det måste man också få någon möjlighet att tränga in på det område, som gäller det gamla bostadsbeståndet.

Man har i Stockholms stadskollegium i dagarna tagit upp ett förslag av fastighetsnämnden, som i sin knapphet dock grellt belyser den utveckling, som

Om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)
ägt rum under de månader, som detta förslag varit föremål för behandling i utskottet. Läget har skärpts så oerhört, såges det, att man i själva verket är angelägen att snabbt och direkt till Kungl. Maj:t göra en hemställan om att någon kommunal myndighet — i detta fall blir det säkerligen den kommunala bostadsförmedlingen — skall få rätt att pröva nyingångna hyresavtal för samtliga bostadslägenheter i Stockholm.

Man har naturligtvis också där gjort en avvägning mellan fördelar och nackdelar. Man anser dock, att i förevarande situation väga fördelarna över nackdelarna med en sådan lagstiftning. Man säger sig vidare kunna konstatera att den brist på bostäder som uppkommit, har lett till att fastighetsägarna — det ligger naturligtvis mycket nära till hands och är mycket mänskligt — välja bland klientelet, när de kunnat göra det, och då självfallet valt de mest väl-situerade och de familjer eller bostadssökande, om vilka man som gammal bostadsförvaltare vet, att de slita sina lägenheter minst etc. Denna väg har utvecklingen tagit, och det har till och med gått så långt, att uppgörelser träffats, som icke äro förenliga med gällande lag; detta säger man i kollegiets yttrande och hemställan till Kungl. Maj:t ha sig bekant. Det är, tycker jag, i all sin knapphet belysande för läget.

Jag skall inte uppehålla kammarens tid mycket längre, men jag vill tillägga att under den tid, som gått sedan motionen väcktes, d. v. s. under den tid som utskottet behandlat den, har hela denna fråga skärpts på ett sådant sätt att den i dag tarvar nästan ett omedelbart eller i varje fall så snabbt beslut av Kungl. Maj:t som möjligt, så att vi kunna få en lagstiftning, som möjliggör för kommunerna att ingripa på detta område.

Därmed kommer jag tillbaka till de reflexioner som jag vill knyta till utskottsutlåtandet i dagens fråga. Jag är, det vill jag säga inom parentes, självfallet mycket tacksam för utskottets välvilliga behandling av motionen. Jag har dock en invändning att göra mot utskottets skrivsätt. Det heter i sista stycket på s. 7 i utskottsutlåtandet: »På grund av det anförda får utskottet — som förutsätter, att Kungl. Maj:t följer utvecklingen på bostadsmarknaden med den största uppmärksamhet och» — och det är här min invändning kommer — »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt, för riksdagen fram-lägger de förslag, som kunna erfordras för att säkra tillgången på bostäder för dem, som äro i största behov därav — hemställa» etc.

Jag skulle vilja rikta en vädjan till andra lagutskottet och dess värderade herr ordförande, om det inte kunde vara möjligt för dem att förena sig med mig i ett förslag, som jag här vill framlägga om att ur utlåtandet stryka satsen »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt». Jag gör denna vädjan desto enträgnare som det ju för kammarens ledamöter är bekant och klart, att vi stå inför en ytterligare nedskärning i fråga om investeringarna även på bostadsförsörjningens område, vilket i sin tur kommer att leda till en ytterligare skärpning av läget, framför allt för de mest utsatta i detta hän-seende, det vill säga barnfamiljerna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottsutlåtandet med den av mig nyss föreslagna ändringen.

Herr Hage: Herr talman! Jag har vid det föreliggande utlåtandet fogat en reservation mot vissa delar av utskottets motivering.

Min reservation utmynnar i samma yrkande som den föregående ärade tälaren redan framställt, nämligen att i utskottets motivering satsen »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt» måtte strykas. I övrigt finner även jag, liksom herr Johannesson, att utskottets motivering är präglad av sympati för motionärernas förslag. Huvudtanken i deras förslag är ju,

Om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)

att då det i vissa samhällen råder en rent av katastrofal bostadsbrist, som medför att alla inte kunna få de bostäder de vilja ha, bör samhället tillse, att lediga bostäder i första hand tilldelas dem som bäst behöva det. Främst bland de bostadssökande stå då givetvis barnfamiljerna, men det finns även andra kategorier, vilkas bostadsbehov man måste söka tillgodose. Det kan t. ex. vara fråga om en gammal person med reumatisk sjukdom, som på grund av bostadsnöden tvingas att bo i en usel bostad. Hans sjukdom kan ju många gånger förvärras på grund av dåliga bostadsförhållanden. Det finns även andra sjukdomar, där bostaden spelar stor roll för vederbörandes hälsotillstånd.

Med hittillsvarande ordning ha ungarlar och andra ensamstående personer i stor utsträckning kunnat lägga beslag på de lägenheter, som blivit lediga. Jag missunnar visst inte våra ungarlar att ha förstklassiga bostäder, men om det gäller att avgöra, vem som rättvisligen först bör ha en god bostad, en ungarl eller en barnfamilj, måste jag obetingat ge barnfamiljen företräde.

Det är denna tankegång som ligger bakom motionerna. Man vill ge samhället möjlighet att vid fördelningen av lediga bostäder i första hand tillgodose de bostadssökande, som bäst behöva en god bostad. Denna tankegång har för övrigt här i Stockholm lett till inrättandet av en kommunal bostadsförmedling, som fördelar lediga lägenheter efter denna princip. Stockholms stad har vidare i dagarna genom stadskollegiet i skrivelse till regeringen begärt att denna måtte göra en förutsättningslös utredning om en lagstiftning, som ger kommunal myndighet i Stockholm rätt att pröva alla nyingångna hyresavtal för bostadslägenheter.

Mot denna bakgrund förefaller mig utskottets uttalande i motiveringen, att Kungl. Maj:t skulle vänta med igångsättande av den erforderliga utredningen och framlägga förslag till åtgärder först »*därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt*», som en skönhetsfläck i utlåtandet. Då utskottets utlåtande i övrigt andas sådan sympati för motionärernas tankegång, kommer detta uttalande i motiveringen som en kalldusch för dem, som verkligen vilja få till stånd bättre förhållanden på bostadsförsörjningens område. Utskottet deklarerar i själva verket här, att först sedan förhållandena blivit ännu värre, än vad de redan äro i en hel del samhällen, skall man gå till verket och göra något åt saken.

Utskottets uttalande på denna punkt står för övrigt inte i överensstämmelse med vad som anförts i remissyttrandena från socialstyrelsen och hyresrådet. Båda dessa remissinstanser ha framhållit, att situationen redan nu är sådan, att ett ingripande är fullt befogat.

Jag förstår mycket väl, att det både här i riksdagen och ute i landet kan finnas många, som inte se på denna fråga på samma sätt som vi, som bo i tätorterna med deras ofta katastrofala bostadsbrist. Folk ute på rena landsbygden har naturligtvis ingen känning av detta problem. Ett gammalt ordspråk säger ju, att den som inte har den trånga skon på sig inte heller kan känna, hur ont det verkligen gör.

Jag uttalar, herr talman, den förhoppningen, att första kammaren måtte besluta stryka den sats i utskottets motivering, som jag här vänt mig mot. Såsom den föregående ärade talaren anförde, har det under den tid, som gått sedan motionerna väcktes, faktiskt redan inträffat en uppenbar tillspetsning av förhållandena på bostadsmarknaden. Som ett led i kampen mot inflationen ha statsmakterna dessutom tvingats att begränsa den kvot för bostadsbyggandet, som man tidigare räknat med. Denna inskränkning av bostadsproduktionen kommer att medföra, att det tillspetsade läge, som utskottet i andanom ser framför sig, mycket snabbt kommer att bli en verklighet.

Om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)

Jag yrkar, herr talman, från dessa utgångspunkter bifall till utskottets utlåtande med den ändringen, att i motiveringen orden »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt» måtte strykas. Detta förslag innebär, att riksdagen uttalar sig för, att tiden redan nu är inne för att vidtaga behövliga åtgärder.

Herr **Lindblom**: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande har detta spörsmål varit föremål för omprövning i riksdagen vid flera tidigare tillfällen. Riksdagen har dock alltid hesiterat inför att ta det här ifrågasatta allvarliga steget, då man varit fullt medveten om att detta ingrepp måste komma att få vittgående följder.

Jag tänker därvid inte bara på fastighetsägarna och de samhällsorgan, som skola handha fördelningen av tillgängliga bostäder, utan även på de hyressökande, som naturligtvis också komma att drabbas av de olägenheter som den föreslagna anordningen måste medföra. En utredning har även verkställts om möjligheterna att införa s. k. hyreslicenser. Ett förslag härom utarbetades år 1943, men fick en mycket omild behandling av remissmyndigheterna. Jag medger att läget i dag sannolikt är betydligt svårare än vad det varit tidigare, men jag är trots detta inte säker på att denna fråga kan bedömas generellt efter de iakttagelser som kunna göras från Stockholms horisont. Det skulle nog, herr talman, vara intressant att få en mer allmän undersökning om hur förhållandena gestalta sig på detta område ute i landet. Att läget i Stockholm är så prekärt, beror helt enkelt på den abnormt stora inflyttningen till huvudstaden. Det förefaller, som om de kommunala myndigheterna i Stockholm i första hand borde överväga lämpligheten av att på något sätt reglera inflyttningen, så att man därigenom kunde lätta bostadssvårigheterna.

Att bostadsbristen i en del städer och tätorter är så stor beror givetvis på den minskade byggnadsverksamheten. Hela skulden ligger emellertid inte där, utan man måste även ta hänsyn till två andra omständigheter. För det första ha vi den inflyttning från landsbygden till tätorterna, som har varit en genomgående tendens sedan flera år tillbaka. Denna omflyttning av befolkningen måste givetvis inverka menligt på bostadsbeståndets fördelning, då den medför en abnorm förskjutning av befolkningen till platser där man tidigare inte haft något nämnvärt bostadsöverskott. För det andra är det nog riktigt vad utskottet anför på s. 5, då det fäster uppmärksamheten på kanske själva kärnpunkten i problemet, nämligen att den nuvarande lagstiftningen har varit alltför hård i sin tillämpning vad gäller uppsägningsskyddet. Det inträffar gång på gång, att hyresgäster med utnyttjande av gällande lags uppsägningsskydd envist hålla sig kvar i en lägenhet, även om vederbörande inte skulle behöva förfoga över en bostad av just den storleksordningen. Man släpper helt enkelt inte den lägenhet som man har. Följden härav har blivit, att hela bostadsmarknaden låsts fast och att den tidigare normala omflyttningen försvårats. Härigenom ha nytillträdande hyressökande i de flesta fall blivit hänvisade till att söka få en lägenhet bland nyuppförda bostäder.

Jag vet faktiskt inte vad man skall göra för att på bästa sätt komma till rätta med denna fastlåsning av bostadsmarknaden. Frågan har diskuterats både i hyresrådet och i andra sammanhang, men det är kanske inte så lätt att finna en god lösning på problemet. Jag är emellertid övertygad om att därest man skulle kunna få till stånd en uppmjukning av hyresmarknaden på denna punkt, skulle man därigenom hjälpa ett mycket stort antal av de hyressökande som för närvarande inte kunna erhålla någon bostad.

Den behovsprövning av de hyressökande, som motionärerna förutsätter, måste,

Om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)

såsom riktigt framhållits, medföra stora svårigheter. Jag är inte säker på att samhällets organ utan vidare kunna klara de påfrestningar som de därvid komma att utsättas för. Det hela är nämligen inte så enkelt att man bara kan uppdra en generell gräns och stipulera, att barnfamiljer skola ha företräde till lediga lägenheter. Här finnas en mängd variationer och olika behovsgrader. Hur stor skall t. ex. en barnfamilj vara för att under alla förhållanden ha företrädesrätt? Det finns även andra fall, såsom herr Hage nämnde, där det kanske inte alls är fråga om en barnfamilj, men där ändå mycket ömmande skäl kunna anföras för att vederbörande bör ha en god bostad. Man måste således göra en mycket ömtålig prövning.

Även andra svårigheter kunna uppstå vid behovsprövningen. Det kan t. ex. vara fråga om en nygift hyressökande utan barn, som anmäler sig till bostadsförmedlingen för att få en lägenhet. Han kanske får vänta sex à nio månader. Men under denna tid kanhända anmäler sig efter honom hos bostadsförmedlingen en hyressökande med ett eller två barn eller en person med reumatisk sjukdom. Om bostadsförmedlingen då ger en ledig lägenhet åt dessa två senare före den som väntat i sex à nio månader, uppstår det naturligtvis en besvärlig situation. Jag är övertygad om att de organ, som skola handha behovsprövningen, komma att utsättas för stora påfrestningar.

En lagstiftning i enlighet med motionärernas förslag kommer sannolikt att medföra även andra besvärliga verkningar, som också utskottet har antytt. Det är tänkbart, att ju mer man skruvar åt det hela och ju krångligare man gör regleringarna på bostadsmarknaden, desto mindre blir produktionen av nya bostäder och desto värre blir läget. Finns det överhuvud taget inga nya lägenheter att fördela, spelar det ju ingen roll, om det är barnfamiljer eller ensamstående, som äro anmälda som hyressökande, ty då kan ingendera få någon lägenhet, vilket måste betraktas som en än sämre utveckling.

Om man i lag bestämmer, att en hyresvärd inte själv skall få bestämma, vilka hyresgäster han önskar ta emot i sin fastighet, måste man vidare, såsom utskottet mycket riktigt har understrukit, tänka sig att samhället måste träda in och ställa sig som garant gentemot hyresvärden, därest den samhälleliga hyresförmedlingen anvisat en hyresgäst som inte betalar hyran. Även här uppträder således en betydande svårighet.

De praktiska erfarenheterna på hyresmarknadens område peka bestämt emot möjligheterna att genomföra en behovsprövning av här ifrågasatt art. Resultatet av den kommunala bostadsförmedling, som har införts i vissa städer, är sannerligen inte lysande. Jag är övertygad om att resultatet inte kommer att bli bättre, ifall riksdagen nu beslutar att följa motionärernas förslag. Jag skulle tro, att man kommer att få mycket väsen men litet ull av det hela.

Det är kanske inte anledning att i detta sammanhang utveckla dessa synpunkter närmare, utan jag inskränker mig, herr talman, till att fastslå, att ju mer man tränger detta spörsmål inpå livet, desto mer finner man, att hart när oöverstigliga svårigheter möta för en lycklig lösning av vårt bostadsförsörjningsproblem enligt det av motionärerna framförda uppslaget. Det är en sak att vid skrivbordet teoretiskt spekulera fram en lösning, men något helt annat att försöka omsätta den i det praktiska livet. Jag tror för min del, att vi på detta område måste gå fram med stor försiktighet.

Jag vill i varje fall än en gång understryka, att vi böra akta oss för att ge oss in på en lagstiftning som kommer att medföra stora svårigheter över hela landet, blott för att man därigenom skall kunna komma till rätta med de abnormala förhållandena i Stockholm. Man måste söka finna en lösning på svårigheterna i huvudstaden efter andra linjer än vad som här har föreslagits.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)

Herr **Öhman**: Herr talman! Jag skulle helst ha önskat, att utskottet hade tillstyrkt de föreliggande motionerna, då de ju klarare än utskottets utlåtande sikta till en nödvändig reglering av förhållandena på bostadsmarknaden. Då herr Johannesson framställt ett ändringsyrkande beträffande utskottets motivering, ber jag att få förena mig med honom på den punkten. Det förefaller mig, som om utskottet, när det uttalar att de av motionärerna föreslagna åtgärderna skulle vidtagas först »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt», inte hade bedömt denna fråga mot bakgrunden av de stora svårigheter, som för närvarande göra sig gällande på bostadsmarknaden framför allt i tätorterna och de större städerna. För Stockholms vidkommande föreligger ett faktiskt kristillstånd på bostadsförsörjningens område. Jag kan inte underlåta att här anföra ett par siffror för att för dem, som kanske inte haft tillfälle att i sin praktiska verksamhet följa bostadsfrågans utveckling i Stockholm, belysa hur katastrofal situationen egentligen är.

Under de senaste månaderna har man från Stockholms stads fastighetsförvaltnings sida vidtagit ganska effektiva åtgärder i syfte att förhindra en öppen kris. Tillfälliga sovplatsmöjligheter i baracker ha beretts för inte mindre än 1 200 ensamstående personer. Tillfälliga bostäder ha ordnats för något över 200 familjer. Men trots dessa ansträngningar är situationen för närvarande den, att man ifrån Stockholms stads kommunala myndigheters sida uppger, att det finns inte mindre än 2 200 bostadslösa familjer i huvudstaden. Dessa bostadslösa utgöras av sådana som äro inhysta i ytterst bristfälliga bostäder, som kanske utdömts av hälsovårdsnämnden. En annan grupp av de bostadslösa består av sådana familjer, som efter äktenskaps ingående överhuvud taget inte kunnat få någon bostad. En tredje grupp slutligen omfattar mer eller mindre helt husvilla personer. Enligt föreliggande uppgifter måste av dessa 2 000 inte mindre än 85 procent betraktas som s. k. katastroffall, för vilka en omedelbar lösning av bostadsfrågan är absolut ofrånkomlig.

Genom den kommunala bostadsförmedlingens inrättande har man, såsom herr Johannesson redan påpekat, tagit ett steg på vägen för att få till stånd en bättre kontroll över hyresmarknaden i Stockholm. Då den kommunala bostadsförmedlingen hittills i varje fall inte har sträckt sina verkningar så värst långt in på den sektor av lägenhetsbeståndet, som utgöres av de privatägda fastigheterna, förstår var och en, att den kommunala bostadsförmedlingen ännu är mycket begränsad till sin verksamhet. Vi ha här i Stockholm 240 000 lägenheter. Stockholms stad kontrollerar av dessa endast omkring 15 000, men antalet lägenheter under bostadsförmedlingens kontroll kommer att ökas genom att varje år 7 000—8 000 nya lägenheter uppföras under stadens medverkan.

Om man skall kunna få till stånd en effektiv kontroll från samhällets sida över hyresmarknaden, måste utan tvivel en lagstiftning i enlighet med motionärernas förslag genomföras. En dylik lagstiftning ligger också enligt min uppfattning helt i linje med den nya syn på bostadsfrågan, som numera omfattas inte bara av arbetarrörelsen, utan som också börjat vinna gehör inom andra samhällsklasser, nämligen att kommunerna ha skyldighet att sörja för medborgarnas bostadsbehov. Konsekvensen av denna uppfattning borde ju logiskt vara, att man skapade en lagstiftning som gäve de kommunala organen möjlighet att tillse att lägenhetsbeståndet också i äldre och privatägda fastigheter blir ur samhällets synpunkter utnyttjat på bästa sätt.

Ifrån fastighetsägarföreningens sida görs gällande vad även herr Lindblom här anfört och som till och med delvis kommer fram i utskottets utlåtande, nämligen att en lagstiftning av denna art skulle medföra så stora ingrepp i den enskilda avtalsfriheten, att man är mycket betänksam mot att ge sig in

Om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)

på en dylik. Jag medger, att det vore bättre, om vi kunde slippa en sådan lagstiftning. Ingen av oss önskar väl mer lagar än vad som är nödvändigt. Men när vi nu befinna oss i ett exceptionellt läge och måste se fram mot en avsevärd tidsperiod, under vilken vi inte kunna påräkna något större tillskott av lägenheter, måste ju de statliga myndigheterna tillgripa de åtgärder som läget kräver.

Till dem som ömma för fastighetsägarnas frihet vill jag säga, att jag tycker att fastighetsägarna för närvarande ha alltför stor frihet att välja och rata bland de hyressökande. Det är barnfamiljerna och andra hyressökande i små ekonomiska omständigheter som därvidlag få sitta emellan. Det torde inte vara någon hemlighet för någon i denna kammare, att de som främst ha möjligheter att skaffa sig en lägenhet här i Stockholm under nuvarande förhållanden äro sådana personer som ha relationer och gott om pengar. Det försiggår nämligen, vågar jag hävda, svartabörsaffärer även när det gäller hyror och lägenheter här i staden.

Jag yttrade nyss, att det allt mer blivit en allmän uppfattning att samhället och framför allt kommunerna skola svara för bostadsförsörjningen. Staten svarar ju för närvarande för praktiskt taget alla de pengar som behövs för bostadsbyggandet och fastställer en rad villkor för bostadsproduktionen. Jag måste mot denna bakgrund fråga mig, om det inte vore rimligt att samhället också hade inflytande på hur det framskapade lägenhetsbeståndet skall utnyttjas. Vore det inte rimligt, att samhället satte en spärr för de förhållanden som nu många gånger förekomma, nämligen att man enligt allmän önskan bygger familjebostäder, men ofta hyr ut dem till ensamstående, under det att familjer med många barn kanske få bo i otidsenliga och trånga lägenheter.

Innan jag slutar, vill jag, herr talman, bara ge en kort replik till herr Lindblom beträffande läget här i Stockholm. Han hävdade, att de kommunala myndigheterna måste få till stånd en reglering av inflyttningen, så att bostadskrisen i huvudstaden inte skulle förvärras. Jag kan meddela, att de kommunala myndigheterna redan ha vidtagit de åtgärder som kunna tillgripas i detta hänseende. Man driver annonspropaganda i landsortspressen och uppmanar folk att inte flytta till Stockholm. Man har vidare träffat överenskommelse med Radiotjänst om radiopropaganda i samma avsikt. Men förutsättningen för att man skall kunna reglera inflyttningen och garantera bostäder för dem, som flytta hit till Stockholm, är ju att vi få till stånd en lagstiftning enligt motionärernas förslag. Därigenom skulle de kommunala myndigheterna få grepp över vilka som hyra lägenheter, och på så sätt skulle man kunna tillse att det blir den arbetskraft, som behövs på samhällslivets olika områden, som kommer till Stockholm, och inga andra.

Herr Norman: Herr talman! Jag torde i detta skede av debatten kunna in-skränka mig till att yttra mig endast om den passus i motiveringen, varom olika meningar ha framkommit.

I all sin ofullständighet är det föreliggande utskottsutlåtandet faktiskt ett litet mästerverk. Vi ha allvarligt strävat efter att komma till ett positivt uttalande, vilket inte har varit lätt, då det inom utskottet har funnits olika meningar. Vi ha tagit upp de olika uppslag som ha framkommit i motionerna och under remissförfarandet. Ett uppslag har accepterats av en ledamot av utskottet, ett annat av en annan utskottsmedlem o. s. v. Det är därför förklarligt, om det brister i utlåtandet i så måtto, att utskottet inte kunnat ge några bestämda riktlinjer för hur den kommande utvecklingen lämpligen bör behärskas.

I fråga om den passus, om vars strykande ur motiveringen yrkande här

Om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)
framställt, är jag glad över att herr Hage egentligen inte hade något annat att invända mot utskottets utlåtande än just detta. Hade vi inom utskottet haft detta klart för oss, tror jag nog att vi skulle ha kunnat jämka ihop oss även på denna punkt, likaväl som vi gjort det på så gott som samtliga punkter som ha varit under övervägande. Nu ligger det ju så till att om denna passus är med eller inte betyder i bästa fall ingenting. Om nämligen, såsom motionären har påpekat här, läget på bostadsmarknaden faktiskt har skärpts, äro ju därmed kanske de förutsättningar redan givna, som utskottet har räknat med skola finnas innan Kungl. Maj:t enligt utskottets mening bör komma till riksdagen med förslag. Vidare har ju andra kammaren godkänt utskottets utlåtande med uteslutande av de ord, som herr Johannesson yrkar skola strykas. Jag är inte riktigt på det klara med hur läget skulle bli, om kamrarna fattade olika beslut. I bästa fall ramlar denna passus bort ur utlåtandet i fortsättningen. Även om första kammaren här skulle bifalla utskottets utlåtande i oförändrad form, skulle därmed i riksdagens beslut ingenting vara sagt om det skärpta läget. Men i värsta fall — jag kan inte i hastigheten riktigt bedöma möjligheten här för — skulle hela motiveringen bortfalla, och då skulle det således inte bli någonting kvar av densamma i riksdagsbeslutet.

Med det arbete som jag har haft med att skriva ihop de olika meningarna kan jag inte direkt förorda, att kammaren skall bifalla herr Johannessons yrkande. Men jag skulle kanske som utskottsordförande nästan helst se, att kammaren gör det för att vi skola slippa det besvär som annars kan bli följden, om kamrarna fatta olika beslut.

Herr Lindblom: Herr talman! Jag måste begära ordet för en replik med anledning av herr Öhmans yttrande.

Det var intressant att höra honom lägga fram den statistik som han gav och vari han meddelade, att det i Stockholm skulle finnas 2 200 familjer som saknade bostad. Denna uppgift förefaller mig ganska tivelaktig. Jag undrar, om det möjligen inte förhåller sig så, att dessa 2 200 familjer dock ha bostäder, men att de genom den kommunala bostadsförmedlingen söka andra lägenheter. Det har nämligen för mig uppgivits, att ett stort klientel av dem som sökt bostad genom den kommunala bostadsförmedlingen redan ha lägenheter, även om dessa äro otillräckliga eller bristfälliga. Under sådana förhållanden kan ju herr Öhmans uppgift kanske vara något missvisande. Här stöta vi åter på den fastläsning av bostadsmarknaden, som jag i mitt förra anförande talade om. Om denna fastläsning inte vore så hård som den faktiskt är, så vore det nog tänkbart, att de personer, som nu anmält sig till den kommunala bostadsförmedlingen, hade kunnat få önskade bostäder genom den omflyttning som eljest skulle ha ägt rum.

Det talas i detta sammanhang så mycket om barnfamiljerna och deras behov av bostäder. Det skulle vara önskvärt, om vi kunde få en närmare utredning av den frågan. Det har inte varit möjligt för mig att grundligt tränga in i problemet, sådant det gestaltar sig här i Stockholm, men jag har försökt att i någon mån studera problemet på andra orter, och jag har kommit till det resultatet, att talet om barnfamiljerna, som inte få någon bostad, i många fall inte vilar på någon verklighetsgrund. Det har förekommit något enstaka fall, och därav har detta tal om att barnfamiljerna inte fått bostad uppkommit, även om det senare vid närmare undersökning visat sig, att man har tillämpat regeln att barnfamiljer skola ha företräde. I ett samhälle, där hyressökande ha erhållit bostad, har det i övervägande grad varit barnfamiljer som fått bostad, men har i något enstaka fall inte en barnfamilj erhållit bostad, har man genast dragit den generella slutsatsen, att barnfamiljer inte få bostad. Erfarenheten visar,

Om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)

att den slutsatsen är felaktig, ty de flesta hyressökande, som fått bostad, ha just varit barnfamiljer. Jag vill ytterligare understryka detta, ty jag tror att det där talet har på något sätt influerat på människorna och föranlett dem att tro att det förhåller sig så. Det är inte absolut säkert att det är så, ty det finns inte såvitt jag vet någon för respektive orter tillförlitlig och noggrann undersökning på det området. Jag vill betona, att jag tror att fastighetsägarna i allmänhet — det finns naturligtvis undantag — tillämpa regeln att i första hand tillmötesgå dem som ha det största behovet. Den sociala inställningen är kännetecknande för den näringsgren, varom det här är fråga.

Om jag sedan, herr talman, skulle yttra något om den sats i utskottets motivering, som föreslagits skola uteslutas, skulle jag bara vilja säga, att den satsen kan verka något besvärande med hänsyn till lägets utveckling i Stockholm. Men om man betraktar utskottets utlåtande som ett mera allmängiltigt utlåtande, som inte enbart avser stockholmsförhållanden, kan det vara mycket riktigt att behålla formuleringen »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt». Det är emellertid riktigt som utskottets ärade ordförande säger, att när man talar om att Kungl. Maj:t skall följa utvecklingen på bostadsmarknaden, så har man därmed sagt, att man förutsätter, att en prövning skall ske undan för undan. Det har därför kanske inte så stor betydelse, om man tar bort satsen.

Herr **Hage**: Herr talman! Herr Lindblom har både i sitt första och i sitt andra anförande låtit förstå, att han tvivlar på uppgiften, att tusentals familjer sakna bostad. Hans uppfattning är naturligtvis så till vida riktig, att det finns en ofantlig mängd orter i landet, där det inte existerar någon bostadsbrist. Bedömer man läget från *den* utgångspunkten, har man naturligtvis ingen anledning att biträda yrkandet. Men å andra sidan är det stor bostadsbrist inte bara i Stockholm — herr Lindblom antydde att det bara var ett stockholmsproblem — utan även i andra samhällen, exempelvis i det samhälle där jag bor.

När man skall bedöma, huruvida människor på det sätt herr Lindblom antydde ha bostad eller inte, vill jag ställa en fråga till herr Lindblom: om det t. ex. i ett samhälle, såsom det har sagts mig, är så att mannen och hustrun ha en liten lägenhet och de ha barn och några av dem i sin tur ha barn och i lägenheten dessutom morfar och mormor äro inhysta, ha de då en bostad i detta ords verkligt sociala och egentliga betydelse? Jag tycker tvärtom, att de bo i en sammangyttring, som är fruktansvärd. Det kan inte bli något *hem*. Människor som bo på det sättet kunna betraktas som *bostadslösa*, även om de händelsevis ha tak över huvudet. Man måste bedöma saken med utgångspunkt från att förhållandena kunna vara sådana i ett flertal samhällen i landet, och det är därför vi begära denna utredning och denna lagstiftning. Vi ha naturligtvis inte tänkt oss, att lagstiftningen skall utsträckas till att gälla en mängd samhällen, där lagstiftningen inte är av behovet påkallad. När man framställer denna reform som ett slags allmän riksreform, är det inte riktigt. Det är en reform, som bara kommer att beröra ett mindre antal samhällen i vårt land och som endast kan komma att existera som en kristidsanordning.

Herr **Ölman**: Herr talman! Herr Lindblom ifrågasatte, huruvida samtliga de 2 200 familjerna i Stockholm voro alldeles utan bostad. Man kan naturligtvis inte säga att samtliga stå på gatan, men många hundra av dem måste bo på hotell. Många gifta bo kvar hos sina respektive föräldrar och kunna inte flytta tillsammans och bilda hem.

Jag vill erinra om den skrivelse, som stadskollegiet i Stockholm avsänt till

Om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)
 regeringen med begäran om en sådan här lagstiftning. Sedan man i kollegiets skrivelse har redovisat de åtgärder, som redan äro vidtagna, skriver man beträffande dessa 2 200 familjer följande: »Det oaktat finnas anmälda 2 200 bostadslösa familjer, vilkas bostadsfråga ännu icke kunnat ens provisoriskt lösas. Omkring 85 % av dessa icke hjälpta utgöras av s. k. katastroffall, för vilka en mycket snar lösning av bostadsfrågan är oundgängligen erforderlig. Dessa fall utgöras exempelvis av familjer med barn, som bo i hälsovådliga, av myndigheterna utdömda lägenheter, familjer med och utan barn, som bo i starkt överbefolkade lägenheter, familjer, som nödgas bo på hotell och därmed få ekonomien undergrävd, familjer, som splittrats på grund av bostadsbristen, nygifta familjer, där hustrun är gravid och där möjligheter till bostad efter förlossningen helt saknas, samt familjer, som bliva bostadslösa inom den allra närmaste tiden till följd av uppsägningar på laga grund.»

Det är den beskrivning av läget som Stockholms stadskollegium gjort, och om denna beskrivning råder det, om jag är rätt underrättad, icke delade meningar i stadskollegiet. Till denna beskrivning ansluta sig alla partier när det gäller att karakterisera läget i dagens Stockholm. Vad man är i någon mån oenig om är endast huruvida en sådan lagstiftning som här föreslås är praktisk och lämplig.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder endast yrkats, av herr *Johannesson*, att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att de i sista stycket därav förekommande orden »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt» utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan oförändrad samt vidare enligt herr *Johannessons* yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av väckt motion angående obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare; och

nr 48, i anledning av väckt motion om utredning rörande skyldigheten för arrendatorerna att erlagga brandförsäkringsavgifterna för kronan tillhöriga byggnader å de norrländska kronoparkerna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. räntan
å egnahems-
lån.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen: bil. 30: kapitalbudgeten: jordbruksdepartementet under punkten 10, Egnahemslånefonden, gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att för budgetåret 1947/48 finge beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 32 000 000 kronor, därav 20 000 000 kronor för jordbruksfastigheter och 12 000 000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter;

2) medgiva, att för budgetåret 1947/48 finge för viss försöksverksamhet för åstadkommande av bättre fastighetsarrondering i Norrland av egnahemslånefonden disponeras ett belopp av högst 1 000 000 kronor;

Ang. räntan å egnahemslån. (Forts.)

3) till Egnahemslånefonden för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor.

Vid behandlingen i statsverkspropositionen av frågan om egnahemsverksamheten under budgetåret 1947/48 hade chefen för jordbruksdepartementet förklarar sig ha för avsikt att senare återkomma med förslag rörande storleken av räntan å nya egnahemslån.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 9 maj 1947 avlåten skrivelse, nr 264, givit riksdagen tillkänna, att proposition angående frågan om storleken av räntan å nya egnahemslån ej komme att avlåtas till riksdagen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 215 av herr *Nilsson, Bror*, m. fl. och II: 314 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att räntan å egnahemslån till bostads- och jordbruksfastigheter på landsbygden skulle från och med ingången av budgetåret 1947/48 utgöra 3 procent.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte

1) medgiva, att för budgetåret 1947/48 finge beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 32 000 000 kronor, därav 20 000 000 kronor för jordbruksfastigheter och 12 000 000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter;

2) medgiva, att för budgetåret 1947/48 finge för viss försöksverksamhet för åstadkommande av bättre fastighetsarrondering i Norrland av egnahemslånefonden disponeras ett belopp av högst 1 000 000 kronor;

3) till Egnahemslånefonden för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor;

B. att motionerna I: 215 och II: 314, likalydande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Vad angår det i ärendet berörda spörsmålet om storleken av egnahemslåneräntan anser utskottet i likhet med departementschefen och motionärerna, att åtskilligt talar för en nedsättning av denna ränta. Emellertid finner sig utskottet icke i nuvarande läge böra tillstyrka, att räntan sänkes redan från och med ingången av budgetåret 1947/48. Avgörande för utskottets ståndpunktstagande härvidlag har främst varit, att frågan om storleken av räntan å egnahemslån till jordbruksfastigheter enligt utskottets mening bör ses i samband med den övriga statliga kreditgivningen å förevarande område och att särskilda sakkunniga tillkallats för att verkställa en översyn av bestämmelserna rörande villkoren för erhållande av lån från statens utlåningsfonder. Utskottet vill i detta sammanhang även erinra, att sociala jordbrukskreditutredningen enligt sina direktiv har att verkställa en omarbetning av de gällande bestämmelserna om den sociala egnahemsverksamheten. Vid behandlingen av förevarande spörsmål har utskottet emellertid förutsatt, att förslag i ämnet skola framläggas för 1948 års riksdag.»

Herr **Nilsson, Bror**: Herr talman! Jag vill på denna punkt endast uttala mitt djupa beklagande över att jordbruksutskottet inte heller i år har kunnat tillstyrka den motion, som jag jämte flera ledamöter här i kammaren har väckt om nedsättning av räntan på egnahemslån, jordbrukslån och bostadslån på landsbygden.

Ang. räntan å egnahemslån. (Forts.)

Utskottet säger visserligen, att »åtskilligt talar för en nedsättning av denna ränta». Det är nog det minsta man kan säga! Det är i själva verket så mycket som talar för det, att man rent av kan säga, att det är ett rättfärdighetskrav som bör tillgodoses. Kungl. Maj:t har ju också, om jag minns rätt, ställt i utsikt förslag om sänkning av räntan på jordbrukslån och bostadslån på landsbygden. Det är så mycket mera angeläget att ett sådant förslag framlägges, som på förslag av statsrådet och chefen för socialdepartementet en sänkning skett av den ränta som man har att erlagga vid statliga lån till bostadsbyggande i städerna. Denna ränta sattes till 3 procent, och det visade sig, såvitt jag minns, inte vara några tekniska svårigheter att genomföra denna räntesänkning, utan det gick lätt och behändigt.

Men när det nu är fråga om sänkning av ränta på jordbrukslån, så kommer man med många ursäkter. Det passar inte att göra det vid budgetårets början den 1 juli. Men i så fall kan man väl göra det den 1 januari; det är nog riktigast, ty ränta beräknas per kalenderår. Om man hade den rätta viljan, är det utan vidare klart, att man kunde skrida till en omedelbar handling här lika väl som när det gällde att sänka räntan på lån till bostadsbyggande i städer och tätorter.

I egnahemsnämnderna ha vi gjort den erfarenheten, att lånen inbetalas i mycket stor utsträckning, när man såsom nu är fallet, får billigare ränta i andra kreditinrättningar. Jag förmodar att de finnas som säga, att det är bra att få lägre ränta på den allmänna marknaden. Men sedan gammalt har egnahemsverksamheten betraktats som en social verksamhet, och vad skall folk tänka om en social verksamhet, som för sina lån tar högre ränta än som gäller på den allmänna marknaden? Det är alldeles tydligt att den good will, som egnahemsverksamheten har och tvivelsutan kan behöva även i fortsättningen, då så tunga och svåra uppgifter skola läggas på den, tar skada av detta förhållande. Räntan borde ha ändrats för länge sedan. Det borde ha skett samtidigt med att räntan vid subventioneringen av bebyggelsen i städerna sänktes.

Det är inte bara fråga om jordbrukslån utan även om bostadslån på landsbygden. Det är alltså många arbetare och småfolk på landsbygden som ha lån för bostäder, och de skola då betala 3,6 procent i ränta, medan en stadsbo som lånar inte betalar mer än 3 procent.

Jag ber som sagt, herr talman, att få beklaga detta. Jag kan inte framställa något yrkande, då jag inte har stöd av någon reservation på denna punkt.

Herr Tjällgren: Herr talman! Herr Bror Nilsson framställde inte något yrkande, och det hade därför kanske inte varit nödvändigt för mig att ta till orda. Men jag vill försäkra herr Nilsson, att alla inom jordbruksutskottet nog hysa samma uppfattning som han, nämligen att räntan på egnahemslånen bör sänkas.

Herr Nilsson citerade också en rad i utskottsutlåtandet, där utskottet understryker, att utskottet i likhet med departementschefen och motionärerna anser, att »åtskilligt talar för en nedsättning av denna ränta». Men herr Nilsson läste icke upp vad utskottet i fortsättningen säger. Enligt min mening hade det varit bra, om han gjort det. Utskottet anför nämligen fortsättningsvis: »Emellertid finner sig utskottet icke i nuvarande läge böra tillstyrka, att räntan sänkes redan från och med ingången av budgetåret 1947/48. Avgörande för utskottets ståndpunktstagande härvidlag har främst varit, att frågan om storleken av räntan å egnahemslån till jordbruksfastigheter enligt utskottets mening bör ses i samband med den övriga statliga kreditgivningen å förevarande område och att särskilda sakkunniga tillkallats för att verkställa en översyn av bestämmelserna rörande villkoren för erhållande av lån

Ang. räntan å egnahemslån. (Forts.)

från statens utlåningsfonder. Utskottet vill i detta sammanhang även erinra, att sociala jordbrukskreditutredningen enligt sina direktiv har att verkställa en omarbetning av de gällande bestämmelserna om den sociala egnahemsverksamheten.»

Det är detta som har varit avgörande för utskottet. Såsom jag tidigare flera gånger har tillåtit mig säga här i kammaren bör man inte, när ett ärende är föremål för utredning, föregripa resultatet av denna utredning.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., såvitt angår nionde huvudtiteln;

nr 51, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Rånebygdens kalkbruksförening u. p. a. för uppförande av en kalkbruksanläggning; och

nr 52, i anledning av väckta motioner om anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckta motioner angående utredning om utvidgning och effektivisering inom växtskyddets område, m. m.

Om effektivisering av växtskyddet m. m.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

1) I: 54 av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Persson, Ivar*, likalydande med motionen II: 79 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., däri hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning om på vad sätt en utvidgning och effektivisering kunde åstadkommas inom växtskyddets område samt att förslag därom snarast måtte framläggas för riksdagen; ävensom

2) I: 103 av herr *Mannerskantz* m. fl. och II: 192 av herr *Liedberg* m. fl., likalydande, däri hemstälts, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning rörande förbättring av statens växtskyddsanstalts beredskap för växtskydd.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet yttrat:

»Växtskyddsverksamheten har enligt utskottets förmenande en utomordentligt stor betydelse för landets jordbruk. Det är därför av största vikt, att den centrala myndigheten på området, statens växtskyddsanstalt, är organiserad och utrustad på ett sådant sätt, att den motsvarar de stora anspråk, som ställas på densamma. Vad i förevarande motioner anförts ävensom de upplysningar som i övrigt funnits för utskottet tillgängliga har emellertid bibringat utskottet den uppfattningen, att förhållandena inom den statliga växtskyddsorganisationen för närvarande äro mindre tillfredsställande. Att så är fallet synes även framgå därav, att undersökningar i syfte att åstadkomma en förbättring på hithörande område numera påbörjats. Sälunda har på initiativ av ordföranden i styrelsen för växtskyddsanstalten inom anstalten igångsatts en utredning rörande anstaltens organisationsfrågor överhuvud taget.

Om effektivisering av växtskyddet m. m. (Forts.)

I sitt i ärendet avgivna utlåtande har styrelsen förklarar, att styrelsen vid utredningen komme att till prövning upptaga bland annat de spörsmål, som berörts i förevarande motioner. Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 10 maj 1946 har vidare lantbruksstyrelsen erhållit i uppdrag att verkställa utredning rörande behovet av filialer till växtskyddsanstalten m. m. Slutligen har innevarande års riksdag hos Kungl. Maj:t hemställt om skyndsamt utredning angående frågan om kvalitetskontroll av saluförda medel för bekämpande av skadedjur, parasiter och ogräs. Nämda skrivelse har, enligt vad utskottet inhämtat, numera överlämnats till 1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning.

De spörsmål, som berörts i förevarande motioner, äro sålunda för närvarande föremål för utredningar i olika sammanhang. Med hänsyn till vad utskottet ovan anfört finner utskottet det emellertid kunna ifrågasättas, om styrelsen för växtskyddsanstalten är det lämpligaste organet för verkställande av utredning rörande anstaltens organisation. Enligt utskottets förmenande borde i allt fall representanter för jordbrukare och trädgårdsodlare ha beretts tillfälle att medverka vid utredningen. I det läge, vari frågan nu befinner sig, anser sig utskottet emellertid icke böra föreslå, att någon riksdagens åtgärd företages innan de pågående utredningarna slutförts.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet, att motionerna I: 54 och II: 79, likalydande, samt motionerna I: 103 och II: 192, jämväl likalydande, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herrar *Liedberg, Pettersson* i Rosta och *Jacobson* i Vilhelmina hade enligt avgiven reservation ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»Växtskyddsverksamheten har enligt — — — (lika med utskottet) — — — äro mindre tillfredsställande. Utskottet finner sålunda, att anstaltens beredskap vid gammalflyets uppträdande under sommaren 1946 varit bristfällig, och anser det anmärkningsvärt, att semester beviljats under den del av året, då insektsangrepp kunde befaras. Att förhållandena icke äro tillfredsställande synes även framgå — — — (lika med utskottet) — — — pågående utredningarna slutförts. Utskottet förutsätter emellertid, att utredningarna skola bedrivas med erforderlig skyndsamt och att å desamma grundade förslag om möjligt skola framläggas för 1947 års riksdag.

Under återopande av — — — (lika med utskottet) — — — någon riksdagens åtgärd.»

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Den motion, som jag har varit med om att väcka, har blivit välvilligt behandlad i utskottet, och de förhållanden, som påtalats i motionen, ha blivit verifierade, fastän växtskyddsanstalten nog har försökt att mildra omdömena något. Emellertid har utskottet, oaktat utskottet ansett att förhållandena inte äro bra, hänvisat till att en utredning skall företagas.

Till utskottets utlåtande har fogats en reservation, som går ut på att i utskottets motivering skola införas ytterligare två meningar. I den ena konstateras, att växtskyddsanstaltens beredskap förra sommaren var bristfällig, och det påtalas även att det är felaktigt, att anstaltens personal skall ha semester under just den tid som är särskilt aktuell ur växtskyddssynpunkt. Den andra meningen innebär, att utskottet förutsätter, att utredningarna skola bedrivas så skyndsamt att de kunna föranleda förslag redan till nästa års riksdag.

Jag anser att det är högeligen önskvärt att detta understrykes, eftersom växtskyddsarbetet blir av större betydelse för varje år som går allt eftersom nya odlingar och nya växtsorter tillkomma. Särskilt på oljeväxtodlingens

Om effektivisering av växtskyddet m. m. (Forts.)

område har saken blivit osedvanligt aktuell. Dess framtida utveckling är i mycket hög grad beroende på att man kan komma fram till effektivare bekämpning av skadeinsekterna. Det problemet är ju egentligen den enda mörka punkten i fråga om den framtida odlingen av oljeväxter. Då jag tror att denna odling kommer att få en stor betydelse här i landet även ur jordbrukspolitiska synpunkter, är det högeligen önskvärt att det blir mera fart på växtskyddsarbetet. Därför anser jag att det är lämpligt, att man understryker det som anföres i reservationen.

Även på trädgårdsodlingens område tycker man att man skulle kunna få mera vägledning. Man skulle exempelvis kunna önska sig att de, som ha med dessa odlingar att göra, kunde få en förvarning, när vissa tecken tyda på att insektsangrepp äro att vänta o. s. v. Man känner ett visst behov av sådana varningar. Många av dessa ting skulle kunna genomföras, om växtskyddsanstaltens arbete effektiviserades.

Med hänsyn till vad jag anfört anser jag, herr talman, att reservationen utgör en riktig komplettering till utskottsutlåtandet. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag med den komplettering som reservationen innefattar.

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! Även i fråga om detta ärende anger utskottet såsom motiv för sitt avslagsyrkande, att det är en utredning igångsatt. I detta fall är det en utredning som verkställs av styrelsen för växtskyddsanstalten. Jag tror mig kunna säga, att det vore till gagn för denna utredning om den kunde få några friska fläckar utifrån jordbrukspraktiken i landet och att styrelsen inte ensam bör verkställa utredningen. Det är av utomordentlig vikt, att ett förtroendefullt och intimt samarbete mellan växtskyddsanstalten och allmänheten äger rum, och det är framför allt i det avseendet bristerna i det nuvarande systemet ligga.

När man utreder en sådan här fråga bör man även ta hänsyn till trädgårdsodlingen, en verksamhet där växtsjukdomarna göra stor skada. Jag förmodar emellertid, att min kamrat på älvsborgsbänken herr Björck kommer att utveckla den saken närmare, eftersom jag hörde att han nyss begärde ordet.

Jag vill liksom den föregående ärade talaren understryka vikten av att man lägger upp den utredning, som är igångsatt på detta område, tillräckligt vitt och djupt för att den skall kunna bli effektiv och vinna den stora allmänhetens förtroende.

Det är glädjande att riksdagen tidigare har bifallit en motion av herr Bondeson m. fl., vilken gick på samma linje som min motion här gör. Hans motion gick ut på utredning angående bestämmelser om att alla sådana medel, som användas för bekämpande av växtsjukdomar, skola provas av växtskyddsanstalten. Har man en växtskyddsanstalt i landet, så skall man väl använda den och låta den prova de medel som finnas i marknaden, och det borde inte få föras medel i marknaden, som icke ha blivit provade och godkända av denna växtskyddsanstalt. Nu har det kommit fram medel, vilka ha visat sig vara snarare till skada än till gagn, och sådant borde inte få förekomma. Men nu har ju riksdagen redan beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t i den frågan.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Näslund: Herr talman! Det förefaller mig som om utskottets majoritet och reservanterna skulle vara eniga i sak och endast oeniga om själva skrivsättet.

Om effektivisering av växtskyddet m. m. (Forts.)

Utskottsmajoriteten har ju inte velat inlåta sig på någon katalogisering av de förhållanden, som råda inom växtskyddsanstalten. Det lärer väl också vara annat än vad reservanterna påpeka, som kan behöva rättas till, men utskottsmajoriteten har inte ansett det av reservanterna förordade skrivsättet lämpligt. Utskottet förmodar, att de förhållanden det gäller skola beaktas tillräckligt ändå, när utskottsutlåtandet är så pass kritiskt skrivet som det är, och det är, herr talman, detta jag nu särskilt vill understryka. Som de föregående talarna redan ha påpekat, har växtskyddsanstaltens styrelse begärt att själv få företaga en utredning, och det är måhända inte alldeles ur vägen att ifrågasätta, hurvida det är lämpligt att en anstalt på det sättet utreder sig själv. Men jag tror att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet tillräckligt mycket fäst på hela detta spörsmål för att vidtaga de åtgärder som kunna vara erforderliga.

Medan jag har ordet, herr talman, ber jag att få påpeka något som tydligen är ett tryckfel eller ett skrivfel i reservationen. Reservanterna begära nämligen, att ett förslag om möjligt skall framläggas för 1947 års riksdag. Det kan ju inte gärna vara meningen, och det kan vara onödigt att saken får passera utan att bli observerad.

Herr talman! Jag tror inte det gagnar varken växtskyddet eller anstaltens verksamhet i övrigt om vi utvidga denna debatt. Jag har med dessa korta ord bara velat ange motivet för de meningsskiljaktigheter, som föreligga i fråga om skrivsättet. Det är med andra ord, kort uttryckt, en större skärpa i tonen hos reservanterna, en skärpa som utskottets majoritet inte har velat vara med om att använda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Björck**: Herr talman! Det är en rätt utbredd åsikt bland såväl jordbrukare som trädgårdsodlare, att ledningen och skötseln av statens växtskyddsanstalt lämna åtskilligt övrigt att önska. Samma åsikt tar sig också uttryck i utskottets uttalande, att det har fått den uppfattningen, »att förhållandena inom den statliga växtskyddsorganisationen för närvarande äro mindre tillfredsställande». Den saken tror jag alltså att flera av de praktiskt utövande jordbrukarna och trädgårdsodlarna kunna skriva under på. Anstalten synes i alltför hög grad syssla med forskning, under det att man låter praktiska försök och kontakt med odlarna stå tillbaka, och det är inte riktigt. Man frågar sig, vad staten får för valuta för de mer än 400 000 kronor, som anstalten kostar per år och varav över 300 000 kronor utgöras av avlöningar. Man blir också förvånad över att det enda som anstalten i år begär är att åtta tjänstemän flyttas upp i högre lönegrad; det tycks vara det enda svaret på den skarpa kritik anstalten fick förlidet år.

Vad styrelsens sammansättning beträffar vore det önskvärt, att det komme in något mera av praktiskt utövande jordbrukare och trädgårdsodlare i styrelsen, folk som kunde påpeka vissa förhållanden, vilka lämna åtskilligt övrigt att önska, så att bristerna kunde bli avhjälpda. Dessa brister äro speciellt beklagliga i dessa tider, när vi litet var äro beroende av växtodlingen för vår försörjning. På trädgårdsodlingens område har ju utvecklingen gått ganska raskt, men vi stå frågande inför en hel mängd problem, och den enda hjälp vi få när det gäller att bekämpa vissa insektshärjningar och dylikt kommer från de firmor, som sälja besprutningsmedel och liknande produkter. Om vi skriva till växtskyddsanstalten och fråga om någonting och sända in prov, så händer att vi få vänta i månader på svar, om vi överhuvud taget få något svar.

Vi hoppas emellertid att den utredning, som nu pågår, skall ge resultat, men jag vill stryka under en mening i utskottets uttalande, där det står: »Enligt

Om effektivisering av växtskyddet m. m. (Forts.)

utskottets förmenande borde i allt fall representanter för jordbrukare och trädgårdsodlare ha beretts tillfälle att medverka vid utredningen.»

Den vid utskottets utlåtande fogade reservationen är en aning skarpare än majoritetens yttrande och säger några ord till ledningen för växtskyddsanstalten, vilka jag anser böra sägas. Reservanterna föreslå, att riksdagen skall uttala, »att anstaltens beredskap sommaren 1946 varit bristfällig vad insektsbekämpandet beträffar och att förhållandena även i åtskilliga andra avseenden varit mindre tillfredsställande». Det tycker jag kammaren kan gå med på, och jag ber därför att få ansluta mig till herr Mannerskantz' yrkande om bifall till reservationen.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag vill endast rätta det fel i reservationen, som inte kan vara annat än ett tryckfel, uppkommet i den allmänna röran så här års i riksdagen, och jag vill alltså precisera mitt yrkande till att gälla bifall till reservationen med den ändringen att orden »1947 års riksdag» ersättas av »1948 års riksdag».

Herr Eriksson, Carl Edmund: Herr talman! Talesmännen för reservanterna ha anfört ett skäl, som särskilt skulle tala för motionärernas uppfattning, och det skälet är, att man befarar att gammalflyet, vars uppträdande år 1946 var så anmärkningsvärt, kan komma åter när som helst. Jag kan nämna, att gammalflyet uppträdde på Gotland åren 1892 och 1919 och i landskronatrakten år 1921 för att återigen göra sig påmint år 1946. Det var således då 25 år sedan lantbrukarna senast hade haft besvär av denna insekt.

Utskottets flertal har i utlåtandet angivit de skäl, som ha varit avgörande för dem då de ha ställt sig avvisande till motionen. Jag måste beklaga att de missförhållanden inom växtskyddsanstalten, som här ha påpekats, inte ha påtalats tidigare, trots att missförhållandena helt säkert inte äro av i dag. Om så hade skett, så hade man självfallet kunnat ta hänsyn till dessa anmärkningar vid de utredningar, som nu pågå.

Nu är man ju medveten om att de anmärkningar, som ha framställts här i dag, skola beaktas i utredningarna, och då behöver givetvis inte riksdagen göra något nytt uttalande i denna fråga, som redan är föremål för tre utredningar. Vid det förhållandet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag har begärt ordet för att få rätta ett tryckfel. Överst på sjätte sidan i utskottsutlåtandet står det »Jordbruksutskottets utlåtande nr 54». Det skall vara nr 53 i stället. Saken har ju ingen större betydelse, men jag har i alla fall velat rätta till den.

Vad själva sakfrågan beträffar vill jag endast säga att det har anförts en hel del exempel på hur växtskyddsanstalten sköter sig, vilka exempel ge oss full anledning att skriva så som vi ha gjort i utlåtandet. Att skriva något mera strängt, om jag så får uttrycka mig, ha vi emellertid inte velat vara med om när frågan nu är föremål för utredning.

En talare på älvborgslänsbanken ansåg, att utskottet borde ha skrivit, att representanter för jordbrukare och trädgårdsodlare borde vara med i växtskyddsanstaltens styrelse. Det ha vi inte skrivit, men däremot ha vi skrivit att det är lämpligt att dessa yrkesgrupper komma med i utredningen. Det är kanske en liten skillnad mellan de båda sakerna.

Om effektivisering av växtskyddet m. m. (Forts.)

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Jag skulle bara vilja säga några ord med anledning av herr Erikssons anförande.

Vi få nog inte gammalflyet tillbaka igen så snart, men är det inte det ena så är det andra. I år har det sålunda varit stora angrepp av frostfjärilen, åtminstone i södra Sverige, och det hade varit ganska bra om man hade fått en förvarning om den saken, t. ex. tre veckor i förväg. Det är inte så lätt för de praktiserande trädgårdsodlarna och jordbrukarna att alltid observera sådant. Hade man fått en varning av växtskyddsanstalten som borde sända ut folk på rundresor i god tid var gång man kan befara insektsangrepp av större omfattning, så hade mycken skadegörelse kunnat undvikas.

Det behövs nog en väckning, som är så pass kraftig att den verkligen ger resultat, och det tror jag att den gör säkrare om man tar med de två meningar, som reservanterna ha velat lägga till utskottets utlåtande, än om man bifaller utskottets hemställan.

Herr **Johansson, Henry**: Herr talman! Jag kan i stort instämma med herr Mannerskantz då han säger, att det inte skadar med en väckningssignal emellanåt, kanske även i fråga om växtskyddsanstalten. Men nu ligger det ju faktiskt till på det sättet, såsom det har påpekats här, att utskottet har formulerat sitt utlåtande rätt hårt.

Att det inte blev majoritet för den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande, tror jag närmast hänger samman med att man fann det orimligt att komma med en anmärkning som daterade sig ett år tidigare; åtminstone för mig var det den synpunkten som var avgörande. Vill man ha rättelse i denna sak eller i fråga om något annat, så är det ju lämpligt att man vänder sig till anstaltens styrelse omedelbart när felet är upptäckt och inte väntar ett helt år, tills man hinner väcka en motion och framställa sina anmärkningar långt i efterhand.

Jag tror att man dessutom kan säga, att växtskyddsanstaltens förnyade styrelse med all kraft tar itu med de uppgifter, som kanhända hittills ha varit försummade. Jag är därför övertygad om att denna kammare mycket väl kan följa utskottet och avstå från att genom bifall till reservationen ytterligare poängtera anmärkningarna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Mannerskantz*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen, dock att de i reservanternas motivering förekommande orden »1947 års riksdag» skulle utbytas mot »1948 års riksdag».

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av väckta motioner angående obligatorisk försäkring av mindre nötkreatursbesättningar; samt

nr 55, i anledning av väckta motioner om revision av kungörelserna angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden samt angående statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 56, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar m. m. av viss kronan tillhörig fast egendom.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om organiserandet av en statlig produktion av byggnadsmaterial m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 306, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Jugoslaviska Federativa Folkrepubliken träffad handelsöverenskommelse m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 340, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 8 februari 1947 avslutad internationell överenskommelse rörande bibehållande och återställande av rättigheter på den industriella äganderättens område, m. m.; och

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315) samt om fortsatt giltighet av samma lag.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 347, angående effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning;

nr 348, angående textil- och beklädnadsindustriens organisation m. m.; samt

nr 349, angående effektivisering av arbetsmarknads- och sysselsättningsstatistiken.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 350, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 362, av herr *Domö*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.;

nr 363, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 364, av herr *Elofsson*, *Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag för budgetåret 1947/48 under fjärde huvudtiteln jämte i ämnet väckta motioner;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget jämte i ämnet väckt motion;

nr 192, i anledning av väckta motioner om inrättande av vissa beställningar på reservstat och i reserven för viss teknisk personal vid arméns tygverkstäder;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till folkskoleseminarierna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser eklestistikdepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriska avlöningsbestämmelser för övningslärare vid de högre kommunala skolorna m. m.;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 197, i anledning av väckt motion om anslag till Samfundet De Nio;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga åtgärder för tryggnad av vedförsörjningen m. m.;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1947/48 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården jämte i ämnet väckta motioner;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till civilt försvaret;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, m. m.;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m.;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om auslag för budgetåret 1947/48 till oförutsedda utgifter;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående förvärv av viss del av tomten nr 2 i kvarteret Lejonet i Stockholm;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till vissa plankostnader m. m.;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1947/48;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar; samt

nr 208, i anledning av riksdagens år 1946 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1945—den 30 juni 1946, i vad avser den under § 45 behandlade frågan om vissa kraftstationsbyggen och sjöregleringar i Ångermanälvens flodområde;

bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § 1 mom. förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 67 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361);

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av väckt motion om gottgörelse åt jordägare i Kumla m. fl. socknar för förluster, åsamkade av Sagåns översvämning år 1944;

nr 58, i anledning av väckta motioner om åtgärder för förvärv för kronans räkning av nu återstående bruksåbohemman;

nr 59, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande erforderliga åtgärder på den skogliga statistikens område;

nr 60, i anledning av väckt motion om översyn av gällande bestämmelser angående högre skoglig utbildning som kompetensvillkor för förvaltning av skogar i allmän ägo;

nr 61, i anledning av väckt motion angående ändrade bestämmelser rörande lån och bidrag till arbetarsmåbruk; samt

nr 62, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande kolonisationen på kronomark, m. m.; ävensom

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om uppsikt å jordbruk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom; samt

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skydd mot sand- och jordflykt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.52 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 19 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 13, 14 och 17 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

På grund av sjukdom och med stöd av bifogade intyg anhåller jag om kammarens tillstånd att tills vidare bli befriad från riksdagsarbetet.

Lidköping den 14 juni 1947.

Torsten Isaksson.

Att riksdagsman *Torsten Isaksson*, Jung, på grund av sjukdom (blödande magsår) icke är i stånd att från och med den 14 juni 1947 och tills vidare delta i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Lidköping den 18 juni 1947.

E. Akmar,
läsaretsläkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 351, till Konungen i anledning av ifrågasatta åtgärder för rationalisering av riksdagstrycket m. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 61 § 2 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården; och

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol, m. m.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 363, i anledning av väckt motion angående obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare;

nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen: bil. 30: kapitalbudgeten: jordbruksdepartementet under punkten 10, Egnahemslånefonden, gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 365, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., såvitt angår nionde huvudtiteln;

nr 366, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Rånebygdens kalkbruksförening u. p. a. för uppförande av en kalkbruksanläggning;

nr 367, i anledning av väckta motioner om anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län; samt

nr 368, i anledning av väckta motioner om revision av kungörelserna angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden samt angående statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet herr *Domös* motion, nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Herlitz* motion nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl. väckta motionen, nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 187—207 och memorial nr 208, bevillningsutskottets betänkande nr 30, andra lagutskottets utlåtande nr 41, jordbruksutskottets utlåtanden nr 57—62 samt särskilda utskottets utlåtanden nr 2—5.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att särskilda utskottets utlåtanden nr 2—5 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter statsutskottets memorial nr 208.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 4.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.